

**Europejska Agencja Obrony.
Działalność i perspektywy**

Uniwersytet Warszawski
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych

Kamil Łukasz Mazurek

**Europejska Agencja Obrony.
Działalność i perspektywy**

Warszawa 2012

Recenzent:

Prof. dr hab. Konstanty Adam Wojtaszczyk, WDiNP UW

Projekt okładki

Tomasz Kasperczyk

Redakcja

Zespół

Skład i łamanie

Zakłady Graficzne UW

© Copyright by Kamil Mazurek, Warszawa 2012

© Copyright by Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2012

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy.

Ilość arkuszy 8

Wydawca:

Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych

Uniwersytet Warszawski

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-046 Warszawa

tel./fax (48-22) 55 22 952

www.wydawnictwo.wdinp.uw.edu.pl

ISBN: 978-83-63183-27-1

Druk i oprawa: Zakład Graficzny UW. Zam. 951/2012

Spis treści

Podziękowania	13
Wstęp	15
1. Europejska Agencja Obrony jako wyraz instytucjonalizacji współpracy w zakresie rozwoju zdolności obronnych w Europie	18
1.1. Kontekst historyczny	19
1.2. Utworzenie oraz cele Agencji.	21
1.3. Podstawa normatywna EAO oraz najważniejsze kwestie prawne	25
1.4. Charakterystyka wewnętrzna Agencji.	27
1.4.1. Członkostwo i członkowie	28
1.4.2. Organizacja wewnętrzna	29
1.4.3. Procedury decyzyjne i kompetencje	35
1.4.4. Instrumenty	39
1.5. Relacje EAO z innymi strukturami w Unii Europejskiej	41
1.5.1. Stosunki Agencji z Komisją Europejską	41
1.5.2. Relacje pomiędzy EAO a PSC, EUMC oraz EUMS	43
1.6. Agencja wobec innych podmiotów w Europie i na świecie	44
1.6.1. Europejska Agencja Obrony a NATO	45
1.6.2. Agencja wobec WEAG/WEAO, OCCAR oraz LoI	46
1.6.3. Stosunki EAO z państwami trzecimi	49
2. Działania Europejskiej Agencji Obrony w latach 2004 – 2011	52
2.1. Rozwój zdolności obronnych w dziedzinie zarządzania kryzysowego	54
2.1.1. Zdolności obronne – identyfikacja problemu	54
2.1.2. Dotychczasowe działania Agencji	59
2.1.3. Europejskie zdolności obronne – problemów ciąg dalszy.	63
2.2. Promowanie badań i technologii obronnych	64
2.2.1. Rozwój badań i technologii militarnych jako problem dla EAO	65
2.2.2. Działalność Agencji – dotychczasowe sukcesy	67
2.2.3. nierozwiązane problemy w dziedzinie rozwoju badań i technologii	71

2.3. Wzmacnianie współpracy na polu uzbrojenia	72
2.3.1. Kolaboracyjne programy zbrojeniowe – ukazanie problemu . . .	73
2.3.2. Działania EAO na polu wspólnych projektów zbrojeniowych . .	76
2.3.3. Nerozwiazane problemy w zakresie wspólnych zbrojeń	80
2.4. Tworzenie Europejskiego Rynku Uzbrojenia i wzmacnianie bazy technologiczno-przemysłowej.	81
2.4.1. Problemy związane z EDTIB oraz EDEM	82
2.4.2. Inicjatywy EAO na polu tworzenia EDEM oraz EDTIB.	85
2.4.3. EDEM i EDTIB – nierozwiązane problemy i przyszłe wyzwania.	88
2.5. Bilans dotychczasowych osiągnięć	89
3. Europejska Agencja Obrony wobec wyzwań przyszłości	92
3.1. Środowisko bezpieczeństwa i wyzwania dla Europy w XXI wieku . .	93
3.1.1. Kontekst globalny	93
3.1.2. Wyzwania wobec kwestii bezpieczeństwa.	96
3.2. Przyszłość WPBiO.	99
3.2.1. Charakter WPBiO w przyszłości i operacji w jej ramach wykonywanych	99
3.2.2. Implikacje dla potrzeb w zakresie zdolności obronnych	102
3.3. Europejska Agencja Obrony w XXI wieku	105
3.3.1. Wybrane czynniki zewnętrzne i ich możliwy wpływ na przyszłą EAO	106
3.3.2. Wewnętrzne determinanty roli Agencji w XXI wieku	108
3.3.3. Działania EAO w przyszłości	110
Zakończenie	115
Wykaz skrótów.	118
Summary	122
Zusammenfassung	123
Riassunto	124
Bibliografia	125

Contents

Acknowledgments	13
Introduction	15
1. European Defence Agency – institutionalization of cooperation in the field of defence capabilities development in Europe . . .	18
1.1. Historical context	19
1.2. Agencies' creation and goals	21
1.3. EDA normative basis and essential legal issues	25
1.4. Agencies' internal characteristics	27
1.4.1. Members and membership	28
1.4.2. Internal organization.	29
1.4.3. Decision-making procedures and competences	35
1.4.4. Instruments	39
1.5. EDA connections with other institutions of the European Union . .	41
1.5.1. Agencies' relations with European Commission	41
1.5.2. Relations between EDA and PSC, EUMC and EUMS	43
1.6. Agency and other subjects in Europe and around the world	44
1.6.1. European Defence Agency and NATO	45
1.6.2. Agency and WEAG/WEAO, OCCAR and LoI	46
1.6.3. EDA relations with third states	49
2. European Defence Agency activities between 2004 and 2011 .	52
2.1. Defence capabilities development in the field of crisis management . .	54
2.1.1. Defence capabilities – identification of an issue	54
2.1.2. Agencies' previous activities.	59
2.1.3. European defence capabilities – continuing problems	63
2.2. Advances in the field of defence research and development.	64
2.2.1. Development of military research and technology as an issue for EDA	65
2.2.2. Agencies' activities – previous successes	67
2.2.3. Unresolved problems in the field of research and technology . .	71

2.3. Strengthening of cooperation in armament	72
2.3.1. Collaborative armament programmes – revelation of an issue.	73
2.3.2. EDA activities in the field of collective armament programmes	76
2.3.3. Unsolved problems in joint armament cooperation	80
2.4. Creation of the European Defence Market and reinforcing of technology and industrial base	81
2.4.1. Problems connected with EDTIB and EDEM	82
2.4.2. EDA initiatives in the field of EDEM and EDTIB creation.	85
2.4.3. EDEM and EDTIB – unresolved problems and future challenges	88
2.5. Previous achievements	89
3. European Defence Agency in the face of future challenges	92
3.1. Security environment and challenges for Europe in the XXI century.	93
3.1.1. Global context	93
3.1.2. Security challenges.	96
3.2. Future of the CSDP	99
3.2.1. CSDP future characteristics and operations performed under its aegis	99
3.2.2. Implications for needs in the field of defence capabilities	102
3.3. European Defence Agency in the XXI century.	105
3.3.1. Selected external factors and their possible impact on the future EDA	106
3.3.2. Internal determinants of Agency’s role in the XXI century	108
3.3.3. EDA activities in the future	110
Conclusions.	115
List of abbreviations	118
Summary	122
Zusammenfassung	123
Riassunto	124
Bibliography	125

Inhaltsverzeichnis

Danksagung	13
Einleitung	15
1. Die Europäische Verteidigungsagentur – Die Institutionalisierung der Zusammenarbeit auf dem Feld der Verteidigungspolitik in Europa	18
1.1. Der historische Kontext.	19
1.2. Die Gründung und die Ziele der EVA	21
1.3. Die normativen und rechtlichen Grundlagen der EVA	25
1.4. Die internen Strukturen der Agentur	27
1.4.1. Die Mitglieder und die Mitgliedschaft	28
1.4.2. Interne Organisation.	29
1.4.3. Entscheidungsfindung und Beschlussfähigkeit	35
1.4.4. Instrumente	39
1.5. Die EVA im Institutionengeflecht der Europäischen Union.	41
1.5.1. Die Beziehungen zur Europäischen Kommission.	41
1.5.2. Die Beziehungen zum PSK, dem EUMC und den EUMS	43
1.6. Die Beziehungen der Agentur zu außereuropäischen Institutionen. . .	44
1.6.1. Die EVA und die NATO	45
1.6.2. Die Agentur und die WEAG/WEAO, OCCAR und LoI	46
1.6.3. Die EVA und Drittstaaten	49
2. Die Aktivitäten der Europäischen Verteidigungsagentur zwischen 2004 und 2011 Indice	52
2.1. Die Entwicklungen der Verteidigungsfähigkeit im Bereich Krisenmanagement	54
2.1.1. Verteidigungsfähigkeit – Identifikation des Problems.	54
2.1.2. Die bisherigen Betätigungsfelder der EVA	59
2.1.3. Die europäische Verteidigungsfähigkeit – anhaltende Probleme .	63
2.2. Fortschritte in Forschung und Entwicklung	64
2.2.1. Die EVA und die Entwicklung von Verteidigungstechnologie . .	65

2.2.2. Die bisherigen Erfolge der EVA	67
2.2.3. Ungelöste Probleme auf den Feldern Forschung und Technologie	71
2.3. Verstärkte Kooperation in Rüstungsfragen	72
2.3.1. Kollaborative Rüstungsprogramme	73
2.3.2. EVA Aktivitäten und kollektive Rüstungsprogramme	76
2.3.3. Probleme bei der gemeinsamen Rüstungszusammenarbeit	80
2.4. Die Schaffung des Europäischen Verteidigungsmarktes und die Stärkung von Technologie und Industrie	81
2.4.1. Probleme im Zusammenhang mit EDTIB und EDEM	82
2.4.2. Initiativen der EVA bei der Schaffung von EDEM und EDTIB.	85
2.4.3. EDEM und EDTIB – Aufgaben für die Zukunft	88
2.5. Bisherige Errungenschaften	89
3. Die Europäische Verteidigungsagentur im Angesicht der Herausforderungen von morgen	92
3.1. Die Sicherheitslage und Herausforderungen im 21. Jahrhundert	93
3.1.1. Der globale Kontext	93
3.1.2. Anforderungen an die europäische Sicherheitsarchitektur	96
3.2. Die Zukunft der GSVP	99
3.2.1. Die zukünftigen Charakteristika der GSVP und ihrer Operationen	99
3.2.2. Ansprüche an die Verteidigungspolitik	102
3.3. Die Europäische Verteidigungsagentur im 21. Jahrhundert	105
3.3.1. Ausgewählte externe Faktoren und ihr Einfluss auf die Zukunft der EVA.	106
3.3.2. Interne Determinanten für die Rolle der EVA im 21. Jahrhundert.	108
3.3.3. Die zukünftigen Aktivitäten der EVA	110
Fazit	115
Liste der verwendeten Abkürzungen	118
Summary	122
Zusammenfassung	123
Riassunto	124
Literatur	125

Indice

Parole di ringraziamento	13
Prefazione	15
1. L'Agenzia europea per la difesa (AED) come espressione di una cooperazione istituzionalizzata nel campo dello sviluppo delle capacità di difesa in Europa	18
1.1. Il contesto storico	19
1.2. L'istituzione e le finalità dell'Agenzia.	21
1.3. La base giuridica dell'Agenzia e le principali questioni giuridiche	25
1.4. Le caratteristiche della struttura interna dell'Agenzia	27
1.4.1. Lo status di membro e dei membri	28
1.4.2. L'organizzazione interna	29
1.4.3. Le procedure decisionali e le competenze.	35
1.4.4. Gli strumenti d'azione	39
1.5. Rapporti dell'AED con altre strutture dell'Unione Europea.	41
1.5.1. Relazioni con la Commissione europea	41
1.5.2. Rapporti tra AED e PSC, EUMC, EUMS	43
1.6. AED nei confronti di altri soggetti europei e mondiali	44
1.6.1. L'Agenzia europea per la difesa e NATO	45
1.6.2. L'Agenzia in relazione a WEAG/WEAO, OCCAR e LoI	46
1.6.3. Le relazioni dell'Agenzia con i paesi terzi	49
2. Le attività dell'Agenzia europea per la difesa negli anni 2004 - 2011	52
2.1. Lo sviluppo delle capacità di difesa in materia di gestione delle crisi	54
2.1.1. Le capacità di difesa- identificazione del problema.	54
2.1.2. Gli interventi finora eseguiti dall'Agenzia.	59
2.1.3. Le capacità europee di difesa- continui problemi.	63
2.2. La promozione delle tecnologie di ricerca e di difesa	64
2.2.1. Sviluppo delle ricerche e della tecnologia militare come un problema per AED	65

2.2.2. L'attività dell'Agenzia – precedenti successi.	67
2.2.3. Problemi irrisolti nel campo dello sviluppo della ricerca e della tecnologia	71
2.3. Rafforzare la cooperazione nel settore degli armamenti.	72
2.3.1. Programmi collaborativi di armamento – il mostrare del problema	73
2.3.2. L'attività dell'AED in materia di progetti di difesa comune . . .	76
2.3.3. Problemi irrisolti nel campo degli armamenti comuni	80
2.4. La creazione del mercato europeo degli armamenti e rafforzamento della base tecnologica e industriale.	81
2.4.1. Problemi con EDTIB e EDEM.	82
2.4.2. Le iniziative dell'AED sulla creazione di EDEM e EDTIB	85
2.4.3. EDEM e EDTIB – problemi irrisolti e future sfide	88
2.5. Risultati precedenti	89
3. L'Agenzia europea per la difesa di fronte alle sfide del futuro . . .	92
3.1. Il contesto della sicurezza e le sfide per l'Europa nel XXI secolo. . .	93
3.1.1. Il contesto globale	93
3.1.2. Sfide alla sicurezza	96
3.2. Il futuro di PSDC	99
3.2.1. La natura di PSDC nel futuro e le caratteristiche delle operazioni eseguite sotto la la sottosua egida	99
3.2.2. Implicazioni per le esigenze in materia di capacità di difesa. .	102
3.3. L'Agenzia europea per la difesa nel XXI secolo	105
3.3.1. Alcuni fattori esterni e il loro possibile impatto sull'AED del futuro.	106
3.3.2. Determinanti interne del ruolo dell'Agenzia nel XXI secolo. .	108
3.3.3. Le attività dell'AED in futuro	110
Conclusioni	115
Elenco delle abbreviazioni	118
Summary	122
Zusammenfassung	123
Riassunto	124
Bibliografia	125

Podziękowania

Chciałbym w tym miejscu podziękować wszystkim osobom, które miały wpływ na powstanie niniejszej monografii.

W szczególności chcę złożyć podziękowania prof. Konstantemu Adamowi Wojtaszczykowi, kierownikowi Instytutu Europeistyki WDiNP UW, który był promotorem niniejszej publikacji, kiedy była ona jeszcze moją pracą magisterską. Jego rady, poprawki, recenzja oraz wsparcie w trakcie jej powstawania stanowiły nieocenioną pomoc, bez których niniejsza monografia nie mogłaby nabrać takiego kształtu.

Dziękuję również moim przyjaciołom oraz kolegom z Instytutu Nauk Politycznych UW i nie tylko, którzy w różnoraki sposób wspierali mnie podczas jej tworzenia. Podziękowania należą się w tym miejscu zwłaszcza dla Rafała Andrzeja Smentka, który zapoznał się z moją pracą i wniósł do niej cenne uwagi, a także Arlety Proc-Wiernusz za korektę językową i stylistyczną oraz generalne wsparcie duchowe.

Wstęp

Koniec zimnej wojny oraz rozpad socjalistycznych państw federacyjnych przyniosły ludziom na całym świecie, a zwłaszcza w Europie, długo wyczekiwane wytchnienie oraz perspektywę lepszej i bezpieczniejszej przyszłości. Co jednak stanowiło dla większości nadzieję, dla wielu polityków i ekspertów zajmujących się bezpieczeństwem oznaczało widmo nowych, dotąd niespotykanych niebezpieczeństw. Niestabilność nowopowstałych państw, ryzyko proliferacji broni ABC¹, powrót nacjonalizmów, wzrost presji migracyjnych oraz wiele innych zjawisk związanych z rozpadem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) oraz Jugosławii okazały się być niezwykle trudnymi problemami dla rządów zwycięskiego bloku kapitalistycznego. Szybko okazało się, że pomimo iż głównym przeciwnikiem Zachodu był Związek Radziecki, to znacznie bardziej niestabilna sytuacja wytworzyła się nie na obszarze postradzieckim, ale w rozsypującej się Jugosławii. Odlączenie się poszczególnych republik od federacji spowodowało cały szereg konfliktów, z których najgłośniejszymi okazały się być wojna w Bośni i Hercegowinie, zakończona w 1995 roku pokojem w Dayton oraz konflikt w Kosowie zakończony interwencją Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization*, NATO) w roku 1999 i zaprowadzeniem pokoju.

Właśnie z punktu widzenia niedawno powstałej Unii Europejskiej (UE), ten ostatni konflikt stanowi pewnego rodzaju cenzurę w myśleniu państw Europy o bezpieczeństwie oraz nieskuteczności nowego ich instrumentu Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB), a także ogromnych brakach w zdolnościach obronnych² sił zbrojnych tych państw. Ów brak skuteczności i upokorzenie w oczach świata za nieumiejętność poradzenia sobie z ludobójstwem u wrót Europy bez pomocy Stanów Zjednoczonych Ameryki (ang. *United*

---

¹ Atomowa, Chemiczna, Biologiczna.

² W publikacjach w języku angielskim wyrażenie to tłumaczone jest jako „capabilities”. W niniejszej monografii zdolności obronne należy rozumieć jako całokształt zdolności sił zbrojnych państwa lub organizacji międzynarodowej do prowadzenia działań zarówno ofensywnych, jak i defensywnych, a zwłaszcza do przeprowadzania operacji zagranicznych, w tym misji pokojowych, humanitarnych, ratowniczych i innych.

States of America, USA), stanowiły jedne z głównych przyczyn ustanowienia w grudniu 1999 roku Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO), mającej pokazać, iż Unia i jej państwa również są w stanie interweniować w sytuacjach kryzysowych. Obok szumnych deklaracji, rządy UE postanowiły, iż aby ich siły zbrojne były w stanie sprostać współczesnym i przyszłym misjom poza granicami Unii, należy stworzyć instytucję będącą w stanie zrealizować ambitny i kompleksowy plan rozwoju zdolności prowadzenia operacji zagranicznych. Po niecałych 5 latach od ustanowienia EPBiO, w lipcu 2004 roku powołana została unijna Europejska Agencja Obrony (EAO), która otrzymała zadanie zwiększenia zdolności obronnych swoich Państw Członkowskich³.

Pomimo iż EAO jest instytucją stosunkowo młodą, w ciągu tych kilku lat swojego istnienia zdążyła dorobić się całkiem sporego zainteresowania ze strony zachodnich naukowców i praktyków zajmujących się kwestiami bezpieczeństwa i obrony. Fenomen Agencji, będącej, jak wykazane zostanie w kolejnych rozdziałach, nową jakością w Europie w zakresie realizacji idei tworzenia wspólnych, europejskich zdolności obronnych leży u podstawy napisania niniejszej publikacji. Chęć zanalizowania owej instytucji oraz przeniesienie jej na grunt polskiej nauki wynika jednak nie tylko z faktu dużego zainteresowania nią na zachodzie starego kontynentu, ani nawet z ambicji, jakie mają wobec niej decydenci polityczni, ale w głównej mierze z wyjątkowej komplementarności spraw jakimi się zajmuje, nie mającej precedensu w historii jednoczącej się Europy. Temat Europejskiej Agencji Obrony zalicza się również do tej kategorii zagadnień w materii europejskiego bezpieczeństwa i obrony, które należą do najślabiej, bądź wcale nie opisanych w polskiej literaturze przedmiotu. Przedstawienie tej organizacji, jej działań oraz możliwej przyszłości, a także podjęcie próby analizy tych elementów, stanowią wkład do nauki polskiej w zakresie zarówno europeistyki, jak i tematyki obronności, co również jest przyczyną zajęcia się ów tematem.

Jeżeli chodzi o strukturę monografii, to została ona podzielona na trzy rozdziały portretujące i analizujące kolejno: samą Agencję, jej działania oraz możliwą przyszłość. Rozdział pierwszy charakteryzuje EAO nadając podstawę do dalszych rozważań na jej temat. Znajdują się w nim informacje dotyczące historii tworzenia paneuropejskiej organizacji mającej zajmować się zakupem uzbrojenia, kontekst utworzenia samej Agencji oraz cele jej powołania wraz z najważniejszymi kwestiami prawnymi. W rozdziale tym przytoczony zostaje również opis wewnętrznej struktury EAO oraz charakterystyka jej powiązań z szeregiem podmiotów znajdujących się wewnątrz Unii, a także poza nią. Rozdział drugi analizuje dotychczasowe działania i inicjatywy Europejskiej Agencji Obrony w rozwiązywaniu trudności, z jakimi borykają się państwa Unii w materii zadań postawionych Agencji. Dzieli się on w głównej mierze na cztery podrozdziały,

---

³ Państwa Członkowskie Europejskiej Agencji Obrony są w całości monografii pisane wielką literą celem odróżnienia tego wyrażenia od państw będących członkami innych organizacji i instytucji, które będą częstokroć przewijać się w kolejnych rozdziałach.

w których początkowo charakteryzowane są poszczególne problemy związane z: rozwojem zdolności obronnych; badaniami i technologią (ang. *research and technology*, R&T⁴); współpracą w zakresie projektów zbrojeniowych; oraz rynkiem i przemysłem zbrojeniowym. Następnie analizowane są działania podjęte przez EAO zmierzające do likwidacji opisanych trudności, jak również dotąd nierozwiązane i przyszłe problemy. Ostatni z rozdziałów niniejszej publikacji jest natomiast próbą zaprezentowania przyszłości Agencji, osadzonej w globalnym kontekście zmieniającego się bezpieczeństwa i prawdopodobnej ewolucji WPBiO. Są w nim przedstawione czynniki, jakie wpłynąć będą na przyszły kształt EAO oraz prawdopodobne inicjatywy przez nią podejmowane.

Zastosowanie właśnie takiej, a nie innej formuły w niniejszej publikacji jest rzeczą jak najbardziej zamierzoną. Polska, niezwykle skąpa literatura na ten temat może sprawić kłopot czytelnikom zainteresowanym problematyką Europejskiej Agencji Obrony w postaci niewielu informacji na temat jej samej, stąd wymóg charakterystyki tej instytucji już na samym początku. Co warte zauważenia, większość pozycji anglojęzycznych na temat Agencji również porusza sprawy związane z jej strukturą, powiązaniem oraz kwestiami prawnymi w najlepszym przypadku pobieżnie, stąd dodatkowy impuls do kompleksowego ich scharakteryzowania. Dalsza część monografii także nie jest w żadnej mierze wystarczająco opisana oraz zanalizowana na gruncie nauki polskiej i próżno szukać należytego materiału zawierającego zarówno inicjatyw EAO na wszystkich polach jej działań, jak i przyszłości, stąd podjęcie się tego zadania w kolejnych rozdziałach.

Jeżeli chodzi o literaturę wykorzystaną przy realizacji niniejszego studium, należy podkreślić, iż w zdecydowanej większości, nie licząc dokumentów, jest ona anglojęzyczna. Wynika to z wyżej wspomnianego faktu braku odpowiedniej ilości materiałów w języku polskim, a jeżeli już takie się znajdują, to zawarta bibliografia wskazuje na korzystanie z publikacji zachodnich autorów, lub bezpośrednio z aktów prawnych i dokumentów. Inną cechą charakterystyczną użytych materiałów jest fakt, że niewiele jest tu publikacji zwartych, a monografia opiera się w głównej mierze na artykułach (głównie naukowych), biuletynach, raportach oraz analizach, a także bezpośrednio na dokumentach, aktach prawnych i danych zebranych przez samą EAO. Znaczna część wykorzystanych publikacji pochodzi od ekspertów zatrudnionych w znanych europejskich instytucjach badawczych (zwłaszcza w Instytucie Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem – ang. *European Union Institute for Security Studies*, EUISS) oraz osób bezpośrednio związanych z pracą Agencji. Wystarczająca ilość różnorodnych pozycji objaśniających EAO i jej działalność przyczyniła się z kolei do zminimalizowania wykorzystania wewnętrznych dokumentów unijnych, jak np. konkluzje Rady odnośnie działań Agencji, czy raporty szefa EAO do Rady.

---

⁴ Badania i technologia są elementem składowym szerszego pojęcia jakim są badania i rozwój (ang. *research & development*, R&D).

1. Europejska Agencja Obrony jako wyraz instytucjonalizacji współpracy w zakresie rozwoju zdolności obronnych w Europie

Agencja ds. Rozwoju Zdolności Obronnych, Badań, Zakupów i Uzbrojenia, bo tak brzmi pełna nazwa Europejskiej Agencji Obrony, utworzona została Wspólnym Działaniem Rady dnia 12 lipca 2004 roku⁵. Było to możliwe dzięki determinacji państw członkowskich Unii Europejskiej, chcących w ten sposób pogłębić współpracę w dziedzinie obronności. Jak zostanie to pokazane w niniejszym rozdziale, zarówno sama Agencja, jak i współpraca z innymi podmiotami oraz powody, dla których powstała są sprawą relatywnie skomplikowaną i wymagają odpowiedniego wyjaśnienia.

W niniejszym rozdziale na początek opisane zostanie tło historyczne powstania Europejskiej Agencji Obrony zaczynając od pierwszych powojennych inicjatyw w Europie związanych z obronnością, a kończąc na ostatecznych działaniach, które doprowadziły do jej powstania. Skupimy się również na warunkach i okolicznościach, w jakich została powołana oraz celach, które temu przyświecały, jak się okaże, od długiego czasu. Kolejny fragment stanowić będzie o podstawie prawnej Agencji, bez której nie mogłaby z oczywistych powodów istnieć oraz przytoczone zostaną elementarne zasady zawarte w dokumentach związanych z EAO. Podążając dalej dowiemy się o jej wewnętrznych cechach charakterystycznych z wyszczególnieniem takich spraw jak: członkostwo i członkowie, organizacja, procedury decyzyjne i kompetencje oraz instrumenty jakimi się posługuje, wglębiając się do poziomu dyrektoriatów funkcjonalnych, będących właściwymi ośrodkami pracy funkcjonariuszy Agencji. Kolejny podrozdział dotyczyć będzie z kolei związków EAO z innymi instytucjami Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Komisji Europejskiej (KE), gdyż z jednej strony jest ona jednym ze strategicznych partnerów Agencji, z drugiej zaś – jej głównym rywalem. Ostatni z fragmentów niniejszego rozdziału przeniesie nas na poziom ponadunijny, gdzie przedstawione zostaną relacje Europejskiej Agencji Obrony z różnymi podmiotami z nią współpracującymi, niebędącymi jednak częścią UE, w tym z państwami trzecimi.

---

⁵ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB z dnia 12 lipca 2004 r. w sprawie ustanowienia Europejskiej Agencji Obrony*, Dz. Urz. UE. L 245 z 17 lipca 2004 r.

1.1. Kontekst historyczny

Historycznie rzecz ujmując, pomysł utworzenia agencji ds. uzbrojenia, mającej służyć państwom jednoczącej się Europy, jest stosunkowo stary. Sięga on początków integracji europejskiej, kiedy to w roku 1953 René Pleven wraz z Jeanem Monnet zaproponowali utworzenie Europejskiej Wspólnoty Obronnej (EWO). Zaprezentowano w jej ramach szereg rewolucyjnych, jak na owe czasy, rozwiązań, takich jak: wspólna armia, budżet wojskowy oraz ciało zarządzające badaniami, produkcją, a także zakupem sprzętu wojskowego⁶. Plan ten, jak powszechnie wiadomo, upadł, a wraz z nim pomysł powołania wspólnej agencji ds. uzbrojenia. Nie pomogło w tej kwestii nawet utworzenie w roku 1954 Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE) ze względu na fakt przesunięcia punktu ciężkości w dziedzinie obronności w stronę atlantycką.

Temat ten nie był oficjalnie poruszany przez ponad 15 lat⁷ aż do roku 1971, kiedy w ramach UZE zaproponowano utworzenie europejskiej agencji ds. uzbrojenia, mającej na celu standaryzację sił zbrojnych w Europie oraz redukcję kosztów poprzez wspólne zakupy uzbrojenia⁸. Rekomendacja UZE pozostała jednak bez echa i ponownie skończyło się tylko na słowach.

Na kolejny krok, tym razem z zupełnie nieoczekiwanej strony, należało czekać do roku 1978, gdy poseł do Parlamentu Europejskiego (PE) Egon Klepach, przedstawił raport zawierający utworzenie europejskiej agencji ds. uzbrojenia⁹. Również i w tym przypadku kraje integrującej się Europy nie zdecydowały się na podjęcie jakichkolwiek kroków, gdyż niektóre z nich, mające bardziej proatlantycki punkt widzenia, nie chciały utworzenia całkowicie europejskiej agencji ze względu na możliwość oddalenia Europy od Stanów Zjednoczonych¹⁰.

Na pierwszą poważnie zapowiadającą się inicjatywę od czasu EWO trzeba było czekać dodatkowe 13 lat, do roku 1991. Tym razem, dziewięć państw członkowskich tworzącej się Unii Europejskiej (będących członkami UZE), w jednej z deklaracji dołączonych do Traktatu z Maastricht zgodziło się co do możliwości przyszłego utworzenia europejskiej agencji ds. uzbroje-

---

⁶ A. A. Meiriño, *Establishment of the European Defence Agency: A key milestone in the process of constructing European Defence*, w: *European Defence Agency: Past, Present & Future*, Ministerio de Defensa 2010, s. 22.

⁷ Głównymi przyczynami braku zainteresowania tematem europejskiej agencji ds. uzbrojenia przez tak długi czas był deficyt klimatu politycznego na tego typu inicjatywy, spowodowany niewielką istotnością polityczną UZE, a znaczącą NATO, oraz problemami rządów państw Europy Zachodniej na polu konsultacji w polityce zagranicznej (upadki planów Foucheta).

⁸ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 22.

⁹ D. Keohane, *Europe's new defence agency*, Policy Brief, Centre for European Reform, czerwiec 2004, s. 2.

¹⁰ Ibidem.

nia w ramach UZE, w celu zwiększenia roli operacyjnej owej organizacji¹¹. Jak jednak można było się spodziewać, sytuacja oporu w tej kwestii uległa powtórce raz jeszcze. Wielka Brytania obawiając się stworzenia „Fortecy Europa” w dziedzinie zamówień zbrojeniowych wykluczających USA i innych nie-europejskich członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, starała się zapobiec utworzeniu organizmu mającego na celu zapewnienie lepszej współpracy państw europejskich w dziedzinie uzbrojenia¹². Pomimo oporu, już w rok po podpisaniu powyższej deklaracji, zwolennicy ściślejszego współdziałania Europy w kwestiach uzbrojenia osiągnęli sukces. W grudniu 1992 roku uzgodniono przeniesienie wprost do UZE funkcji tzw. Niezależnej Europejskiej Grupy Programowej (ang. *Independent European Programme Group*, IEPG¹³), zaś od maja 1993 roku spotkania forum współpracy zbrojeniowej UZE zaczęły być nazywane Zachodnioeuropejską Grupą ds. Uzbrojenia (ang. *Western European Armament Group*, WEAG¹⁴)¹⁵. Pomimo iż nie była to instytucja na miarę prawdziwej europejskiej agencji ds. uzbrojenia, to jednak był to pierwszy znaczący sukces w tej dziedzinie. Cele, jakie postawiono WEAG, były stosunkowo szerokie i obejmowały kwestie harmonizacji wymagań w obszarze uzbrojenia, otwarcie rynków zbrojeniowych poszczególnych państw dla zwiększenia konkurencyjności, stworzenie europejskiej bazy technologicznej i przemysłowej w dziedzinie obrony, a także wzmocnienie współpracy badawczej i rozwojowej¹⁶.

Następnym ważnym krokiem w tej materii stało się utworzenie w roku 1996, po raz kolejny w ramach UZE, Zachodnioeuropejskiej Organizacji ds. Uzbrojenia (ang. *Western European Armament Organization*, WEAO¹⁷) będącej jej instytucją pomocniczą, lecz posiadającą odrębny status prawny, co

---

¹¹ Deklaracja nr 30 o Unii Zachodnioeuropejskiej dołączona do Traktatu z Maastricht z 7 lutego 1992 r.

¹² D. Keohane, *Europe's new defence...*, s. 2.

¹³ Była to organizacja powstała na bazie państw członkowskich nieformalnej, Natomskiej instytucji o nazwie Grupa Europejska (ang. *The EUROGROUP*) oraz Francji. Sama IEPG funkcjonowała poza strukturami NATO i powstała aby włączyć niebędącą w tej organizacji Francję do projektu budowy wspólnej, europejskiej tożsamości w zakresie obrony, zwiększenia interoperacyjności i standaryzacji sił zbrojnych europejskich członków Paktu Północnoatlantyckiego, wzmocnienia zdolności produkcyjnych europejskiej przemysłu obronnego, a także zmniejszenia „luki technologicznej” pomiędzy USA a państwami Europy Zachodniej. Więcej informacji na temat Grupy Europejskiej i Niezależnej Europejskiej Grupy Programowej, patrz: G. Rdzanek, *Eurosamoloty. Trudne początki europejskiej współpracy zbrojeniowej*, Toruń 2007, s. 96–156.

¹⁴ Pomimo iż polska wersja Wspólnego Działania Rady nazywa to ciało „Grupą Zbrojeń Europy Zachodniej”, tłumaczenie zastosowane w niniejszej publikacji wydaje się być bardziej adekwatne i lepiej oddające sens nazwy angielskiej.

¹⁵ <http://www.weu.int/weag/index.html>, dostęp: 18.12.2010 r.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Tak jak w przypadku WEAG, tak i tutaj, zastosowane zostało tłumaczenie własne, gdyż zawarte we Wspólnym Działaniu Rady „Organizacja Zbrojeń Europy Zachodniej” również nie oddaje w pełni sensu nazwy angielskiej.

z kolei pozwoliło nadać ramy prawne współpracy w dziedzinie uzbrojenia¹⁸. Organizacja ta, dzięki swoim instrumentom i programom, dała podstawy do zbudowania zaufania pomiędzy europejskimi partnerami w zakresie badań i technologii, co współcześnie wykorzystuje i wzmacnia EAO¹⁹.

Lata 90-te XX wieku to jednak nie tylko współpraca w ramach UZE, ale jak wiemy, również własne inicjatywy poszczególnych państw. Co prawda nie miały one na celu stworzenia organizacji zajmującej się w sposób kompleksowy kwestiami uzbrojenia, jednak można je zakwalifikować jako kolejne kroki, które w ostateczności doprowadziły do powołania Europejskiej Agencji Obrony. Pierwszą z nich jest utworzona 12 listopada 1996 roku, działająca do dziś, Organizacja Współpracy w kwestii Wspólnego Uzbrojenia (fr. *Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement*, OCCAR). Zajmuje się ona organizowaniem współpracy jej państw członkowskich w zakresie wspólnych projektów zbrojeniowych, jednak w przeciwieństwie do WEAG czy EAO, skupia tylko niektóre, posiadające największy przemysł zbrojeniowy w Europie państwa. Podobnie ma się sprawa drugiego przedsięwzięcia znajdującego się poza strukturami zarówno UE, jak i UZE, czyli podpisanego w lipcu 1998 roku Listu intencyjnego (ang. *Letter of Intent*, LoI), mającego na celu wspomaganie restrukturyzacji europejskiego przemysłu zbrojeniowego. Także w tym przypadku liczba członków jest ograniczona tylko do głównych europejskich aktorów w dziedzinie produkcji uzbrojenia oraz, co ważniejsze, porozumienie to nie jest nawet organizacją, przez co nie posiada trwałych struktur. Pomimo owych sukcesów w kwestii współpracy zarówno OCCAR jak i LoI, ze względu na członkowstwo oraz swoje wąsko określone cele, nie były i nie są traktowane jako podmioty aspirujące do miana europejskiej agencji ds. uzbrojenia.

1.2. Utworzenie oraz cele Agencji

Pomimo początkowego optymizmu jaki zapanował po utworzeniu WEAG i WEAO, prędko okazało się, że nie spełniają one powierzonych im zadań w sposób zadowalający. Zarówno ciała działające w ramach UZE, jak i OCCAR oraz LoI nie były w stanie doprowadzić do znaczącego wzmocnienia współpracy w dziedzinie uzbrojenia, a jeżeli już taka kooperacja zaistniała, było to jedynie działanie *ad hoc*²⁰. Ze względu na coraz silniejszą potrzebę współpracy, wywołaną zarówno kurczącymi się budżetami obronnymi państw europejskich,

---

¹⁸ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 23.

¹⁹ Ibidem. Więcej na temat budowy zdolności obronnych przez WEAG i WEAO, patrz: A. JK Bailes, G. Messervy-Whiting, *Death of an Institution. The end for Western European Union, a future for European defence?*, Egmont Paper 46, Academia Press, maj 2011, s. 30–31.

²⁰ *European Security and Defence Policy; The first 10 year (1999–2009)*, red. G. Grevi, D. Helly, D. Keohane, EU Institute for Security Studies, Paris 2009, s. 84.

jak i rosnącymi kosztami zakupu sprzętu oraz wynajdywania nowych technologii obronnych, szybko pojawił się przypływ nowej woli politycznej w celu utworzenia, tym razem w ramach rodzącej się EPBiO, agencji mającej doprowadzić do trwałego wzmocnienia współpracy. Liczono, że Unia Europejska będzie miała więcej szczęścia w przekonywaniu państw członkowskich, aby współdziałały efektywniej w kwestiach uzbrojenia²¹. Uważano, iż wspólnota, dzięki znacznie większemu rozmachowi niż wspomniane organizacje, czy nawet NATO, będzie w stanie lepiej zmobilizować swoich członków do kooperatywnych działań, gdyż posiada m.in. istotne kompetencje w dziedzinach mających wpływ na przemysł obronny, jak choćby wspólna polityka konkurencji²². Co jednak ważniejsze, planowano, iż nowa agencja miałaby być czymś więcej aniżeli zwykłą organizacją zajmującą się zakupem sprzętu dla wojska, a jej misję można by określić raczej jako kompleksowe rozwijanie zdolności obronnych.

Dyskusje na temat przyszłej europejskiej agencji ds. uzbrojenia rozpoczęły się w trakcie prac Konwentu Europejskiego, podczas których doszło do rozdzielenia między koncepcjami francusko-niemiecką a brytyjską. Wielka Brytania obawiała się stworzenia organizmu, który mógłby doprowadzić, w ramach odwetu, do ograniczenia przez Stany Zjednoczone swojego rynku zbrojeniowego na produkty z Europy²³. Pomimo owych trudności stronom udało się dojść do porozumienia i podczas francusko-brytyjskiego spotkania w La Touquet w lutym 2003 roku ogłoszono deklarację o zamiarze utworzenia agencji²⁴. Niedługo później, bo już w czerwcu tego samego roku, podczas szczytu Rady Europejskiej w Salonikach pomysł uzyskał ostateczne poparcie pozostałych państw UE i zdecydowano o przyspieszeniu prac nad jej utworzeniem²⁵. Jak stanowi tekst konkluzji prezydencji odnośnie szczytu w Salonikach, postanowiono, iż „Rada Europejska, w następstwie jej wiosennego szczytu zleca odpowiednim organom Rady podjęcie niezbędnych działań w celu utworzenia międzyrządowej agencji ds. rozwoju zdolności obronnych, badań, zakupu oraz uzbrojenia w trakcie roku 2004”²⁶. Zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami nowo powstająca Agencja miała realizować cztery wzajemnie komplementarne cele:

- 1) rozwijanie zdolności obronnych na polu zarządzania kryzysowego;
- 2) promowanie i rozwijanie europejskiej współpracy zbrojeniowej;
- 3) wzmacnianie bazy przemysłowej i technologicznej;

---

²¹ Ibidem.

²² D. Keohane, *Europe's new defence...*, s. 2.

²³ C. Piana, *The European Convention and Defence*, „European Security Review”, grudzień 2002 nr 15, s. 2–3.

²⁴ *European Security and Defence Policy; The first...*, s. 83.

²⁵ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 28.

²⁶ *Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003. Presidency Conclusions*, 11639/03, Council of the European Union, Brussels, 1 wrzesień 2003, s. 19.

- 4) stworzenie konkurencyjnego, europejskiego rynku zbrojeniowego, jak również promowanie, przy współudziale Wspólnoty gdzie to możliwe, badań mających na celu zdobycie prowadzenia w technologiach strategicznych z punktu widzenia przyszłych zdolności obronnych i bezpieczeństwa²⁷.

Spoglądając na powyższe zamiary należy stwierdzić, iż nigdy wcześniej żadna z organizacji mających zajmować się kwestiami uzbrojenia w Europie nie posiadała takiej ilości dopełniających się celów. Stawia to zatem nowo tworzoną instytucję UE w wyjątkowo korzystnym świetle, gdyż skupienie owych czterech zadań w jednym podmiocie daje szansę na ich skuteczniejszą realizację.

Prace nad utworzeniem Agencji rozpoczęto od powołania nieformalnej grupy doradczej, w skład której wchodziłi przedstawiciele ministerstw obrony państw członkowskich, a następnie decyzją Komitetu Stałych Przedstawicieli (fr. *Comité des représentants permanent*, COREPER), we wrześniu 2003 roku utworzono grupę doradczą *ad hoc*, mającą na celu przygotowanie raportu dotyczącego roli i funkcji przyszłej agencji, który przedłożono już 28 października²⁸. Kolejnym krokiem było powierzenie Grupie Roboczej Doradców ds. Stosunków Zagranicznych (ang. *Working Party of Foreign Relations Counsellors*, RELEX) opracowania kwestii technicznych oraz prawnych, a także warunków na jakich przyszła agencja związana byłaby z COREPER, Komitetem Politycznym i Bezpieczeństwa (ang. *Political and Security Committee*, PSC) oraz Komitetem Wojskowym Unii Europejskiej (ang. *European Union Military Committee*, EUMC)²⁹. Pomimo iż prace RELEX postępowały szybko, wiele istotnych kwestii pozostawało nieustalonych ze względu na dalsze znaczące różnice poglądów co do funkcjonowania agencji. 17 listopada Rada ds. Ogólnych i Stosunków Zagranicznych postanowiła o dalszym prowadzeniu negocjacji na ten temat oraz zdecydowała o powołaniu zespołu ds. ustanowienia agencji, którego zadaniem było wypracowanie, do końca kwietnia 2004 roku, raportu zawierającego szczegółowe propozycje dotyczące jej kształtu oraz funkcji³⁰. W raporcie zawarte zostały informacje dotyczące struktury, finansowania, personelu, priorytetów, a także programu prac na rok 2004 oraz, co najistotniejsze, funkcji wraz z jasnym stwierdzeniem, iż „celem istnienia agencji jest wspomaganie Państw Członkowskich w ich wspólnym wysiłku wzmocnienia EPBiO”³¹. W trakcie 2004 roku wypracowano również szereg zadań, jakimi powinna zajmować się agencja, aby w pełni urzeczywistnić pokładane w niej nadzieje, tzn.:

---

²⁷ F. Cameron, G. Quille, *ESDP: The State of Play*, EPC Working Paper, nr 11, wrzesień 2004, s. 17.

²⁸ D. Manca, G. Quille, *The European Armaments Agency: A Virtual Reality*, „European Security Review”, grudzień 2003 nr 20, s. 4.

²⁹ Ibidem.

³⁰ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 28.

³¹ F. Cameron, G. Quille, *ESDP: The State of Play...*, s. 18.

- 1) zidentyfikować przyszłe, zarówno jakościowe jak i ilościowe, potrzeby odnośnie zdolności obronnych;
- 2) prowadzić dalszą współpracę z NATO w ramach Planu Rozwoju Zdolności Obronnych UE (ang. *Capability Development Plan*, CDP);
- 3) zachęcać Państwa Członkowskie do wypełnienia swoich zobowiązań w dziedzinie zdolności obronnych w ramach Europejskiego Planu Działań na rzecz Zdolności Obronnych (ang. *European Capability Action Plan*, ECAP);
- 4) promować harmonizację potrzeb składanych przez armie Państw Członkowskich;
- 5) przeprowadzać wspólne dla Państw Członkowskich działania w celu zmniejszenia niedoborów w zakresie zdolności obronnych;
- 6) zdefiniować finansowe priorytety w kwestii nabywania sprzętu woj-skowego oraz rozwoju zdolności obronnych³².

Co więcej, zdecydowano, iż w ramach swojej działalności, przyszła agencja powinna dążyć do zmniejszania kosztów oraz zwiększania wydajności zamówień obronnych poprzez wspólne programy zarządzane przez WEAG/WEAO, OCCAR, czy też przez nią samą, korzystając z doświadczenia tych organizacji, a także zdobytych w ramach programów prowadzonych pod szyldem Lol³³.

Ostatecznie, po relatywnie krótkim czasie od postanowień szczytu w Salonikach, dnia 12 lipca 2004 roku Rada podjęła jednomyślną decyzję o ustanowieniu Europejskiej Agencji Obrony. Zgodnie z propozycjami zespołu ds. ustanowienia agencji, jej zadania i funkcje określone zostały w sposób wykraczający daleko poza zwykłą rolę ciał zajmujących się zakupem uzbrojenia. Artykuł 5 Wspólnego Działania wymienia cztery główne dziedziny, jakimi ostatecznie postanowiono obarczyć Agencję, są to:

- 1) rozwój zdolności obronnych w dziedzinie zarządzania kryzysowego;
- 2) promocja i wzmacnianie europejskiej współpracy w zakresie uzbrojenia;
- 3) wzmocnienie bazy technologicznej i przemysłowej w dziedzinie obrony (ang. *Defence Technological and Industrial Base*, DTIB) oraz utworzenie, konkurencyjnego w skali światowej, Europejskiego Rynku Uzbrojenia (ang. *European Defence Equipment Market*, EDEM);
- 4) zwiększenie wydajności europejskich badań i technologii obronnych³⁴.

Zadania te, jak widać, w znaczącym stopniu pokrywają się z ustaleniami jakich dokonano na szczycie w Salonikach co pokazuje, że pomimo niemal rocznych negocjacji w kwestiach technicznych, decydenci polityczni pozostali przy początkowym założeniu tworzenia organu zdolnego do kompleksowego rozwijania zdolności obronnych Państw Członkowskich. Za podstawowy cel Agencji, zbliżony do zaproponowanego przez zespół ds. ustanowienia agencji,

³² D. Manca, G. Quille, *The European Armaments Agency...*, s. 4.

³³ F. Cameron, G. Quille, *ESDP: The State of Play...*, s. 17.

³⁴ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, s. 5–6.

postanowiono zaś obrać, według artykułu 2 Wspólnego Działania, „wspomaganie Rady i Państw Członkowskich w ich wysiłkach zmierzających do poprawy zdolności obronnych UE w zakresie zarządzania kryzysowego oraz utrzymania EPBiO w jej obecnym i przyszłym kształcie”³⁵. Pierwszym Szefem EAO został z urzędu Wysoki Przedstawiciel ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Javier Solana, zaś na stanowisko Dyrektora Naczelnego powołano byłego przewodniczącego zespołu ją tworzącego, Brytyjczyka Nicka Whitney.

1.3. Podstawa normatywna EAO oraz najważniejsze kwestie prawne

Europejska Agencja Obrony jest jedną z tych nielicznych instytucji unijnych, które posiadają przywilej umocowania w prawie pierwotnym Unii Europejskiej. Nie zawsze jednak tak było i aż do wejścia w życie Traktatu z Lizbony³⁶ w grudniu 2009 roku podstawą prawną Agencji było wyłącznie wspomniane wyżej Wspólne Działanie Rady w sprawie ustanowienia Europejskiej Agencji Obrony. Po dziś dzień stanowi ono fundament prawny Agencji, jednak umocowanie jej zarówno w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE), jak i w protokole nr 10 dołączonym do Traktatów pokazało, że Państwa Członkowskie bardzo poważnie traktują swoje zobowiązania i plany w dziedzinie obronności, co wyraźnie wzmacnia EAO na tle innych agencji UE.

Przechodząc do TUE, Europejska Agencja Obrony wymieniona jest w dwóch artykułach. Pierwszy z nich, czyli art. 42 ust. 3, stawia jej zadania wspomagania Państw Członkowskich w poprawie ich zdolności wojskowych, „określenia wymogów operacyjnych”, „wprowadzania w życie wszelkich użytecznych środków wzmacniających bazę przemysłową i technologiczną sektora obrony”, a także pomocy w określaniu europejskiej polityki w dziedzinie obrony i uzbrojenia³⁷. Drugim z kolei artykułem odnoszącym się do Agencji jest art. 45. W ustępie 1 wymienione są jej zadania (będące powtórką tych określonych we Wspólnym Działaniu) oraz informacja, iż podlega ona Radzie³⁸. Ustęp 2 zawiera natomiast informacje odnoszące się do podstawowych spraw związanych z jej funkcjonowaniem³⁹, które opisane zostaną poniżej. Jak wynika z powyższego, przepisy odnoszące się do EAO, zawarte w TUE, są w zasadzie powtórzeniem najważniejszych regulacji znajdujących się we Wspólnym Działaniu i stanowią jedynie o ich przeniesieniu na poziom prawa pierwotnego.

---

³⁵ Ibidem, s. 4.

³⁶ *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dz. Urz. UE. C 115 z 9 maja 2008 r.

³⁷ Ibidem, art. 42.

³⁸ Ibidem, art. 45.

³⁹ Ibidem.

Inaczej sytuacja ma się do uregulowań znajdujących się we wspomnianym wyżej protokole nr 10, dotyczącym Stałej Współpracy Strukturalnej⁴⁰ (SWS), gdyż mamy w nim do czynienia z koncepcją, której brak w aktach prawnych wydanych przed Traktatem z Lizbony. Artykuł 3 protokołu stanowi, iż „Europejska Agencja Obrony przyczynia się do regularnej oceny wkładu uczestniczących Państw Członkowskich w zakresie zdolności obronnych”⁴¹. Jest to o tyle istotne ponieważ oznacza, iż na polu działań w ramach Stałej Współpracy Strukturalnej Państwa Członkowskie po raz pierwszy będą oceniane nie przez siebie, lecz neutralny organ podległy Radzie⁴². Rozwiązanie to może zaś stanowić skuteczny bodziec dla państw przystępujących do SWS, aby lepiej wypełniały swoje zobowiązania względem partnerów.

O ile jednak Traktat z Lizbony jest stosunkowo niedługo obowiązującym aktem prawnym i tak naprawdę nie stanowi warunku koniecznego dla istnienia EAO, o tyle Wspólne Działanie Rady, które doprowadziło do utworzenia Agencji jest podstawowym dokumentem dotyczącym jej funkcjonowania. Ów akt prawny składa się z siedmiu rozdziałów dotyczących następujących kwestii:

- 1) ustanowienia, misji oraz zadań;
- 2) organów i personelu;
- 3) budżetu i finansowania;
- 4) projektów oraz programów *ad hoc*;
- 5) stosunków z Komisją Europejską;
- 6) relacji z państwami trzecimi oraz innymi podmiotami;
- 7) innych postanowień dotyczących Agencji⁴³.

Zgodnie z artykułem 4, jak już zostało to wspomniane wcześniej, EAO podlega kompetencjom Rady oraz działa pod jej politycznym nadzorem. Stanowi on również, iż ma ona obowiązek systematycznego składania sprawozdań ze swojej działalności Radzie oraz działania na podstawie jej corocznych wytycznych. Co więcej, oprócz kwestii sprawozdań i wytycznych, Rada odpowiedzialna jest za zatwierdzanie trzyletnich ram finansowych Agencji⁴⁴.

Warto dodać w tym miejscu, iż zgodnie z artykułem 1 każde Państwo Członkowskie UE może przystąpić do prac Agencji jeżeli wyrazi taką chęć, przyjmie niniejsze Wspólne Działanie oraz notyfikuje to Radzie i Wysokiemu Przedstawicielowi Unii do spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa

---

⁴⁰ Stała Współpraca Strukturalna jest instytucją powołaną Traktatem z Lizbony, która pozwala państwom Unii, spełniającym wyższe kryteria w zdolnościach obronnych i prowadzenia operacji, na ściślejszą współpracę w ramach WPBiO. Więcej na temat SWS oraz samych kryteriów patrz: *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu...*, art. 42 i 46 oraz *Protokół (nr 10) w sprawie stałej współpracy strukturalnej ustanowionej na mocy artykułu 42 Traktatu o Unii Europejskiej*, Dz. Urz. UE C115 z 9 maja 2008r.

⁴¹ Ibidem, art. 3.

⁴² S. Biscop, J. Coelmont, *Permanent Structured Cooperation: In defence of the obvious*, ISS Opinion, EUISS, czerwiec 2010, s. 3–4.

⁴³ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*

⁴⁴ Ibidem, art. 4.

(Wysokiemu Przedstawicielowi)⁴⁵. Istotnym jest również artykuł 6, który nadaje jej osobowość prawną konieczną do wykonywania przez nią swoich funkcji⁴⁶. EAO została dodatkowo wyposażona w możliwość wydawania zaleceń wobec Rady i Komisji jeżeli uzna, iż jest to potrzebne do wypełniania jej misji⁴⁷.

1.4. Charakterystyka wewnętrzna Agencji

Z punktu widzenia wielkich organizacji zajmujących się obroną i bezpieczeństwem Europejska Agencja Obrony jest instytucją stosunkowo niewielką. Zarówno pod względem budżetowym, jak i liczby pracowników EAO nie stanowi ciała mogącego, na pierwszy rzut oka, wywierać znaczącego wpływu na zdolności obronne uczestniczących Państw Członkowskich. Liczba osób pracujących w Agencji w roku 2011 nie przekroczyła 120, a jej budżet to zaledwie nieco ponad 30 mln euro⁴⁸. Pomimo iż obie te liczby nie są imponujące to warto jednak zauważyć, że w stosunku do roku 2005, w którym to osób zatrudnionych było niemal dwukrotnie mniej, nastąpił znaczący postęp⁴⁹.

Biorąc pod uwagę zarówno szeroko nakreślone cele Agencji, fakt, iż jest organizacyjnie podmiotem niewielkim, oraz obawy o polityczne poparcie wobec jej działań, można by sądzić, że wykonanie postawionych przed nią zadań będzie trudne czy wręcz niemożliwe. Pomimo tych wszystkich trudności warto jednak wgłębić się nieco w struktury Agencji i sprawdzić czy również specyfika wewnętrzna może stanowić element niesprzyjający jej misji. W niniejszym podrozdziale postaramy się „przeświecić” Europejską Agencję Obrony, sprawdzając jak jest zorganizowana, przyjrzymy się jej procedurom decyzyjnym oraz temu, czy jej organy posiadają odpowiednie kompetencje i instrumenty do realizacji powierzonych celów.

Sprawą, której z kolei próżno szukać w poniższym fragmencie jest kwestia budżetu Agencji. Wspólne Działanie Rady w rozdziale III przeznaczają na zasady budżetowe i finansowanie kilka artykułów, dokładnie opisując to zagadnienie w związku z czym wszyscy tematem zainteresowani powinni sięgnąć do oficjalnego dokumentu. Z uwagi na wyżej wspomniany fakt, iż budżet EAO jest sumą stosunkowo niewielką i tak naprawdę nie on stanowi o możliwościach Agencji, nie będzie tutaj objaśniany. Biorąc również pod uwagę stosunek jego nieznaczącej wagi do poziomu skomplikowania, którego wyjaśnienie wymagałoby długiego fragmentu opisującego procedury, jego zobrazowanie

---

⁴⁵ Ibidem, art. 1.

⁴⁶ Ibidem, art. 6.

⁴⁷ Ibidem, art. 4.

⁴⁸ *Annual Report 2011*, European Defence Agency, Brussels 2012, s. 22.

⁴⁹ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 36.

wydaje się mało istotne, gdyż brak w niniejszej monografii miejsca na tego rodzaju szczegóły.

1.4.1 Członkostwo i członkowie

Jak zostało to już przedstawione powyżej, do Europejskiej Agencji Obrony może przystąpić każde państwo członkowskie Unii Europejskiej, które taką chęć wyrazi. Aktualnie (stan na sierpień 2012 roku) w pracach Agencji uczestniczy 26 państw członkowskich UE, a zatem wszyscy jej członkowie oprócz Danii⁵⁰. Zgodnie z artykułem 3 Wspólnego Działania wszystkie państwa będące członkami EAO nazywane są „uczestniczącymi Państwami Członkowskimi”⁵¹. Status ten wynika zaś z samego faktu przystąpienia do Agencji i nie wymaga spełnienia jakichkolwiek innych warunków. Inaczej rzecz ma się w przypadku drugiej konstrukcji prawnej zawartej we wspomnianym artykule 3 – mamy tam do czynienia z tzw. „wnoszącymi wkład Państwami Członkowskimi”. Status ten otrzymuje uczestniczące Państwo Członkowskie, które bierze udział w danym projekcie bądź programie sygnowanym przez EAO⁵². Określenie „wnoszące wkład Państwo Członkowskie” jest zatem przyznawane państwu w kontekście danego przedsięwzięcia i tylko na czas jego trwania – wraz z zakończeniem projektu bądź wycofaniem się z niego państwo traci ten status, choć może go oczywiście nadal posiadać jeżeli jest uczestnikiem innych programów.

O ile jednak działaniami Europejskiej Agencji Obrony jest zainteresowanych wiele podmiotów, to jedynymi jej „właścicielami” są uczestniczące Państwa Członkowskie i to one są ostatecznymi decydentami w odniesieniu do jej roli i znaczenia. Jako element WPBiO Agencja jest instytucją międzyrządową, przez co jest całkowicie zależna od woli uczestniczących w jej pracach Państw Członkowskich⁵³. Państwa są w swoich działaniach wewnątrz Agencji całkowicie suwerenne. Decyzje o przystąpieniu przez dane państwo do określonego projektu, czy też wyjście z niego, należą do kompetencji państw i Agencja nie ma żadnych formalnych instrumentów, aby przymusić dane Państwo Członkowskie do takiego czy innego zachowania.

Członkowie EAO charakteryzują się również odmiennymi koncepcjami co do działań tej instytucji. Najtrudniejsze dyskusje na temat samego jej mandatu toczyły się oczywiście, co zostało wspomniane już wyżej, podczas tworzenia Agencji, jednak i dziś występuje wiele pomysłów na jej funkcjonowanie. Podziały pomiędzy państwami były i do pewnego stopnia są nadal bardziej skomplikowane, niż ma to miejsce w wielu kwestiach związanych z WPBiO,

---

⁵⁰ Dania w swoim traktacie akcesyjnym zapewniła sobie, iż nie uczestniczy w unijnych inicjatywach dotyczących kwestii obronnych.

⁵¹ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 3.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ J. Batora, *European Defence Agency: A Flashpoint of Institutional Logics*, „West European Politics”, 2009 nr 32(6), s. 1084.

gdzie koncepcje francusko-niemieckie przeciwstawiane są brytyjskim. Oprócz standardowego anglosaskiego sceptycyzmu, co do wszelkich europejskich inicjatyw na polu polityki obronnej, oraz francusko-niemieckiego optymizmu, w przypadku EAO zauważalne są obawy państw neutralnych (oprócz Szwecji) co do zbytniego zaangażowania się w jej działania⁵⁴. Odminną grupę stanowią także, głównie małe, kraje będące konsumentami sprzętu wojskowego, dla których korzystniejsza jest znacząca obecność amerykańskich firm na europejskim rynku, powodująca zwiększoną konkurencję i spadek cen⁵⁵. Państwa te z pewnością nie będą dążyły do tworzenia takiego Europejskiego Rynku Uzbrojenia, który mógłby w jakikolwiek sposób zmniejszyć obecność przedsiębiorstw zza Atlantyku, co dla większości państw producentów byłoby w sposób oczywisty korzystne.

1.4.2. Organizacja wewnętrzna

Struktura Europejskiej Agencji Obrony opracowana została zarówno z myślą o podstawowych zadaniach jakie przed Agencją zostały postawione, jak i wymogami reprezentacji państw uczestniczących w pracach EAO oraz warunkiem sprawnego i skutecznego działania. Naczelnym ciałem decyzyjnym jest Rada Sterująca (ang. *Steering Board*), w której zasiadają przedstawiciele państw członkowskich oraz nieposiadający prawa do głosowania przedstawiciele Komisji Europejskiej, Dyrektor Naczelny Agencji lub jego przedstawiciel, przewodniczący Komitetu Wojskowego UE oraz Narodowy Dyrektor ds. Uzbrojenia kraju sprawującego w danym momencie prezydencję. Jej przewodniczącym jest natomiast Wysoki Przedstawiciel Unii do spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa. Co istotne, na posiedzenia Rady Sterującej mogą zostać zaproszone również osoby trzecie, jak np. Sekretarz Generalny NATO czy szefowie organizacji takich jak OCCAR. Spotkania Rady Sterującej odbywają się w kilku formułach, przy czym najważniejszymi, nadającymi Agencji wysoką, polityczną istotność, są zebrania ministrów obrony Państw Członkowskich, które odbywają się przynajmniej raz na pół roku w maju i w listopadzie, tuż przed podobnymi spotkaniami tychże ministrów w Radzie. Rada Sterująca zbiera się jednak również w trzech innych formacjach złożonych z przedstawicieli ministerstw obrony:

- dyrektorów departamentów odpowiedzialnych za zbrojenia;
- dyrektorów departamentów kierujących badaniami i rozwojem;
- narodowych dyrektorów politycznych/dyrektorów departamentów zajmujących się planowaniem obrony.

Każda z tych formuł posiada również po dwa spotkania w roku co z kolei, licząc zebrania ministrów obrony, daje osiem spotkań na wysokim szczeblu rocznie. Jeżeli zaś wyeliminujemy okresy wakacyjne i świąteczne to oznaczać

---

⁵⁴ C. Piana, *The European Convention and...*, s. 2.

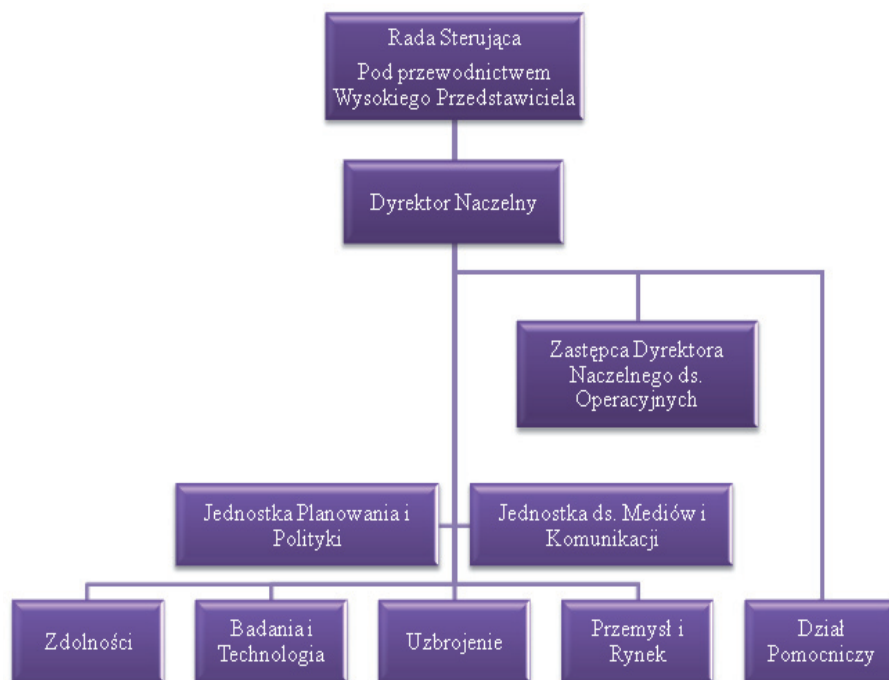
⁵⁵ D. Keohane, *Europe's new defence...*, s. 3.

będzie, iż Rada Sterująca obraduje mniej więcej raz w miesiącu, co pokazuje jaki nacisk położony jest na stałą pracę owej instytucji⁵⁶.

Organem wykonującym polecenia Rady Sterującej oraz koordynującym pracę poszczególnych dyrektoriatów jest Zarząd Agencji (ang. *Agency's Management Board*). Składa się on z Dyrektora Naczelnego, jego zastępcy, czterech dyrektorów funkcjonalnych odpowiedzialnych za poszczególne dyrektoriaty oraz dyrektora działu pomocniczego. Całość wspomagana jest przez Jednostkę Planowania i Polityki, Jednostkę ds. Mediów i Komunikacji oraz Dział Pomocniczy.

Pomimo iż struktura Agencji w ciągu tych kilku lat istnienia została nieco zmodyfikowana, to jednak zmiana ta nie była znacząca i obecna organizacja, znajdująca się na schemacie nr 1, nie obiega w sposób znaczący od początkowego kształtu. Podstawowy zamysł podporządkowania Dyktorowi Naczelnemu czterech równorzędnych dyrektoriatów funkcjonalnych odpowiadających za owe cztery podstawowe zadania jakimi Agencja się zajmuje pozostał niezmienny.

Schemat 1. Organizacja Europejskiej Agencji Obrony.

Źródło: Opracowanie własne. Na podstawie: <http://www.eda.europa.eu/>, dostęp 10.07.2012 r.

⁵⁶ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 31.

W EAO istnieje podwójna formuła zatrudniania personelu. Z jednej strony są to pracownicy zatrudniani na czas określony, będący całkowicie związani z tą instytucją i przed nią odpowiadający, z drugiej zaś narodowi eksperci oddelegowani przez Państwa Członkowskie, odpowiedzialni przed swoimi przełożonymi w ministerstwach⁵⁷. Naturalnie, tak jak i w innych instytucjach Unii Europejskiej tak i tutaj zatrudnianie personelu odbywa się nie tylko ze względu na fachowość kandydatów, ale również dystrybucję geograficzną. Dane dotyczące zatrudnienia pokazują stały wzrost pracowników Agencji od 2004 roku, który prawdopodobnie zostanie utrzymany ze względu na nowe przedsięwzięcia, jakimi EAO się zajmuje⁵⁸.

Spśród wszystkich czterech dyrektoriatów funkcjonalnych Agencji, jednemu można nadać miano „pierwszego wśród równych”. Mowa tu o Dyrektoracie ds. Zdolności, którego rolą jest wypełnianie misji zwiększenia zdolności obronnych Unii Europejskiej i Państw Członkowskich EAO. Podstawowym dokumentem, w którym zawarte zostały zasady działania dyrektoriatu jest tzw. Koncepcja Operacyjna, która stanowi o następujących regułach:

- uczestnictwo w fazie określania potrzeb oraz tworzenia narodowych inicjatyw i programów, jednak zawsze w celu zwiększania zdolności obronnych;
- skupianie się na planowaniu rozwoju zdolności potrzebnych do skutecznego działania WPBiO;
- współpraca ze wszystkimi ciałami zaangażowanymi w definiowanie i rozwój zdolności obronnych⁵⁹.

Wewnątrz dyrektoriatu utworzonych zostało sześć Zintegrowanych Zespołów Rozwojowych (ang. *Integrated Development Teams*, IDTs), zajmujących się poszczególnymi obszarami rozwoju zdolności obronnych. Schemat nr 2 pokazuje czym zajmują się poszczególne Zespoły. Za każdy z trzech obszarów odpowiadają Kierownicy ds. Zdolności (jeden na każde dwa IDT), będący odpowiedzialni przed Szefem Dyrektoriatu. W skład Zespołów wchodzi zarówno urzędnicy zatrudnieni w Dyrektoracie ds. Zdolności, jak i z innych dyrektoriatów oraz osoby oddelegowane przez uczestniczące Państwa Członkowskie, a także przez Sztab Wojskowy Unii Europejskiej (ang. *European Union Military Staff*, EUMS) i Komitet Wojskowy UE.

---

⁵⁷ W praktyce istnieje również trzeci rodzaj zatrudnionych – pracownicy kontraktowi, przy czym ich liczba jest znacznie mniejsza w porównaniu z zatrudnionymi na czas określony oraz oddelegowanymi przez Państwa Członkowskie.

⁵⁸ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 36.

⁵⁹ F. Riera Berenguer, *The development of capabilities*, w: *European Defence Agency: Past...*, s. 69.

Schemat 2. Obszary Zdolności Obronnych i zadania Zintegrowanych Zespołów Rozwojowych.

Źródło: opracowanie własne. Na podstawie: F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 73.

Drugi dyrektoriat funkcjonalny – ds. Badań i Technologii – odpowiada za wzmacnianie współpracy pomiędzy Państwami Członkowskimi w dziedzinie obronnych R&T, promowanie zwiększania wydatków na te cele oraz jest zaangażowany w działania mające w zamierzeniu zmniejszenie uzależnienia sił zbrojnych Państw Członkowskich Agencji od technologii amerykańskiej. Realizuje on owe cele uwzględniając zasady zawarte w swojej Koncepcji Operacyjnej. Oto niektóre z nich:

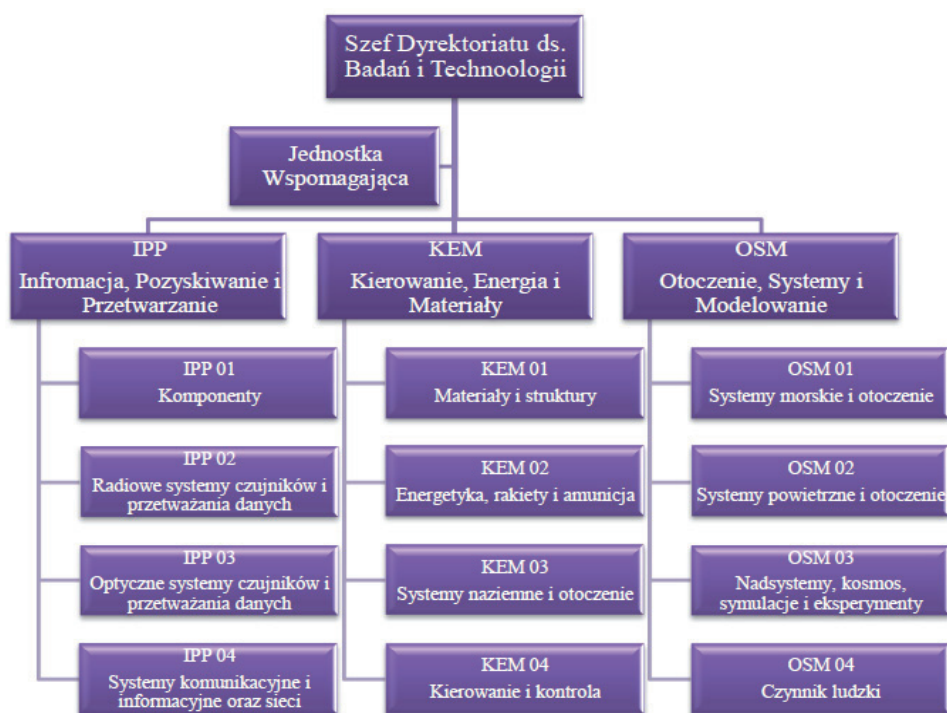
- orientacja na zdolności obronne;
- zarządzanie sieciocentryczne;
- wykorzystanie technologii cywilnych oraz podwójnego przeznaczenia;
- zaangażowanie przemysłu⁶⁰.

Podstawowymi jednostkami w strukturze dyrektoriatu są grupy ekspertów zwane *CapTechs*, których głównym zadaniem jest proponowanie działań w zakresie badań i technologii, mających na celu tworzenie projektów badawczych. W kwietniu 2008 roku organizacja dyrektoriatu została zmieniona i aktualnie istnieje dwanaście grup *CapTechs*, przydzielonych po cztery do każdego z trzech obszarów rozwoju zdolności obronnych. Schemat nr 3 obrazuje bieżącą strukturę.

⁶⁰ <http://www.eda.europa.eu/>, dostęp 01.03.2011 r.

Schemat 3. Organizacja Dyrektoriatu ds. Badań i Technologii.

Źródło: T. M. Piquer, *Research and Technology (R&T)*, w: *European Defence Agency: Past, Present & Future*, Ministerio de Defensa 2010, s. 90.

Kolejnym dyrektoriatem funkcjonalnym jest Dyrektoriat ds. Uzbrojenia. Skupia się on głównie na promowaniu i proponowaniu współpracy w zakresie zakupu uzbrojenia, koordynowaniu istniejących programów oraz poszukiwaniu możliwych ulepszeń we wzajemnej współpracy państw. W przeciwieństwie do dwóch poprzednich dyrektoriatów, w tym przypadku Koncepcja Operacyjna, na podstawie której działa nie została nigdy formalnie zatwierdzona⁶¹. Pomimo tego następujące zasady w niej zawarte stanowią podstawę jego funkcjonowania:

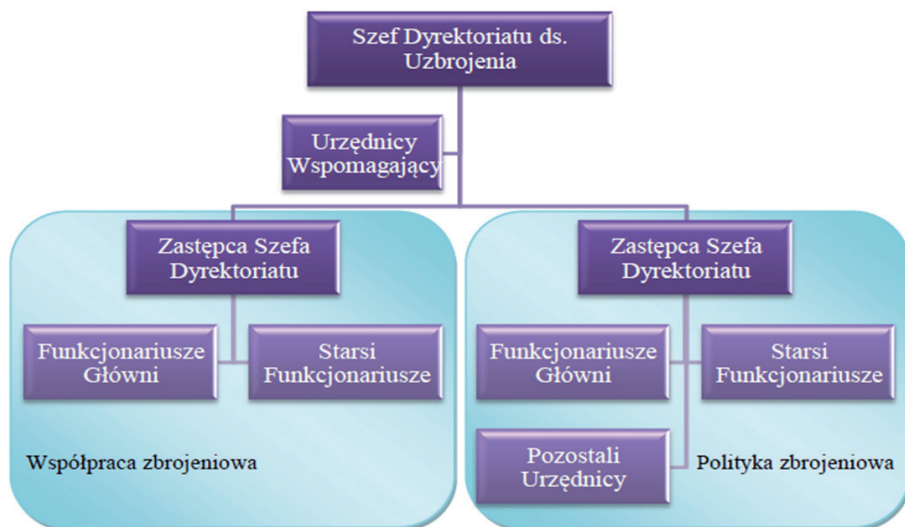
- orientacja na przyszłe potrzeby różnych sił zbrojnych;
- harmonizacja potrzeb;
- ścisły kontakt z innymi instytucjami UE oraz organizacjami pozaunijnymi;
- identyfikacja i stosowanie dobrych praktyk;
- racjonalizacja infrastruktury i budowanie centrów doskonałości⁶².

⁶¹ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 131.

⁶² Ibidem, s. 131–133.

Jeżeli zaś chodzi o samą organizację, to szef tego dyrektoriatu wspomagany jest przez kilkoro urzędników zajmujących się komunikacją, natomiast trzon zatrudnionych dzieli się na dwa równorzędne oddziały, na czele których stoją zastępcy Szefa Dyrektoriatu ds. Uzbrojenia. Dokładna struktura niniejszego Dyrektoriatu widnieje na schemacie nr 4.

Schemat 4. Organizacja Dyrektoriatu ds. Uzbrojenia.

Źródło: J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments*, w: *European Defence Agency: Past, Present & Future*, Ministerio de Defensa 2010, s. 135.

Ostatni z dyrektoriatów funkcjonalnych EAO – ds. Przemysłu i Rynku Zbrojeniowego – zajmuje się głównie tworzeniem konkurencyjnego na skalę światową Europejskiego Rynku Uzbrojenia oraz wspieraniem i restrukturyzacją Europejskiej Bazy Technologicznej i Przemysłowej w dziedzinie Obrony (ang. *European Defence Technological and Industrial Base*, EDTIB). Zadania te wykonywane są przez urzędników Agencji w ścisłej współpracy z uczestniczącymi Państwami Członkowskimi oraz organizacjami przemysłu zbrojeniowego. Aktualna organizacja Dyrektoriatu ds. Przemysłu i Rynku Zbrojeniowego znajduje się na schemacie nr 5.

Obok dyrektoriatów funkcjonalnych powołany został również, jak można to zauważyć na schemacie 1, Dział Pomocniczy. Urzędnicy tam zatrudnieni zajmują się szeroko pojętą pracą administracyjną na rzecz EAO. Do ich zadań należy: przygotowywanie budżetu Agencji, organizacja rekrutacji personelu, służenie jako pomoc prawna zwłaszcza w zakresie kontraktowania, odpowiadanie za infrastrukturę zarówno informatyczną jak i materialną, a także za bezpieczeństwo pracowników oraz mienia Agencji.

Schemat 5. Organizacja Dyrektoriatu ds. Przemysłu i Rynku Zbrojeniowego.

Źródło: www.eda.europa.eu, dostęp 26.03.2011 r.

1.4.3. Procedury decyzyjne i kompetencje

Jak już zostało wspomniane powyżej, organem podejmującym najważniejsze decyzje w Europejskiej Agencji Obrony jest Rada Sterująca. Zgodnie z tym co stanowi tekst Wspólnego Działania Rady, czyni ona to większością kwalifikowaną co najmniej dwóch trzecich głosów Państw Członkowskich. Jeżeli jednak przedstawiciel jakiegoś państwa uczestniczącego w głosowaniu wyrazi opinię, iż z ważnych względów polityki krajowej zamierza sprzeciwić się głosowaniu kwalifikowanemu, wtedy nie dochodzi ono do skutku. W takiej sytuacji Rada Sterująca może, stanowiąc większością kwalifikowaną, zdecydować o przedstawieniu sprawy Radzie, która podejmuje ostateczną decyzję w sposób jednomyślny⁶³.

Ilość kompetencji powierzonych Radzie Sterującej jest znacząca, a wymienienie ich wszystkich nie jest w niniejszej publikacji konieczne, natomiast dla zobrazowania jej znaczenia warto wspomnieć o tych najważniejszych:

- mianowanie na okres 3 lat Dyrektora Naczelnego Agencji i jego zastępców;
- zatwierdzanie rocznego programu prac oraz budżetu Agencji;
- przyjmowanie jej regulaminu wewnętrznego;
- zatwierdzanie utworzenia projektów lub programów *ad hoc*;
- zmienianie przepisów dotyczących wykonania budżetu Agencji⁶⁴.

Warto zwrócić również uwagę na możliwość wchodzenia przez EAO w porozumienia administracyjne z innymi państwami bądź organizacjami. Również i w tym przypadku organem podejmującym decyzję o zawarciu takiego porozumienia jest Rada Sterująca. Pierwsze tego rodzaju porozumienie administracyjne zawarte zostało z Norwegią, która pomimo, iż nie jest uczestniczącym Państwem Członkowskim, bierze udział w niektórych przedsięwzięciach Agencji⁶⁵.

⁶³ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 9.

⁶⁴ Na temat innych kompetencji Rady Sterującej patrz: *ibidem*.

⁶⁵ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 32.

Mimo iż głową EAO jest Szef Agencji, to tak naprawdę najistotniejszą osobą odpowiadającą za jej działanie jest Dyrektor Naczelny. Nawet Wspólne Działanie Rady w sprawie ustanowienia Europejskiej Agencji Obrony nie nadaje jej Szefowi wielu kompetencji decyzyjnych, stanowiąc jedynie, iż „Szef Agencji jest odpowiedzialny za ogólną organizację i funkcjonowanie Agencji i zapewnia, że podległy mu Dyrektor Naczelny realizuje wytyczne wydane przez Radę oraz wykonuje decyzje Rady Sterującej”⁶⁶. Dodatkowo, Szef EAO zobowiązany jest do przedstawiania Radzie sprawozdań z prac Agencji oraz odpowiada za prowadzenie negocjacji z podmiotami trzecimi w związku z wszelkimi ustaleniami natury administracyjnej⁶⁷.

Dyrektor Naczelny z kolei, jest w praktyce główną osobą odpowiedzialną za całość prac mających miejsce w Europejskiej Agencji Obrony. Jest on zarówno szefem personelu zatrudnionego w EAO odpowiedzialnym za koordynowanie wszelkich działań, jak i nadzorującym jego pracę. Przepisy zawarte we Wspólnym Działaniu Rady upoważniają go do zawierania umów i zatrudniania personelu, a także czynią odpowiedzialnym za wykonanie budżetu. Dyrektor Naczelny za swoje działania odpowiada przed Radą Sterującą oraz pełni funkcję pełnomocnika Agencji.

Tak jak w przypadku Rady Sterującej, Dyrektor Naczelny dysponuje całym szeregiem spraw, co do których posiada kompetencje oraz jest za nie odpowiedzialny. Do jego najważniejszych zadań należą:

- bieżące kierowanie Agencją;
- zapewnienie wykonania rocznego programu jej pracy;
- przygotowanie projektu budżetu rocznego;
- zapewnienie ścisłej współpracy organom przygotowawczym Rady, ze szczególnym uwzględnieniem Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa oraz Komitetu Wojskowego UE⁶⁸.

Jak wynika z powyższego wyliczenia, zasadnym jest stwierdzenie, iż Dyrektor Naczelny, będący łącznikiem między ciałami decyzyjnymi, a dyrektoriatami Agencji, jest główną „instytucją” wykonawczą EAO, najlepiej zorientowaną w całości jej prac.

O ile jednak wyżej wymienione organy zajmują się najważniejszymi kwestiami dotyczącymi działalności Europejskiej Agencji Obrony, to warto jest również opisać sposób pracy poszczególnych dyrektoriatów funkcjonalnych jako tych, które na co dzień zajmują się wykonywaniem zadań Agencji. Każdy z nich, ze względu na specyficzną strukturę, posiada odmienne procedury działania i sposób pracy.

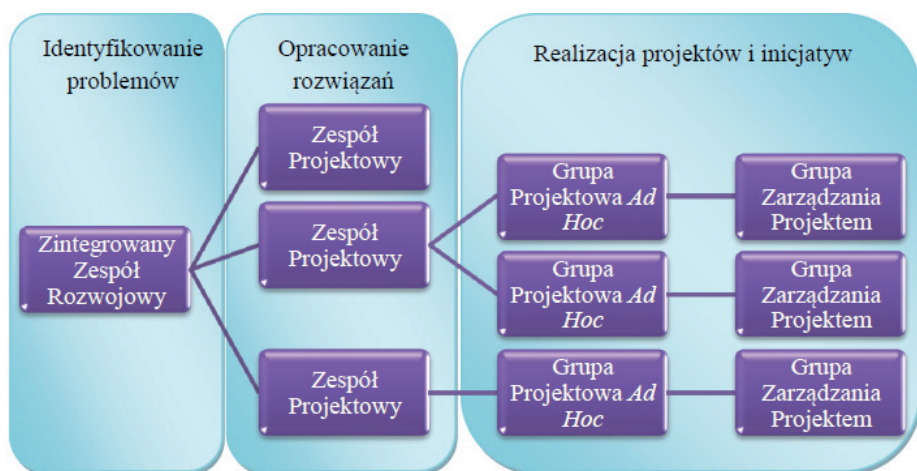
---

⁶⁶ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 7.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Na temat pozostałych zadań Dyrektora Naczelnego patrz: *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 10.

Schemat 6. Sposób pracy Dyrektoriatu ds. Zdolności Obronnych.

Źródło: F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 74.

Jeżeli chodzi o Dyrektoriat ds. Zdolności Obronnych, to centralnym punktem w opisywaniu jego pracy są wyżej wymienione IDT. Ekspersi zatrudnieni w tych zespołach zajmują się identyfikowaniem problemów i braków w zakresie zdolności obronnych, z którymi borykają się Państwa Członkowskie. Efektem ich pracy jest zazwyczaj propozycja powołania Zespołów Projektowych (ang. *Project Teams*, PT), mających za zadanie opracowania możliwych sposobów rozwiązania zidentyfikowanego problemu⁶⁹. Kolejnym krokiem, mającym na celu jego przezwyciężenie jest powołanie Grupy Projektowej *Ad Hoc* (ang. *Ad Hoc Project Group*, AHPG), która ostatecznie przekształcona zostanie w Grupę Zarządzania Projektem (ang. *Project Management Group*, PMG) zobowiązaną do realizacji projektu zwiększenia zdolności obronnych w danym kwestii⁷⁰. Opisany proces przedstawia schemat nr 6.

Odminnym sposobem pracy i procedurami charakteryzuje się drugi z dyrektoriatów funkcjonalnych – ds. Badań i Technologii. Tym razem podstawowymi jednostkami, w których ma miejsce właściwa praca dyrektoriatu są uprzednio wymienione grupy *CapTechs*. To właśnie wewnątrz nich następuje krystalizacja potrzeb w zakresie przyszłych projektów badawczych, mających na celu zniwelowanie istniejących problemów w zdolnościach obronnych Państw Członkowskich. Ze względu, iż w *CapTechs* zatrudnieni są zarówno eksperci EAO mający łączność z innymi dyrektoriatami funkcjonalnymi, oddelegowani przedstawiciele i eksperci państwowi oraz reprezentanci przemysłu, nauki oraz różnych centrów badawczych, możliwa jest współpraca wszystkich zainteresowanych stron, co prowadzi natomiast do sprawnego identyfikowania

⁶⁹ F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 74.

⁷⁰ Ibidem.

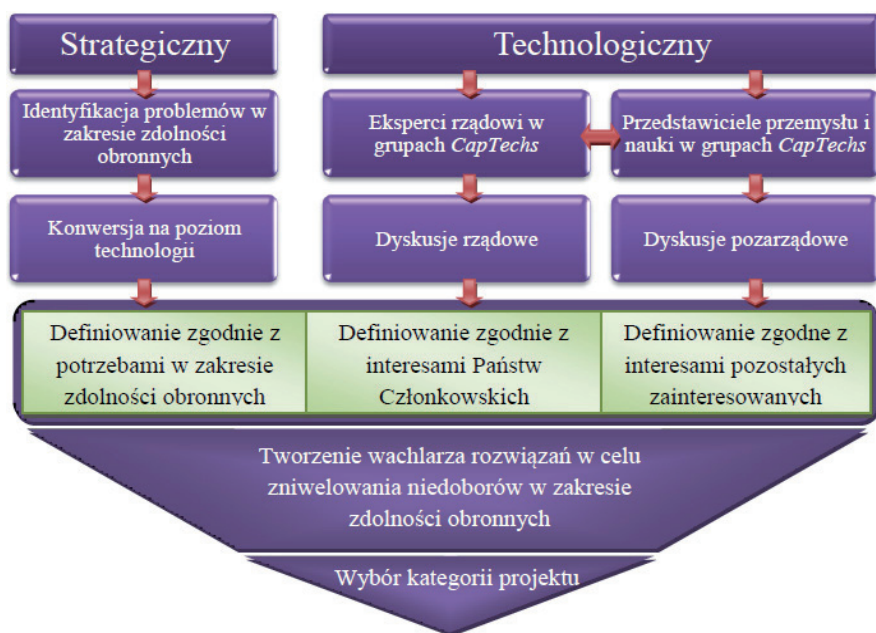

potrzeb⁷¹. W praktyce wyróżnić można dwa mechanizmy tworzenia projektów w Dyrektoracie ds. Badań i Technologii:

1. strategiczny lub „góra–dół” – tworzenie następuje z inicjatywy samej Agencji (np. z innych dyrektoriatów funkcjonalnych), bądź od Państw Członkowskich;
2. technologiczny lub „dół–góra” – pomysł wychodzi od rządowych lub pozarządowych ekspertów i oparty jest głównie na względach natury technicznej⁷².

W następstwie pomysłu zainicjowanego w jeden z wyżej wymienionych sposobów następuje dalsza praca wewnątrz danej grupy *CapTech*, podczas której zachodzi zdefiniowanie rodzącego się projektu wraz ze stworzeniem wachlarza propozycji na rozwiązanie istniejącej potrzeby w zakresie zdolności obronnych⁷³. Jeżeli Państwo Członkowskie, bądź grupa państw, będą zainteresowane jakąś propozycją, wtedy następuje decyzja o wykorzystaniu jednej z trzech, w zależności od potrzeb, kategorii projektów⁷⁴. Zarysowany proces znajduje się w formie graficznej na schemacie nr 7.

Schemat 7. Sposób pracy Dyrektoriatu ds. Badań i Technologii.

Źródło: opracowanie własne. Na podstawie: T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 106.

⁷¹ T. M. Piquer, *Research and Technology (R&T)*, w: *European Defence Agency: Past...*, s. 103.

⁷² Ibidem, s. 103–104.

⁷³ Ibidem, s. 105.

⁷⁴ Mowa tu o projektach finansowanych przez Agencję, projektach *ad hoc* kategorii A oraz projektach *ad hoc* kategorii B. Więcej na ich temat w poniższej części rozdziału.

Ze względu na znacząco odmienną strukturę Dyrektoriatu ds. Uzbrojenia (brak wyszczególnionych grup roboczych takich jak *CapTechs* czy IDT) sposób jego pracy jest również inny od tego, z czym mieliśmy do czynienia w dwóch poprzednich przypadkach. Chcąc określić pracę tego dyrektoriatu, najlepiej będzie użyć słowa „koordynacja”. Pomimo iż w jego ramach również powstają różnorodne programy i projekty, to sami pracownicy dyrektoriatu pełnią niemal wyłącznie funkcję koordynacyjną wobec aktorów, którzy owymi projektami zarządzają. Co prawda, tworzenie nowych propozycji przedsięwzięć w dziedzinie wspólnych zbrojeń jest podstawowym celem dyrektoriatu, to jednak całość zadań operacyjnych spływa na inne podmioty, jak np. OCCAR, które posiadają ku temu odpowiednie środki i zasoby. W jego ramach istnieją również spotkania ekspertów, odnoszą się one jednak tylko do konkretnych projektów (dotyczących np. Bezzałogowych Pojazdów Powietrznych [ang. *Unmanned Air Vehicles*, UAV]) i nie są ustanowione w sposób permanentny⁷⁵. Podobnie, w stosunku do Dyrektoriatu ds. Badań i Technologii, rzecz ma się co do sposobów wypełniania zadań opisywanego dyrektoriatu. Również tutaj mamy do czynienia z projektami *ad hoc* kategorii A oraz *ad hoc* kategorii B, które z jednej strony koordynowane są przez funkcjonariuszy dyrektoriatu, z drugiej zaś, zarządzane przez inne organizacje.

Czwarty, ostatni z dyrektoriatów funkcjonalnych, zajmujący się przemysłem i rynkiem zbrojeniowym jest w pewnym stopniu podobny do uprzednio opisywanego, gdyż nie posiada w swojej strukturze wyszczególnionych zespołów roboczych, a jedynie grupy przyporządkowane do poszczególnych inicjatyw jak np. grupa ds. offsetu⁷⁶. Ze względu, iż dwoma podstawowymi celami dyrektoriatu są stworzenie EDEM oraz EDTIB, funkcjonariusze tam zatrudnieni nie zajmują się konkretnymi projektami mającymi wzmocnić zdolności obronne w Państwach Członkowskich. Zamiast tego skupiają się oni na promowaniu kodeksów postępowania dotyczących zakupu uzbrojenia oraz wdrażaniu strategii dotyczącej EDTIB. Wykonując swoją rolę dyrektoriat działa w ścisłej współpracy z Państwami Członkowskimi, organizacjami przemysłu zbrojeniowego oraz, jeżeli to możliwe, z Komisją Europejską. To również tutaj zatrudniony jest personel obsługujący Elektroniczną Tablicę Ogłoszeń (ang. *Electronic Bulletin Board*, EBB), będącą narzędziem zapewniającym przejrzysty i uczciwy sposób wyszukiwania kontraktów dla wojska przez dostawców.

1.4.4. Instrumenty

Podstawowym celem Europejskiej Agencji Obrony, jak wiadomo, jest zwiększanie zdolności obronnych jej Państw Członkowskich oraz całej Unii Europejskiej. Zaś jednym z głównych sposobów osiągnięcia tego celu, jak

---

⁷⁵ *European Defence Agency. Annual Report 2009*, European Defence Agency, Brussels 2010, s. 13.

⁷⁶ *Ibidem*.

ujmuje to były Dyrektor Naczelny Agencji – Alexander Weis, jest „dostarczenie towarów” jakimi są projekty i programy⁷⁷. Są one, jak stanowi w rozdziale czwartym Wspólne Działanie Rady, instrumentami EAO służącymi wykonywaniu jej zadań.

Wspomniany dokument wyróżnia dwa rodzaje programów i projektów, jakie mogą zostać przez Agencję zainicjowane. Pierwszy z nich to tzw. programy *ad hoc* kategorii A, znane również jako projekty otwarte. Zgodnie z artykułem 20 Wspólnego Działania Rady, jedno lub więcej Państw Członkowskich oraz Dyrektor Naczelny Agencji mogą takowe projekty wносить pod obrady Rady Sterującej w celu ich zatwierdzenia z założeniem, że każde Państwo Członkowskie, które wyrazi chęć, może do nich przystąpić. W dalszej części artykuł ten stwierdza, iż Rada Sterująca może zdecydować o utworzeniu komitetu nadzorującego zarządzanie projektem i określić jego mandat. Komitet ten składa się z przedstawicieli wnoszących wkład Państw Członkowskich oraz delegata Komisji Europejskiej w sytuacji, gdy Unia również wnosi wkład do danej inicjatywy⁷⁸. Najważniejsze decyzje związane z projektem, takie jak budżet, zasady zarządzania nim, czy też uczestnictwo podmiotów trzecich podejmują wnoszące wkład Państwa Członkowskie podczas Rady Sterującej. Co więcej, jeżeli Unia również bierze udział, wtedy KE także uczestniczy w podejmowaniu owych decyzji⁷⁹.

Drugim rodzajem inicjatyw są programy *ad hoc* kategorii B, czyli tzw. projekty zamknięte. Jak stanowi artykuł 21 Wspólnego Działania Rady – jedynie Państwa Członkowskie (przynajmniej jedno) mogą złożyć projekt Radzie Sterującej. Wszystkie państwa należące do EAO są o tej inicjatywie informowane odpowiednio wcześniej i mogą, jeżeli spełnią wymagania stawiane przez inicjatorów projektu, przystąpić do niego w wyznaczonym czasie. Zasadą jest, iż w celu zmaksymalizowania możliwości współpracy inicjatorzy dokładali wszelkich starań, aby grono wnoszących wkład Państw Członkowskich było możliwie jak najszersze⁸⁰. Jeżeli jakiś członek Agencji wyrazi chęć uczestnictwa w projekcie już po jego ustanowieniu, powiadamia wnoszące wkład Państwa Członkowskie, które w ciągu dwóch miesięcy decydują czy zgadzają się na przystąpienie dodatkowego państwa. Również w innych kwestiach związanych z projektem to wnoszące wkład Państwa Członkowskie decydują o jego losie. Tak jak w przypadku projektów z art. 20, w sytuacji gdy również Unia wnosi wkład do programu, KE uczestniczy w podejmowaniu powyższych decyzji⁸¹.

Poza wymienionymi we Wspólnym Działaniu Rady rodzajami projektów i programów istnieją również inicjatywy finansowane przez samą Agencję

---

⁷⁷ A. Weis, *Delivering the goods*, „EDA Bulletin”, styczeń 2008 nr 7, s. 1.

⁷⁸ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 20.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem, art. 21.

⁸¹ Ibidem.

z pieniędzy wyznaczonych w jej budżecie operacyjnym⁸². Ze względu jednak na stosunkowo niewielkie sumy jakie posiada EAO do swojej dyspozycji, projekty te są zazwyczaj skromne i dotyczą głównie takich kwestii jak np. studia wykonalności.

1.5. Relacje EAO z innymi strukturami w Unii Europejskiej

Jak zostało to już przedstawione powyżej, Europejska Agencja Obrony zalicza się do stosunkowo wąskiego grona instytucji unijnych posiadających podstawę traktatową, co nadaje jej większe niż mogłoby to wynikać ze zwykłego statusu agencji znaczenie. Owa istotność, zwłaszcza dla WPBiO, wynika również z faktu, iż jest ona partnerem dla wielu innych instytucji Unii Europejskiej na czele z Komisją Europejską. W zakresie rozwoju zdolności obronnych Agencja jest swego rodzaju centrum dla pozostałych podmiotów zajmujących się w UE tą oraz pokrewnymi jej sprawami. Trzeba również podkreślić, że sama EAO bez współpracy z innymi instytucjami unijnymi nie byłaby, z aktualnym budżetem czy personelem, w stanie sprostać nawet części stawianych jej zadań, co pokazuje z kolei, iż współpraca międzyinstytucjonalna jest konieczna i nie można się bez niej obejść.

Opisywany podrozdział przedstawia związki jakie łączą Europejską Agencję Obrony z pozostałymi, najważniejszymi podmiotami, których kwestia rozwoju zdolności obronnych dotyczy, mianowicie: PSC, EUMC oraz EUMS. Stosunki z Komisją Europejską, ze względu na liczne powiązania z EAO również zostały w niniejszym fragmencie opisane. Naturalnie, oprócz wymienionych podmiotów, Europejska Agencja Obrony współpracuje również z innymi instytucjami znajdującymi się w ramach instytucjonalnych UE, jednak jeżeli chodzi o doniosłość dla współpracy z Agencją, to tylko wyszczególnione tutaj ciała stanowią istotę tej kooperacji.

1.5.1. Stosunki Agencji z Komisją Europejską

Najważniejszą instytucją Unii Europejskiej, zaangażowaną we współpracę z Europejską Agencją Obrony, jest ponad wszelką wątpliwość Komisja Europejska. Jeżeli chodzi o kwestie prawne to Wspólne Działanie Rady przeznacza na relacje między obu instytucjami oddzielny rozdział stanowiący o udziale KE w pracach Agencji. Jak stanowi artykuł 24, Komisja uczestniczy w obradach Rady Sterującej jednak bez prawa do uczestniczenia w głosowaniu oraz może brać udział w programach i projektach sygnowanych przez EAO. W dalszej części stwierdza, iż ustanowione zostaną stosunki robocze

---

⁸² T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 102.

między nimi, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy w zakresie wymiany specjalistycznej wiedzy i wzajemnych porad w materii związanej z misją Agencji⁸³.

Podstawowym obszarem, co do którego obie instytucje posiadają pewne kompetencje jest rynek zbrojeniowy; Komisja Europejska poprzez wspólną politykę konkurencji, Agencja ze względu na cel jakim jest stworzenie EDEM i EDTIB. Co więcej, również płaszczyzna badań i technologii jest przez nie współdzielona ze względu na wysoki poziom synergii pomiędzy badaniami sponsorowanymi przez KE, a tymi będącymi programami Agencji oraz z uwagi na rozwój technologii podwójnego przeznaczenia – zarówno do celów cywilnych, jak i wojskowych. Obie instytucje starają się współpracować w takich obszarach jak: logistyka, komunikacja, transport czy ochrona, czego przykładem jest ustanowienie wymiany informacji pomiędzy EAO a Europejskim Programem Badań nad Bezpieczeństwem (ang. *European Security Research Programme*, ESRP), będącym przedsięwzięciem Komisji⁸⁴. Ze względu jednak na te same pola zainteresowań wielu uważa, iż działania KE oraz Agencji są sobie w pewnym sensie przeciwstawne, gdyż pierwsza stara się rozwijać współpracę w dziedzinie obrony metodą wspólnotową (poprzez dyrektywy⁸⁵), druga zaś międzyrządową (za pomocą niewiążących porozumień o dobrych praktykach), co nie wróży wzajemnej współpracy⁸⁶. Teoretycznie rzecz ujmując, ze względu na istnienie w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) artykułu 346⁸⁷, dotyczącego ograniczeń w stosowaniu przepisów wspólnego rynku, nakładanie się kompetencji Agencji oraz Komisji nie powinno mieć miejsca – w praktyce jednak taka sytuacja ma miejsce bardzo często⁸⁸. Efektem owego niezdecydowanego podejścia do spraw rozwoju wspólnych zdolności obronnych było (i jest nadal) zaangażowanie KE w tę materię, co może stanowić konkurencję dla inicjatyw podejmowanych przez EAO. Znamiennym pozostaje również fakt, iż sama Komisja od lat wyraża duże zainteresowanie w kwestii rozwoju europejskiego przemysłu

---

⁸³ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 24.

⁸⁴ *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 13.

⁸⁵ Chodzi tu o dwie dyrektywy zaproponowane w grudniu 2007 w ramach „Pakietu Obronnego” Komisji Europejskiej, a zatwierdzone w roku 2009: dyrektywa w sprawie wewnątrzunijnego transferu produktów obronnych – *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/43/WE z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie uproszczenia warunków transferów produktów związanych z obronnością we Wspólnocie*, Dz. Urz. UE L 146 z 10 czerwca 2009 r. oraz dyrektywa o zamówieniach obronnych – *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/81/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na roboty budowlane, dostawy i usługi przez instytucje lub podmioty zamawiające w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa i zmieniająca dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE*, Dz. Urz. UE L 216 z 20 sierpnia 2009 r.

⁸⁶ C. M. O'Donnell, *The EU finally opens up the European defence market*, Policy Brief, Centre for European Reform, czerwiec 2009, s. 4.

⁸⁷ Jest to dawny artykuł 296 TWE.

⁸⁸ Więcej na temat problemów związanych z art. 346 TFUE w rozdziale 2.

i rynku zbrojeniowego, czego dała wyraz wydając w roku 2003 Komunikat na ten temat⁸⁹.

Pomimo powyższych niebezpieczeństw należy zauważyć, iż jak dotąd, kooperacja między obydwojema instytucjami układa się nad wyraz dobrze. Od roku 2005, kiedy EAO osiągnęła pełną zdolność operacyjną, jesteśmy świadkami wielu przykładów takiej współpracy. Komisja uczestniczy w projektach dotyczących technologii podwójnego przeznaczenia, a komunikacja pomiędzy nimi nie napotyka większych problemów. Przykładów owocnej współpracy można by wymieniać bardzo wiele, jednak do tych najaktualniejszych bez wątpienia należy zaliczyć: porozumienie ramowe pomiędzy EAO a KE, dotyczące synchronizacji inwestycji w badania i technologię⁹⁰, a także rozpoczęcie w roku 2009 ścisłej współpracy pomiędzy nimi w celu implementacji Dyrektywy o Zamówieniach Obronnych⁹¹.

1.5.2. Relacje pomiędzy EAO a PSC, EUMC oraz EUMS

W przeciwieństwie do Komisji Europejskiej, będącej instytucją wspólnotową, inne ważne podmioty współpracujące z Europejską Agencją Obrony są, jak i ona sama, jednostkami kooperacji międzyrządowej podległymi Radzie. Jest to istotne, ponieważ w znacznym stopniu niweluje konflikt pomiędzy instytucjami ułatwiając współpracę, która niezbędna jest w celu sprawnego wykonywania powierzonych EAO zadań.

Najistotniejszą spośród owych instytucji jest Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa utworzony, początkowo w wersji przejściowej, w roku 2001. Uczestniczy on w podejmowaniu przez Radę decyzji o wydaniu wytycznych co do pracy EAO, będąc głosem doradczym w tej sprawie⁹². Do zadań PSC wobec Agencji należy również dostarczanie jej wytycznych w kwestiach związanych z WPZiB oraz WPBiO, w zamian zaś otrzymuje on raporty z jej działalności⁹³. W odniesieniu do codziennych prac Agencji warto wspomnieć, iż przedstawiciele PSC często uczestniczą, jako eksperci, w seminariach i dyskusjach organizowanych przez EAO, a także pełnią ważną rolę przy niektórych jej projektach jako wsparcie polityczne.

Kolejnym podmiotem podległym Radzie i ściśle współpracującym z Europejską Agencją Obrony jest Komitet Wojskowy Unii Europejskiej. W wymiarze prawnym Wspólne Działanie Rady mówi, iż jego przewodniczący jest jedną z osób uczestniczących w obradach Rady Sterującej Agencją, nieposiadającą jednak prawa do głosowania⁹⁴. Tak jak w przypadku PSC,

⁸⁹ B. Schmitt, *The European Union and armaments. Getting a bigger bang for the Euro*, Chaillot Paper nr 63, EUISS, sierpień 2003, s. 17.

⁹⁰ F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 60.

⁹¹ *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 14.

⁹² *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 4.

⁹³ D. Manca, G. Quille, *The European Armaments Agency...*, s. 4.

⁹⁴ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 8.

EUMC jest instytucją, z którą Agencja zobowiązana jest ściśle współpracować oraz informować o podejmowanych działaniach⁹⁵. Ze względu, iż EUMC jest ciałem odpowiedzialnym za definiowanie zdolności obronnych, liczne przedsięwzięcia podejmowane przez Agencję przeprowadzane są z jego udziałem. Wspólna praca odbywa się zwłaszcza na polu związanym z CDP, co do którego EUMC pełni rolę komplementarną w stosunku do EAO⁹⁶.

Ostatnią z opisywanych w tym miejscu instytucji unijnych kooperujących z Europejską Agencją Obrony jest mocno związany z EUMC Sztab Wojskowy Unii Europejskiej. Będąc organem złożonym z ekspertów w dziedzinie wojskowości stanowi wsparcie merytoryczne w przygotowywaniu wspólnych projektów zbrojeniowych, a jego przedstawiciele uczestniczą w pracach niektórych grup roboczych. Naturalnie, tak jak jego organ kierowniczy, pełni on rolę w pracach nad wdrażaniem CDP oraz promuje jego implementację w państwach należących do Unii Europejskiej.

1.6. Agencja wobec innych podmiotów w Europie i na świecie

Ostatni fragment niniejszego rozdziału dotyczyć będzie relacji jakie łączą Europejską Agencję Obrony z aktorami znajdującymi się poza strukturami Unii Europejskiej. EAO, w celu lepszego wykonywania swoich zadań, zobowiązana została do kooperacji z różnorodnymi podmiotami mogącymi wesprzeć ją w tej misji lub, przy słabej koordynacji, utrudnić.

Agencja prowadzi współpracę z wieloma instytucjami, jednak niektóre z nich są w oczywisty sposób bardziej istotne od pozostałych. Fragment ten skupia się właśnie na tych ważniejszych dla EAO partnerach mając jednak na uwadze fakt, iż istnieje jeszcze szereg podmiotów, z którymi Agencja ma styczność na co dzień. Przykładami takowych aktorów są wielkie koncerny zbrojeniowe (np. EADS⁹⁷ czy Finmeccanica), ośrodki naukowo-badawcze, stowarzyszenia (np. ASD⁹⁸), czy nawet organizacje nie zajmujące się obroną, jak np. Europejska Agencja Kosmiczna (ang. *European Space Agency*, ESA). Wszystkie one mają znaczący wkład w prace EAO, jednak ze względu na większą istotność innych podmiotów te wymienione powyżej nie zostaną w niniejszej monografii opisane⁹⁹.

---

⁹⁵ Ibidem, art. 10.

⁹⁶ Więcej na temat CDP w rozdziale drugim.

⁹⁷ Ang. *European Aeronautic Defence and Space Company*.

⁹⁸ Ang. *Aerospace and Defence Industries Association of Europe*.

⁹⁹ Rola w stosunku do EAO w przypadku niektórych z mniej istotnych podmiotów zostanie opisana w następnych rozdziałach podczas omawiania innych kwestii.

1.6.1. Europejska Agencja Obrony a NATO

Pierwszą, choć niekoniecznie najważniejszą z organizacji międzynarodowych, z którą łączą Agencję poważne związki jest Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego. Jeżeli chodzi o postanowienia zawarte we Wspólnym Działaniu Rady, to esencję powiązań obu organizacji mamy w ustępie 3 artykułu 25. Stanowi on, iż podstawę we wzajemnej przejrzystości oraz spójny rozwój w odniesieniu do potencjału konstytuuje stosowanie procedur zawartych w Mechanizmie Rozwoju Zdolności Obronnych (ang. *Capability Development Mechanism*, CDM¹⁰⁰). W dalszej części stwierdza się, iż resztę stosunków roboczych pomiędzy EAO a NATO określa się za pomocą ustaleń administracyjnych, przy uwzględnieniu dotychczasowych ram współpracy i konsultacji pomiędzy NATO i UE¹⁰¹.

Jedną z podstawowych obaw związanych z relacjami EAO-NATO jest ryzyko, że oba podmioty zamiast skutecznie współpracować, będą raczej dla siebie konkurencją, a działania przez nie podejmowane będą się nakładać¹⁰². Sprawa okazała się być na tyle niepokojąca, iż Parlament Wielkiej Brytanii zlecił stworzenie raportu na temat Agencji, który wykazał nieuniknioną przynajmniej pewnych duplikacji pomiędzy działaniami EAO a NATO. Podkreślono jednak fakt, iż NATO, pomimo wieloletniego istnienia, nie zdołała osiągnąć znaczących rezultatów w zakresie zadań jakie powierzone zostały Agencji¹⁰³. Obawy wyrażane przez sceptyków istnienia EAO, choć do pewnego stopnia zasadne, nie stanowią tak naprawdę wielkiego problemu. Wynika to z faktu, iż EAO oraz NATO są tak naprawdę podmiotami wypełniającymi różne zadania – Agencja to instytucja rozwoju zdolności obronnych, a NATO jest sojuszem obronnym¹⁰⁴, co czynić je może bardziej organizacjami komplementarnymi niż konkurencyjnymi.

W celu zapewnienia wzajemnego uzupełniania się obydwu podmiotów, wymagane są liczne powiązania między nimi. Jednym z głównych forów wymiany informacji pomiędzy Agencją a Organizacją Paktu Północnoatlantyckiego jest Grupa NATO-UE ds. Zdolności, w której pracach uczestniczą przedstawiciele EAO. Służy ona do wzajemnego informowania państw należących do NATO i UE o podejmowanych działaniach w ramach obu organizacji na polu rozwoju zdolności obronnych¹⁰⁵. Powiązania istnieją również na płaszczyźnie

---

¹⁰⁰ Dokument zawierający CDM, zaakceptowany w marcu 2003 roku, opisuje proces osiągania potrzebnych państwom Unii Europejskiej zdolności obronnych.

¹⁰¹ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 25.

¹⁰² V. Parkanova, *In some ways European Defence Agency is stronger than NATO*, <http://www.europesworld.org>, dostęp 22.04.2011 r.

¹⁰³ S. N. Ferraro, *The European Defence Agency: Facilitating Defense Reform or Forming Fortress Europe?*, „Transnational Law and Contemporary Problems”, 2006 nr 16(2), s. 605.

¹⁰⁴ Oryginalnie NATO pełniło funkcję tylko sojuszu obronnego, jednak dziś można je uznać również za organizację bezpieczeństwa zbiorowego.

¹⁰⁵ H. Linnenkamp, *EU-NATO Collaboration: the role of the EDA*, „EDA Bulletin”, styczeń 2008 nr 7, s. 17.

porozumienia Berlin Plus¹⁰⁶ oraz kontaktów z kwaterą główną NATO, a także niektórymi jej agencjami jak np. NAMS (ang. *NATO Maintenance and Supply Agency*) czy NC3A (ang. *NATO Consultation, Command and Control Agency*)¹⁰⁷. Jak uważa jednak były Dyrektor Naczelny EAO Nick Whitney, „W praktyce, żeby unikać wpadania na siebie i dublowania wysiłków, najlepszą metodą są kontakty nieoficjalne”¹⁰⁸. Kontaktów tych pomiędzy personelem obu organizacji jest jednak stosunkowo wiele, możemy zatem przypuszczać, iż przy odrobinie dobrej woli ze strony podmiotów nakładania działań uda się w znacznym stopniu uniknąć. Dobrymi przykładami, które stanowią nie o dublowaniu działań, a o komplementarności obu instytucji są różnorodne projekty mające miejsce pod ich auspicjami. W zakresie rozwoju ochrony przeciw zagrożeniom chemicznym, biologicznym, radiologicznym oraz nuklearnym (ang. *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear, CBRN*) projekty Agencji skupiają się na zabezpieczeniu biologicznym, a NATO chemicznym¹⁰⁹. Podobnie sytuacja wygląda w programie dotyczącym bezzałogowych pojazdów powietrznych – EAO podejmuje wraz z KE i przemysłem starania, aby uregulować prawnie korzystanie przez te samoloty z przestrzeni powietrznej, czym z kolei NATO nie zajmuje się zupełnie¹¹⁰.

1.6.2. Agencja wobec WEAG/WEAO, OCCAR oraz LoI

Pisząc o relacjach Europejskiej Agencji Obrony z WEAG oraz WEAO należy pamiętać, iż na dzień dzisiejszy (rok 2012) wszystkie rozważania na ten temat umiejscowione są w czasie przeszłym. Działalność zarówno WEAG, jak i WEAO została ostatecznie zakończona w maju 2005 dla WEAG i w sierpniu 2006 dla WEAO, a wszystkie projekty przez nie zarządzane przekazane zostały EAO¹¹¹. Pomimo tego WEAG/WEAO odegrały znaczącą rolę w stworzeniu Agencji, o czym była mowa na początku tego rozdziału oraz ściśle z EAO współpracowały zanim ich zadania nie zostały przeniesione. Europejska Agencja Obrony nawiązała liczne kontakty w celu przyswojenia i włączenia dobrych praktyk, zwłaszcza w zakresie rozwoju badań i technologii stosowanych w obu podmiotach, które wykorzystywane są w Agencji do dziś. Jednym z koronnych przykładów takiego transferu doświadczeń i sposobów działania

---

¹⁰⁶ Porozumienie Berlin Plus, będące tak naprawdę pakietem porozumień pomiędzy UE i NATO podpisane 16 grudnia 2002 roku. Umożliwiają one państwom Unii wykorzystywanie niektórych zasobów znajdujących się w rękach NATO w celu przeprowadzania misji petersburskich.

¹⁰⁷ L. Frier, A. Gray, *EDA and NATO: Partners in Capability Improvement*, „EDA Bulletin”, czerwiec 2009 nr 12, s. 6.

¹⁰⁸ Wywiad z Nickiem Whitney, *Europejska Agencja Obrony – europejska świadomość w zakresie zdolności obronnych*, <http://www.nato.int>, dostęp 08.03.2011 r.

¹⁰⁹ H. Linnenkamp, *EU-NATO Collaboration...*, s. 17.

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ A. JK Bailes, G. Messervy-Whiting, *Death of an Institution...*, s. 48.

są grupy *CapTechs*, których pierwowzorem były, znajdujące się w strukturze WEAO, obszary rozwoju technologii o nazwie Wspólne Europejskie Obszary Priorytetowe (ang. *Common European Priority Areas*, CEPA)¹¹². Przejęcie zadań i projektów¹¹³ z rąk WEAO/WEAG oraz ich rozwiązanie było możliwe dzięki dwóm powiązanym ze sobą elementom. Po pierwsze, oba ciała straciły rację bytu ze względu na brak politycznego poparcia ze strony ich państw członkowskich, co było z kolei wynikiem całkowitego zmarginalizowania UZE¹¹⁴. Po drugie zaś, w przeciągu całej swojej działalności nie zdołały one w znaczący sposób wzmocnić współpracy zbrojeniowej oraz w zakresie rozwoju wspólnych badań i technologii w Europie¹¹⁵.

Pierwszym spośród dwóch głównych europejskich podmiotów, działających po dziś dzień, z którym EAO utrzymuje stałą współpracę, jest OCCAR. Podobnie jak było to w przypadku WEAG/WEAO, Agencja zobowiązana została, w ustępie 2 artykułu 25, do nawiązania stosunków roboczych z tą organizacją celem przyswojenia jej zasad i praktyk działania¹¹⁶. Takowe powiązania zostały stworzone już w pierwszych miesiącach od stworzenia EAO, a kooperacja między obydwoma organizacjami odbywa się na wielu szczeblach – od grup roboczych w dyrektoriatach funkcjonalnych po dyskusje w Radzie Sterującej. Ze względu na rosnące znaczenie współpracy między OCCAR i Agencją podpisane zostało również porozumienie administracyjne między nimi, co w znacznym stopniu ułatwiło kontakty, stawiając OCCAR jako partnera uprzywilejowanego¹¹⁷. Zdaniem Alexandra Weissa oba podmioty w doskonały sposób się uzupełniają i sformalizowanie ich kontaktów było rzeczą absolutnie naturalną¹¹⁸. Owe dopełnianie się OCCAR i EAO wynika z ich specyfiki – Agencja jest instytucją, która zajmuje się formułowaniem wspólnych programów zbrojeniowych, którymi z kolei OCCAR jest wstanie zarzą-

¹¹² T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 93.

¹¹³ Do 2004 roku WEAO posiadała 138 rozpoczętych projektów badawczych.

¹¹⁴ B. Schmitt, *The European Union and armaments...*, s. 22–23.

¹¹⁵ Co jednak istotne, przeniesienie zadań i kompetencji WEAG i WEAO do Europejskiej Agencji Obrony również posiada swoje wady. Przykładem tego stanu rzeczy są obecne i dawne spotkania narodowych dyrektorów ds. uzbrojenia w poszczególnych instytucjach. Współcześnie w ramach EAO obserwuje się mniejszą ilość tych urzędników wysokiego szczebla na spotkaniach Rady Sterującej, niż miało to miejsce podczas posiedzeń tego grona za czasów WEAG. Może to wynikać z faktu, iż trudniej rozmawia się na ważne sprawy w większym gronie oraz same przetargi między państwami są z tego powodu bardziej skomplikowane. Więcej na ten temat, patrz: A. JK Bailes, G. Messervy-Whiting, *Death of an Institution...*, s. 68.

¹¹⁶ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 25.

¹¹⁷ *EDA and OCCAR build links, seeking efficiencies through cooperation*, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp 04.08.2012 r. Uprzywilejowanie to polega na tym, iż na żądanie wnoszącego wkład Państwa Członkowskiego Agencja będzie współpracować właśnie z OCCAR przy realizacji danego projektu.

¹¹⁸ *EDA and OCCAR to Negotiate Cooperation Agreement*, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp 02.05.2011 r.

dział. Nie ulega jednak wątpliwości, że nie wszystkie programy EAO mogą być kierowane przez tę drugą organizację. Wynika to z faktu, iż większość Państw Członkowskich Agencji nie jest włączona w prace OCCAR. Pomimo tego najistotniejsze programy mają rację bytu pod jej skrzydłami, gdyż skupia ona wszystkie, poza Szwecją, najważniejsze kraje Unii Europejskiej pod względem wydatków na obronę¹¹⁹. W odniesieniu do samych programów, to kooperacja między obydwojema podmiotami dotyka wielu flagowych projektów EAO w zakresie uzbrojenia. Przykładami są takie inicjatywy jak te dotyczące przyszłego śmigłowca transportowego czy też środków przeciwdziałania minom morskim.

Drugim, ściśle współpracującym z Agencją ciałem są oczywiście państwa działające pod szyldem Listu Intencyjnego¹²⁰. Przepisy zawarte we Wspólnym Działaniu Rady dotyczące współpracy EAO z LoI dotyczą tych samych kwestii co w przypadku relacji z OCCAR i nie będą ponownie przywoływane. *Novum* jest natomiast zaznaczenie, iż Agencja w celu wzmocnienia EDTIB oraz utworzenia EDEM dąży do harmonizacji przepisów do tego koniecznych korzystając w szczególności z zasad zawartych w LoI¹²¹. Pomimo iż państwa skupione w LoI nie uczyniły znacznego postępu przy restrukturyzacji przemysłu obronnego, to jednak porozumienie stanowi podstawę dla obecnych działań EAO w tej materii¹²². Praktyki dotyczące bezpieczeństwa dostaw, transferu wyposażenia obronnego i procedury obchodzenia się z informacjami niejawnymi między sześcioma państwami LoI stanowią ważny punkt wyjściowy dla Agencji i przemysłu obronnego we wszystkich Państwach Członkowskich EAO. Obecne podejście do spraw harmonizacji przepisów i procedur budzi jednak znaczne obawy. Zarówno LoI jak i Europejska Agencja Obrony, która korzysta z dorobku państw Listu Intencyjnego, stosują w tej materii ujęcie międzyrządowe, które posiada wiele ograniczeń. Agencja chcąc udowodnić, że taki sposób harmonizacji ma rację bytu powinna wyjść daleko poza ramy tego co zostało osiągnięte w ramach LoI. Jeżeli zaś chodzi o samą współpracę w praktyce, to opiera się ona głównie na wymianie informacji co do nowych inicjatyw w dziedzinach, w których cele obu podmiotów się pokrywają. Podstawowym ciałem służącym owej kooperacji jest istniejąca w ramach LoI Rada ds. Harmonizacji Potrzeb Wojskowych (ang. *Harmonisation of Military Requirements Board*, HMRB), która przyjęła rolę *think tanku* Agencji w zakresie

---

¹¹⁹ Państwa należące do OCCAR to: Belgia, Francja, Niemcy, Hiszpania, Włochy oraz Wielka Brytania. Oprócz wymienionych, w projektach zarządzanych przez OCCAR biorą również udział: Finlandia, Luksemburg, Holandia, Polska, Szwecja oraz Turcja, pomimo, iż nie są członkami tej organizacji.

¹²⁰ Państwa, które podpisały List Intencyjny to: Francja, Niemcy, Hiszpania, Szwecja, Włochy oraz Wielka Brytania.

¹²¹ Więcej na temat porozumienia LoI, patrz: *Letter of Intent between 6 Defence Ministers on Measures to facilitate the Restructuring of the European Defence Industry*, 6 lipiec 1998.

¹²² S. N. Ferraro, *The European Defence Agency...*, s. 564.

rozwoju zdolności obronnych¹²³. EAO partycypuje również w spotkaniach organizowanych przez państwa LoI zarówno na poziomie kierowniczym, jak i roboczym, zapewniając wsparcie eksperckie¹²⁴.

1.6.3. Stosunki EAO z państwami trzecimi

Jedną z podwalin EAO było założenie, iż w wykonywaniu swojej misji nie będzie ona dążyła do ograniczania państwom nienależącym do Unii Europejskiej dostępu do rynków obronnych w Państwach Członkowskich Agencji oraz umożliwienie państwom trzecim uczestnictwa w projektach i programach EAO, jeżeli spełnią określone wymagania. W tym celu Agencja upoważniona została do ustanawiania stosunków roboczych z państwami trzecimi¹²⁵. Co więcej, w dalszej części artykuł 25 stwierdza o utworzeniu komitetu konsultacyjnego w celu wymiany opinii i informacji w sprawach związanych z misją Agencji. Składa się on natomiast z przedstawicieli Państw Członkowskich EAO, reprezentantów WEAG niebędących członkami UE, przedstawiciela Komisji Europejskiej, całości zaś przewodniczy Dyrektor Naczelny lub osoba przez niego delegowana. Dodatkowo, w pracach komitetu mogą uczestniczyć na wniosek również przedstawiciele europejskich państw NATO, które do Unii nie należą¹²⁶.

Jak dotychczas, państwem trzecim najsilniej partycypującym w działaniach EAO jest Norwegia. Uczestniczy ona w kilkudziesięciu projektach stworzonych przez Agencję, zapewniając wkład finansowy i własne doświadczenia w tym zakresie. Najbardziej jaskrawymi przykładami uczestnictwa tego państwa są: zaangażowanie w Połączony Program Inwestycyjny – Ochrona Sił Zbrojnych (ang. *Joint Investment Programme – Force Protection*, JIP-FP) oraz partycypacja w międzyrządowym reżimie promującym przejrzystość i konkurencyjność na europejskim rynku uzbrojenia¹²⁷. Norwegia, jako pierwszy kraj nie będący członkiem UE, podpisała również z Agencją, w marcu 2006 roku, porozumienie administracyjne wzmacniające współpracę między obydwoma podmiotami. Współdziałanie pomiędzy partnerami z roku na rok ulega wzmocnieniu i obecnie Norwegia weszła w kooperację ze wszystkimi dyrektoriatami EAO.

Obok kraju fiordów, także Szwajcaria pragnie nie pozostawać w tyle w zakresie współpracy z Europejską Agencją Obrony i jej Państwami Członkowskimi. Sześć lat po Norwegii, w marcu 2012 roku, podpisane zostały Ramy Współpracy (ang. *Framework of Cooperation*) pomiędzy EAO a Konfederacją Szwajcarską. Porozumienie, skupiające się na kwestiach R&T oraz współpracy zbrojeniowej, formalizuje relacje pomiędzy sygnatariuszami, a także umożliwia uczestniczenie

---

¹²³ P. Scaruppe, *LoI-EDA Relationship*, „EDA Bulletin”, czerwiec 2009 nr 12, s. 14.

¹²⁴ *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 15.

¹²⁵ *Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB...*, art. 25.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ A. A. Meiriño, *Establishment of the European...*, s. 53 i 56.

tego państwa w projektach realizowanych przez Agencję¹²⁸. Konkretnie obszary współpracy nie zostały jeszcze zdefiniowane, jednak wiele wskazuje na to, że będą dotyczyć w szczególności pozyskiwania i przetwarzania informacji, bezpieczeństwa cybernetycznego oraz ochrony pojazdów.

Pozostałe, zainteresowane współpracą z Europejską Agencją Obrony państwa to Turcja oraz Stany Zjednoczone. Pierwsze z nich, tak jak Norwegia, było pełnym członkiem WEAG/WEAO, jednak w przeciwieństwie do niej Turcji po dziś dzień nie udało się uzyskać podobnego porozumienia o współpracy z Agencją. Ów brak odpowiedniej umowy wynika zaś w głównej mierze ze sprzeciwu Cypru w ramach szeroko pojmowanego konfliktu tych dwóch państw o terytorium Cypru Północnego¹²⁹. USA z kolei jak dotąd nie wyraziły chęci wstępowania z EAO w jakiejkolwiek kompleksowe porozumienia administracyjne (podobnie jak same Państw Członkowskie w stosunku do Stanów Zjednoczonych), jednak państwo to dostrzega w Agencji partnera do współpracy. Ostatnim tego przykładem było spotkanie w maju 2012 roku obecnej Dyrektorki Wykonawczej EAO pani Claude-France Arnould z podsekretarzem Departamentu Handlu USA Ericiem Hirschhornem w sprawie kontroli eksportu, bezpieczeństwa dostaw oraz obronnej bazy przemysłowej po obu stronach Atlantyku¹³⁰.

Zobrazowanie powiązań Agencji z podmiotami opisanymi powyżej znajduje się na schemacie 8.

Niniejszy rozdział, opisujący historię, cele oraz kontekst prawny Agencji, a także rozrysowujący strukturę wewnętrzną oraz powiązania z różnorodnymi podmiotami wewnątrz i pozaunijnymi, pozwolił nam zrozumieć powód jej powstania oraz przybliżyć sposób funkcjonowania. Europejska Agencja Obrony, stworzona w wyniku kompromisu najważniejszych członków Unii Europejskiej, chcących zwiększyć swoje zdolności obronne w zakresie zarządzania kryzysowego, jest swego rodzaju drugą, tylną linią urzędów zajmujących się WPBiO, komplementarną wobec dyplomatów i generałów odpowiedzialnych za frontową sferę operacji i polityki¹³¹. Posiadająca wysoce wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie obronności, powiązana całą siecią wzajemnych

---

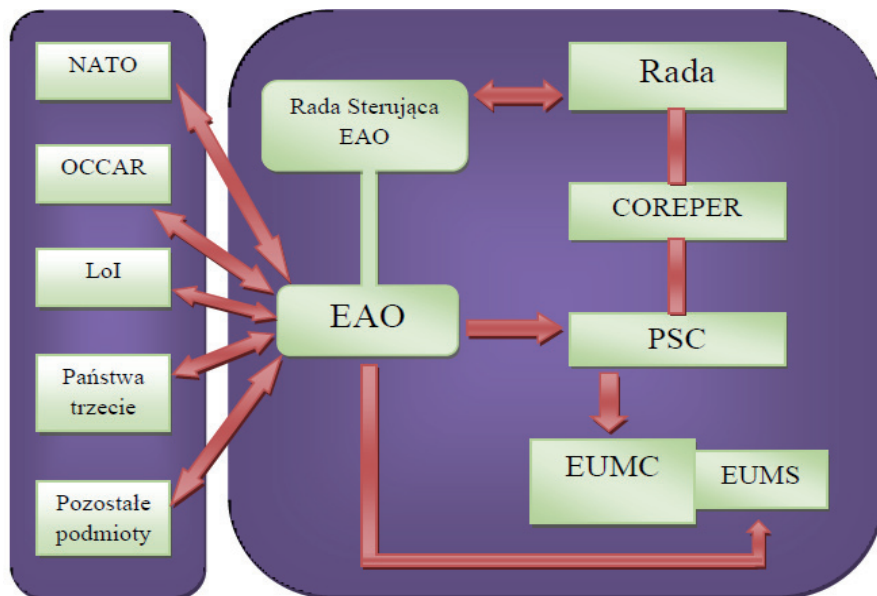
¹²⁸ Press Release – Signing of EDA-Switzerland Framework for Cooperation, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 14.05.2012 r.

¹²⁹ A. JK Bailes, J. Á. Guðmundsson, *The European Defence Agency (EDA) and Defence Industrial Cooperation: Implications and Options for Iceland*, Institute of International Affairs, Centre for Small State Studies, University of Iceland, s. 27. W praktyce jednak, za sprawą nacisków dokonywanych przez USA oraz chęci współpracy z Turcją ze strony wielu pozostałych państw Agencji, współpraca z krajem z nad Bosforu jest realizowana, jednak w mniej zinstytucjonalizowany sposób niż z państwami posiadającymi odpowiednie do tego porozumienia.

¹³⁰ *European Defence Agency working with US on export control*, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 18.06.2012.

¹³¹ N. Whitney, *Re-energising Europe's Security and Defence Policy*, ECFR, sierpień 2008, s. 31.

Schemat 8. Powiązania Europejskiej Agencji Obrony z podmiotami wewnątrz oraz poza-unijnymi.

Źródło: opracowanie własne.

relacji z dziesiątkami podmiotów i umiejscowiona w prawie pierwotnym Unii Europejskiej, w ciągu zaledwie kilku lat zdążyła się wpisać w skomplikowany pejzaż europejskiej obrony. Dzisiaj trudno byłoby już wyobrazić sobie Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony bez owej, tak długo wyczekiwanej agencji ds. uzbrojenia. Najbliższe lata pokażą, czy sposób w jaki została ona stworzona, zorganizowana oraz powiązana z innymi instytucjami da zamierzony efekt zwiększenia zdolności obronnych jej Państw Członkowskich, jak zaś wynika z powyższego rozdziału, niemal wszystko co można było uczynić dla Agencji działającej w tak skrajnie międzyrządowej kwestii jaką jest obrona, z pewnością uczyniono.

2. Działania Europejskiej Agencji Obrony w latach 2004–2011

Rozumiejąc powiązania, organizację oraz historię, a także *raison d'être* Europejskiej Agencji Obrony, w niniejszym rozdziale będziemy w stanie wgłębić się w esencję jej działań. Każdy z czterech obszarów jakimi zajmuje się Agencja zostanie ujęty w sposób problemowy, przez co możliwe będzie zanalizowanie w jakim stopniu opisane inicjatywy EAO doprowadziły do redukcji wyszczególnionych trudności. Oprócz tego, ostatnie fragmenty podrozdziałów przeznaczone zostaną na ukazanie nierozwiązanych i przyszłych problemów z jakimi spotykać się będzie omawiana instytucja w nadchodzącym czasie, co z kolei pozwoli zrozumieć jak długą drogę EAO i podmioty z nią powiązane mają jeszcze przed sobą.

Przechodząc do struktury rozdziału, naszą podróż rozpoczniemy zgodnie z kolejnością obraną w rozdziale pierwszym przy opisywaniu dyrektoriatów funkcjonalnych, czyli od scharakteryzowania trudności i działań Agencji na szeroko pojętym polu zdolności obronnych. Następnie przejdziemy do scharakteryzowania wraz z częściową analizą materii związanej z badaniami i technologią, po czym podobny schemat zastosowany zostanie do zobrazowania wątku współpracy w zakresie uzbrojenia. Przedostatni podrozdział dotyczyć będzie, jak można się domyślić, trudności w tworzeniu EDEM oraz wzmacniania EDTIB, a także inicjatyw EAO w tym obszarze. Na koniec postaramy się z kolei dokonać pewnego rodzaju podsumowania sukcesów oraz porażek na wszystkich czterech polach, w których Agencja wykonuje swe zadania.

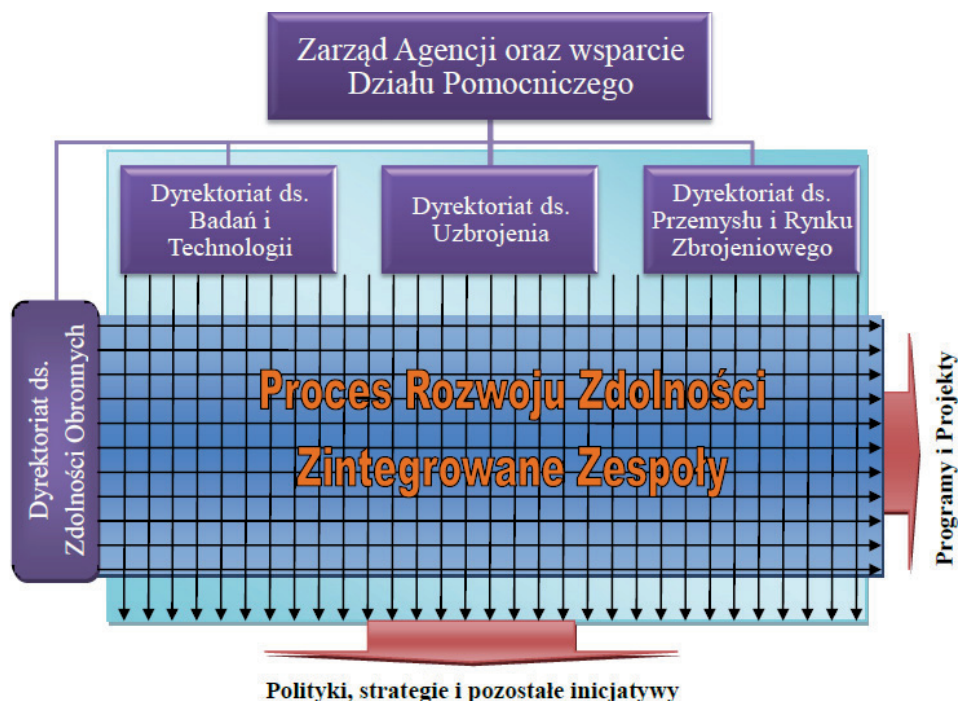
Zanim jednak przejdziemy do właściwej części rozdziału, warto na początku opisać pokrótce pewną istotną dla działalności Europejskiej Agencji Obrony sprawę. Chodzi tu o tzw. zintegrowany sposób pracy dyrektoriatów funkcjonalnych oraz ciał je wspomagających w tworzeniu projektów, strategii i innych inicjatyw. Planiści zdolności obronnych, naukowcy zajmujący się badaniami i technologią oraz osoby odpowiedzialne za kreowanie i realizację wspólnych programów zbrojeniowych pracują w Agencji razem od samego początku, wymieniając pomysły i doświadczenia we wszystkich etapach działań¹³².

---

¹³² *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 11.

Założeniem jest by urzędnicy zatrudnieni w poszczególnych dyrektoriatach nie zostawiali pracy nad projektami wraz z wykonaniem fragmentu, za który byli odpowiedzialni, lecz aby służyli pomocą swoim kolegom przez czas trwania programu. Zrozumienie zintegrowanego podejścia w działaniach EAO jest rzeczą niezbędną przy charakteryzacji projektów i działań mających miejsce w Agencji, gdyż wiele inicjatyw opisywanych w poniższych podrozdziałach trudno sklasyfikować jako podpadające tylko pod jeden obszar zadań. Pewne programy można by ujmować zarówno w kategoriach zwiększania zdolności obronnych, jak i rozwoju nowoczesnych technologii, czy wreszcie jako nowe wspólne projekty zbrojeniowe, a jednak są one opisywane zazwyczaj tylko raz w kategorii najbliższej im odpowiadającej. Dokładne zobrazowanie zintegrowanego sposobu pracy EAO znajduje się na schemacie 9.

Schemat 9. Zintegrowany sposób pracy Europejskiej Agencji Obrony.

Źródło: *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 11.

2.1. Rozwój zdolności obronnych w dziedzinie zarządzania kryzysowego

Wypełnianie luk w zdolnościach obronnych Państw Członkowskich Europejskiej Agencji Obrony, zwłaszcza na polu zarządzania kryzysowego w ramach WPBiO, znajduje się w samym centrum działań tej instytucji. Wszystkie inne zadania, jakie zostały postawione Agencji przez decydentów politycznych, są niejako środkiem prowadzącym do celu, jakim jest właśnie rozwój zdolności obronnych. Dlatego też zadanie określenia aktualnych i przyszłych potrzeb w tym zakresie jest rzeczą absolutnie kluczową przy prowadzeniu wspólnych badań nad technologiami obronnymi, rozwijaniu kolektywnych projektów zbrojeniowych, czy prac przy tworzeniu EDEM i EDTIB¹³³.

Prawdą jest jednak, iż zarówno UZE jak i NATO, czy inne podmioty, dążyły do wzmocnienia zdolności obronnych państw europejskich, a niewiele z tych działań tak naprawdę się udało, gdyż, jak twierdzi były szef dyrektoriatu ds. zdolności obronnych Pierre Hougardy, „wiele wspólnych inicjatyw skupiało się na poszczególnych niedoborach, starając się zlikwidować luki w relatywnie krótkim czasie”¹³⁴. Celem EAO jest zaś, według niego, „bycie bardziej kompleksowym i systematycznym”, wszystko to zaś w oparciu o „długoterminowe spojrzenie umożliwiające rządowi reorientację wydatków i inwestycji”¹³⁵. *Modus operandi* Agencji na polu wzmacniania zdolności obronnych jest zatem znacząco odmienny od poprzednich inicjatyw, co może się z kolei przełożyć na pierwszy prawdziwy sukces państw europejskich w tej dziedzinie.

2.1.1. Zdolności obronne – identyfikacja problemu

Rozwijanie zdolności obronnych nie jest dla państw Unii Europejskiej celem samym w sobie, mającym zadowolić szereg zainteresowanych tym podmiotów, ale wpisuje się w cel Unii, jakim jest stworzenie wspólnoty będącej globalnym graczem, również w sensie militarnym. Europejska Strategia Bezpieczeństwa z roku 2003 wskazuje w sposób jasny, iż jednym z elementów niezbędnych do prowadzenia skutecznej polityki zagranicznej oraz zarządzania kryzysami jest rozwój zdolności obronnych, a utworzenie „agencji obrony” zasadniczym filarem tej konstrukcji¹³⁶. Europejscy decydenci polityczni zdają sobie sprawę, iż dotychczasowe możliwości sił zbrojnych pozostawiają wiele do życzenia, zwłaszcza w stosunku do tego co prezentują Stany Zjednoczone,

---

¹³³ *Identifying and Acting on Europe's Capability Needs*, „EDA Bulletin”, grudzień 2005 nr 1, s. 3.

¹³⁴ P. Hougardy, *Long-Term Vision Puts Capabilities Centre Stage*, „EDA Bulletin”, grudzień 2006 nr 3, s. 7.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ *Bezpieczna Europa w lepszym świecie – europejska strategia bezpieczeństwa*, Monitor Integracji Europejskiej, Bruksela 2003, s. 10.

czego przykłady mogliśmy oglądać podczas misji w Kosowie, Afganistanie czy Iraku. W oczach Waszyngtonu i nie tylko, WPBiO nie zyska statusu poważnej inicjatywy jeżeli państwa Unii nie przestaną zajmować się instytucjami, a skupią się na rozwoju zdolności obronnych¹³⁷.

Europa, w odniesieniu do owych zdolności, boryka się z całym szeregiem problemów, poczynając od samej kwestii ich kategoryzacji, przez co trudno czasem znaleźć wspólny mianownik w celu ich poprawy. Nie wszystkie kraje są również skłonne inwestować w każdą kategorię oraz posiadają odmienne ramy czasowe przy planowaniu rozwoju zdolności obronnych, co znacząco utrudnia wspólne projekty badawcze i zakupy uzbrojenia¹³⁸. Ów rozgardiasz wynika w głównej mierze z faktu istnienia różnorodnych kultur strategicznych, procesów i sposobów myślenia o bezpieczeństwie, a przewyciężenie tych różnic jest podstawowym problemem w rozwoju opisywanych zdolności.

Jedną z najczęściej przywoływanych kwestii na tym polu jest problem wydatków na bezpieczeństwo w państwach Unii Europejskiej. Nie chodzi tu jednak o samą ich wysokość, gdyż kwota 194 miliardów euro stanowi sumę astronomiczną (choć i tak dwu i półkrotnie niższą od wydatków amerykańskich) i mogłaby zaspokoić globalne ambicje Europy, a główną bolączką pozostaje rozkład tych wydatków¹³⁹. Ponad połowa (51%) pieniędzy przeznaczanych jest na sprawy związane z personelem, co w porównaniu z wydatkami Stanów Zjednoczonych na ten cel stawia państwa Europy w wyjątkowo złym świetle – USA wydają 32% budżetu obronnego na personel¹⁴⁰. Również wydatki związane z inwestycjami w sprzęt ukazują słabość Europy – Amerykanie przeznaczają w tej sferze 31% budżetu obronnego, a państwa Unii Europejskiej zaledwie 22%, co w liczbach bezwzględnych daje grubo ponad trzykrotną przewagę na rzecz USA. Najgorzej Europa wypada jednak na polu badań i rozwoju, gdzie Stany Zjednoczone wydały w 2010 roku 58 mld euro, a państwa UE zaledwie 8,6 mld euro, ukazując miazdzącą przewagę amerykańskiego hegemonu. Dokładne dane dotyczące wydatków państw Unii oraz USA znajdują się tabeli nr 1 oraz na wykresie nr 1.

---

¹³⁷ D. Keohane, *The European defence plans: Filling the transatlantic gaps*, „The International Spectator” 2003 nr 38(3), s. 62.

¹³⁸ J.-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European defence equipment programmes*, Occasional Paper nr 69, EUISS, październik 2008, s. 16.

¹³⁹ Wszystkie dane w niniejszym akapicie pochodzą z: *Europe and United States Defence Expenditures in 2010*, European Defence Agency, Brussels 12 styczeń 2012.

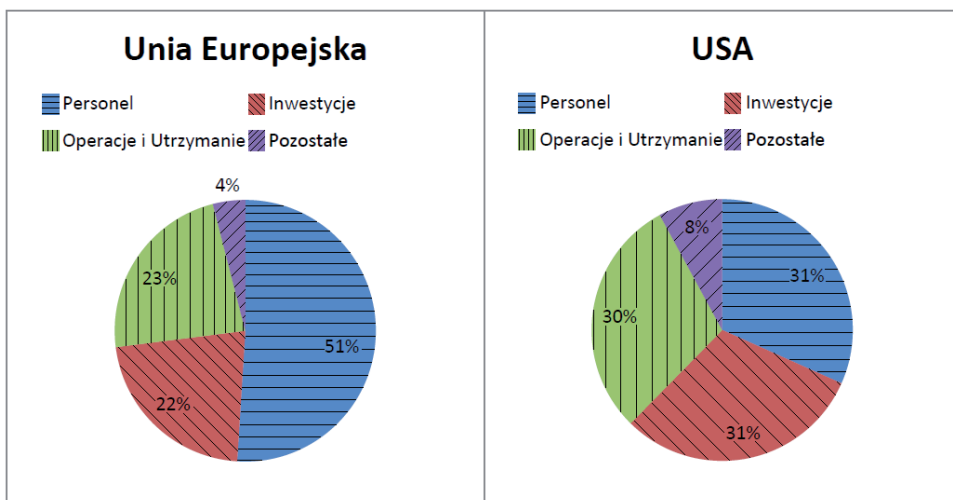
¹⁴⁰ Pomimo iż procentowo wydatki na personel są na rzecz Europy niekorzystne, należy zwrócić uwagę, że państwa Unii Europejskiej uczyniły w tej dziedzinie znaczący postęp i zredukowały liczbę osób zatrudnionych w sektorze obronnym o ponad 400 tys. osób w stosunku do roku 2006, co dało znaczące oszczędności. Stany Zjednoczone zatrudniły w tym czasie ponad 120 tys. dodatkowych pracowników zwiększając koszty personelu o 11 mld euro.

Tabela 1. Porównanie wydatków obronnych państw UE i USA w liczbach bezwzględnych w roku 2010.

	Europa	USA
Personel	99 mld €	166 mld €
Operacje i Utrzymanie	42,9 mld €	155 mld €
Inwestycje (sprzęt, zakupy uzbrojenia oraz badania i rozwój)	44,1 mld €	159 mld €
Badania i Rozwój ¹⁴¹	8,6 mld €	58 mld €
Badania i Technologia	2,1 mld €	10 mld €

Źródło: opracowanie własne. Na podstawie: *Europe and United States Defence...*, s. 7 i 10.

Wykres 1. Porównanie wydatków obronnych państw UE i USA w procentach w roku 2010.

Źródło: Opracowanie własne. Na podstawie: *Europe and United States Defence...*, s. 9.

Z powyższych danych wynika jasno, że jeżeli państwa członkowskie Unii Europejskiej pragną zlikwidować liczne niedobory w materii zdolności obronnych oraz zmniejszyć lukę jaka dzieli je i Stany Zjednoczone, muszą zmienić alokację środków w znaczący sposób oraz postawić na zakup i rozwój nowoczesnego sprzętu, zmniejszając zarazem zawyżone koszty personelu.

Przechodząc do konkretnych problemów z jakimi borykają się uczestniczące Państwa Członkowskie EAO należy podkreślić, iż ze względu na

¹⁴¹ Badania i Rozwój zostały co prawdaż ujęte w wydatkach na inwestycje, jednak ze względu na ich istotność z punktu widzenia rozwoju zdolności obronnych wydzielono je aby zobrazować kolosalną różnicę w tym zakresie pomiędzy USA, a państwami UE.

ich wielkość, wyszczególnienie wszystkich jest rzeczą bezcelową, a tylko niewielka część uznawana jest za zdolności krytyczne. To właśnie na nich skupiają się działania podejmowane przez Agencję, czego doskonałym zobrazowaniem są projekty i programy przez nią inicjowane. Jak możemy zauważyć w ECAP, owe krytyczne zdolności obronne dotyczą następujących kwestii:

- transportu strategicznego i taktycznego;
- utrzymania wojsk i logistyki (włączając tankowanie w powietrzu);
- efektywnego zaangażowania (włączając bronie precyzyjne);
- przetrwania sił zbrojnych i infrastruktury (włączając helikoptery ratownicze)
- dowodzenia, kontroli i komunikacji (włączając rozpoznanie satelitarne oraz rekonesans)¹⁴².

Wyszczególnienie takich, a nie innych zagadnień w Europejskim Planie Działań na rzecz Zdolności Obronnych odzwierciedla rzeczywiste sfery wyzwań, z jakimi mają do czynienia siły zbrojne państw starego kontynentu. Można zatem uznać, iż powyższe kwestie zawarte w ECAP stanowią racjonalny i trafny zestaw niezbędnych do osiągnięcia zdolności obronnych.

Państwa Członkowskie EAO, pomimo wieloletnich wysiłków, nadal posiadają ogromne problemy z zapewnieniem powyższych zdolności. Wynika to w znacznej mierze z faktu, iż armie państw europejskich przez cały okres zimnej wojny nastawione były na obronę terytorialną, a nie na misje ekspedycyjne. Wraz z upadkiem Związku Radzieckiego, zmianą struktury bezpieczeństwa oraz jego rozumowania (bezpieczeństwo kooperatywne¹⁴³), Europa podejmuje wysiłki na rzecz zmiany charakteru swoich sił zbrojnych aby móc prowadzić skuteczne działania poza swoim terytorium¹⁴⁴.

Właśnie w odniesieniu do możliwości prowadzenia misji zagranicznych Państwa Członkowskie Agencji mają najwięcej do zrobienia. W porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi, które są w stanie wysłać i utrzymać poza granice kraju 50% swojego personelu wojskowego (około 500 tys. żołnierzy), państwa zjednoczonej Europy mogą uczynić to zaledwie z nieco ponad 100 tys.¹⁴⁵. Wynika to nie tyle z braku ambicji, czy niechęci decydentów politycznych

---

¹⁴² Szczegółowo na temat poszczególnych zdolności obronnych, patrz: *European Capability Action Plan*, General Affairs and External Relations Council, Brussels 19–20 listopad 2001.

¹⁴³ Bezpieczeństwo kooperatywne jest koncepcją w myśl której poszczególnych rodzajów bezpieczeństwa nie należy rozdzielać, gdyż są one ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie na siebie wpływają. Także w kontekście instytucjonalnym termin ten odnosi się do tworzenia powiązań pomiędzy podmiotami zajmującymi się bezpieczeństwem i obroną aby mogły się one wspierać i uzupełniać.

¹⁴⁴ N. Whitney, *Re-energising Europe's Security and...*, s. 29.

¹⁴⁵ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able? EU defence in 2020*, EU 2020 essay, Centre for European Reform, czerwiec 2008, s. 3, oraz J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 140.

w Europie do angażowania się w akcje zbrojne¹⁴⁶, a w głównej mierze właśnie z problemów natury technicznej. Brak odpowiedniego sprzętu (zwłaszcza z lotniczym transportem strategicznym i helikopterami transportowymi), niewystarczająca liczba żołnierzy wyszkolonych do uczestniczenia w tego rodzaju przedsięwzięciach, problemy ze zintegrowanym dowodzeniem – to tylko niektóre z wielu luk w zakresie zdolności, które Państwa Członkowskie Agencji muszą przewyciężyć aby być w stanie przeprowadzać poważne, samodzielne misje zagraniczne. Co gorsza, sytuacja ta nie do końca ulega poprawie. Chociaż w stosunku do roku 2006 państwa UE mogą wysłać i utrzymać 6 tys. więcej żołnierzy (odpowiednio 100 i 106 tys. w latach 2006–2010), to licząc od roku 2008 nastąpił znaczący regres – wtedy liczba ta wynosiła 125 tys.¹⁴⁷

Jak widać, problem braków w zdolnościach obronnych państw Unii Europejskiej jest kwestią złożoną i wymagającą wielostronnego podejścia. Rozwiązanie ich wszystkich potrwa bez wątpienia wiele lat, a zważywszy na problemy związane z wydatkowaniem budżetów obronnych oraz różnymi postawami członków Agencji w kwestiach militarnych, proces ten będzie zapewne jeszcze trudniejszy. Unia Europejska próbowała uporać się z owymi niedoborami już kilka lat przed powołaniem EAO. Pierwszą inicjatywą podjętą w ramach ówczesnej EPBiO, w której określone zostały cele do osiągnięcia w zdolnościach obronnych państw europejskich, było stworzenie, na spotkaniu Rady Europejskiej w Helsinkach w roku 1999, Europejskiego Celu Operacyjnego 2003¹⁴⁸. Pomimo ambitnych założeń efekty dalekie były od zadowalających i już w roku 2001 w Laeken Rada Europejska sformułowała Europejski Plan Działań na rzecz Zdolności Obronnych, w którym skupiono się na osiągnięciu zdolności obronnych kluczowych dla armii europejskich. *Novum*, w stosunku do poprzednich inicjatyw, było stworzenie w ECAP instytucji „państwa ramowego” (ang. *framework nation*) przy wypełnianiu zobowiązań odnośnie rozwoju danej zdolności obronnej oraz założenie, iż jeżeli dany kraj nie zdąży z wykonaniem swojego zobowiązania, będzie zobligowany zaproponować rozwiązanie przejściowe, likwidujące lukę w określonym aspekcie¹⁴⁹. Przykładem takiej sytuacji jest leasing samolotów transportu strategicznego i taktycznego przez Niemcy w związku z niewypełnieniem na czas swojego zobowiązania w zakresie rozwoju tej zdolności obronnej¹⁵⁰. Jak jednak uważa większość analityków, pomimo wysiłków grup roboczych realizujących założenia ECAP, proces ten w latach 2002/2003 uległ spowolnieniu, przez co nie zdołano wypełnić założeń Europejskiego Celu Operacyjnego 2003 w odnie-

---

¹⁴⁶ Prawdą jest jednak, że wiele państw w Europie, jak np. Niemcy czy kraje neutralne, posiadają znaczne opory przed wysyłaniem swoich żołnierzy na misje zagraniczne.

¹⁴⁷ *Additional Defence Data Statistics – 2010*, European Defence Agency, Brussels 16 grudnia 2011, s. 15.

¹⁴⁸ D. Keohane, *The European defence plans...*, s. 64.

¹⁴⁹ Więcej na ten temat, patrz: *European Capability Action Plan...*

¹⁵⁰ Chodzi tutaj o znaczne opóźnienia w programie rozwoju samolotu transportu strategicznego i taktycznego Airbus A400M.

sieniu do redukcji luk w zdolnościach obronnych¹⁵¹. Decydenci polityczni uznali jednak, pomimo owych trudności, że same założenia Europejskiego Planu Działań na rzecz Zdolności Obronnych są słuszne i powinny być dalej realizowane w nowym Celu Operacyjnym 2010, którego jednym z kamieni milowych było powołanie Europejskiej Agencji Obrony i przeniesienie do niej większości prac znajdujących się w ramach ECAP.

2.1.2. Dotychczasowe działania Agencji

Początkowo, zanim zadanie rozwoju zdolności obronnych w zakresie zarządzania kryzysowego zostało przeniesione do EAO, proces ECAP w całości realizowany był przez Komitet Wojskowy Unii Europejskiej. Wraz z powołaniem Agencji postanowiono o przeniesieniu większości Grup Projektowych (ang. *Project Groups*, PG¹⁵²) ECAP do Dyrektoriatu ds. Zdolności Obronnych i włączeniu ich w jego strukturę, podporządkowując je Zintegrowanym Zespołom Rozwojowym. Dzięki temu posunięciu Agencja zaangażowana została w drugi europejski cykl planowania rozwoju sił zbrojnych i wraz z EUMC stworzyła dokument pt. Kontrola, Ocena i Ewaluacja, który stanowił podstawę dla przeprowadzenia procesów niezbędnych do stworzenia w listopadzie 2006 roku Katalogu Sił 06¹⁵³. Dokument ten zawiera informacje dotyczące różnic we wkładzie sił zbrojnych poszczególnych państw UE przy wykonywaniu misji petersberskich¹⁵⁴, porównuje oddziały zaoferowane z tymi w Katalogu Potrzeb 05 oraz wstępnie wskazuje zdolności obronne, w których istnieją znaczące niedobory¹⁵⁵. Katalog Sił posłużył z kolei jako element służący do wypracowania, tym razem głównie przez EUMC, Katalogu Postępów 07, który stanowi jedną z podstaw Planu Rozwoju Zdolności Obronnych UE, zawierając priorytetową listę niedoborów w tym zakresie¹⁵⁶. Warto jednak podkreślić, iż Katalog Postępów, będący istotnym elementem w realizacji Celu Operacyjnego 2010, jest dokumentem krótkoterminowym, stanowiącym o postępach niezbędnych do wypełniania założeń Celu Operacyjnego i nie wybiegającym w dalszą przyszłość, przez co trudno uznać go za zbiór kompleksowy.

---

¹⁵¹ F. Cameron, G. Quille, *ESDP: The State of Play...*, s. 12.

¹⁵² Ich zadaniem w ramach ECAP było wypracowanie sposobów na zlikwidowanie poszczególnych braków w zdolnościach obronnych.

¹⁵³ F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 67–68.

¹⁵⁴ Nazwa „misje petersberskie” pochodzi od hotelu Petersberg w Bonn, w którym podczas konferencji w czerwcu 1992 roku określono rodzaje misji, jakie mogą być wykonywane w ramach UZE. Traktat Amsterdamski przeniósł je do WPZiB, a Traktat z Lizbony rozszerzył ich katalog. Aktualnie do misji petersberskich zaliczamy: wspólne działania rozbrojeniowe, operacje humanitarne i ratunkowe, doradztwa i wsparcia wojskowego, zapobiegania konfliktom i utrzymywania pokoju, zarządzania kryzysowego, w tym przywracania pokoju i stabilizacyjne po zakończeniu konfliktu.

¹⁵⁵ F. Riera Berenguer, *The development of...*, s. 68.

¹⁵⁶ Ibidem, s. 69.

Drugim składnikiem, który uznany został w Agencji za niezbędny przy budowie CDP, było stworzenie długoterminowego spojrzenia na niwelowanie luk w zdolnościach obronnych Państw Członkowskich EAO. W listopadzie 2005 roku Rada Sterująca zleciła Agencji stworzenie Długofalowej Prognozy Europejskich Potrzeb w zakresie Zdolności Obronnych (ang. *Long Term Vision for European Capability and Capacity Needs*, LTV), mającej na celu zapewnienie podstaw do lepszego definiowania przyszłych potrzeb w zakresie zdolności obronnych w ramach EPBiO, wniesienie wkładu w harmonizację potrzeb, oraz stworzenie europejskiej strategii w dziedzinie rozwoju badań i technologii obronnych¹⁵⁷. Stworzenie LTV było konieczne, gdyż Europejska Agencja Obrony z założenia miała szukać rozwiązań przy problemach ze zdolnościami obronnymi nie tylko w krótkiej, ale i w długiej perspektywie, czego nie umożliwia Cel Operacyjny 2010, rozpatrujący jedynie krótkoterminowe potrzeby w tym zakresie. EAO w realizacji tego zadania nie pozostawiona była jednak sama, a ścisła współpraca miała miejsce z Paryskim Instytutem Studiów Strategicznych Unii Europejskiej oraz tradycyjnie już, z Komitetem Wojskowym UE. W niecały rok po decyzji Rady Sterującej o wypracowaniu LTV, Agencja, w październiku 2006 roku, opublikowała dokument na ten temat otwierając drogę do rozpoczęcia prac nad CDP.

Oprócz powyższych komponentów, nazwanych odpowiednio pasmem A oraz pasmem B, do stworzenia CDP potrzebne były jeszcze dwie inne części składowe. Tak zwane pasmo C obejmowało zebranie danych z Państw Członkowskich odnoszących się do aktualnych planów i programów obronnych, za co odpowiedzialna była w całości EAO¹⁵⁸. Ostatnim z kolei elementem, tj. pasmem D, dotyczącym zgromadzenia informacji w zakresie dotychczasowych doświadczeń z misji Unii Europejskiej, niezbędnych do formułowania przyszłych potrzeb w zakresie zdolności obronnych obarczony został po raz kolejny EUMC, wspomagany przez EUMS¹⁵⁹.

Całość tego czterowątkowego procesu, prowadząca do stworzenia holistycznego dokumentu stanowiącego o rozwoju zdolności obronnych nazwana została Kompleksowym Procesem Rozwoju Zdolności Obronnych Unii Europejskiej (ang. *Comprehensive Capability Development Process*, CCDP). Rezultatem wieloletnich działań było zaprezentowanie, 8 lipca 2008 roku przez Radę Sterującą, Planu Rozwoju Zdolności Obronnych zawierającego całościowe zestawianie trendów, problemów i potrzeb w zdolnościach obronnych Państw Członkowskich EAO w perspektywach krótko, średnio i długookresowej, operacjonalizującego Europejską Strategię Bezpieczeństwa oraz wskazującego zagrożenia i wyzwania wynikające z działań potencjalnych przeciw-

---

¹⁵⁷ H. Linnenkamp, *Preparing the Future*, „EDA Bulletin”, lipiec 2006 nr 2, s. 9.

¹⁵⁸ P. Hougardy, *ESDP Capability Development Plan (CDP)*, „EDA Bulletin”, lipiec 2007 nr 5, s. 13.

¹⁵⁹ Ibidem.

ników¹⁶⁰. Co więcej, znalazły się w nim również rozdziały dotyczące kwestii wpływu technologii i nauki na rozwój przyszłych zdolności obronnych oraz implikacji dla tej materii, wynikających ze zmieniającej się rzeczywistości społecznej, kulturowej, czy przyrodniczej¹⁶¹. CDP jest swego rodzaju dokumentem centralnym w stosunku do wydanych przez EAO strategii odnoszących się do poszczególnych teatrów na których Agencja realizuje swoje zadania, tj. R&T, współpracy w zakresie uzbrojenia oraz wzmacniania EDTIB i tworzenia EDEM¹⁶². Projekty i programy wyłaniające się spod skrzydeł Europejskiej Agencji Obrony opierają się o założenia CDP oraz trzech strategii, dzięki czemu możliwa jest komplementarna współpraca wszystkich jej dyrektoriatów oraz podmiotów, z którymi Agencja współdziała.

Działania EAO w zakresie rozwoju zdolności obronnych nie zakończyły się jednak wraz ze stworzeniem Planu Rozwoju Zdolności UE, a wręcz przeciwnie – nabrały one tempa. Bazując na CDP dyktoriał ds. Zdolności Obronnych wyszczególnił 12, obowiązujących po dziś dzień, obszarów na których Agencja powinna skupić się w swoich działaniach w celu zniwelowania najbardziej palących deficytów¹⁶³. Jednymi z pierwszych inicjatyw w zakresie wypełnienia niedoborów w dowodzeniu, kontroli i komunikacji, było rozpoczęcie prac nad zidentyfikowaniem wspólnych (również w rozumieniu podwójnego przeznaczenia) potrzeb w dziedzinie rozwoju programowalnego radia (ang. *Software Defined Radio*, SDR) oraz systemu wykorzystania obrazów teatru działań (ang. *Theatre Defined Exploitation System*, TIER). W tej sferze EAO zainicjowała także działania mające na celu zdefiniowanie wymagań w osiągnięciu zdolności sieciocentrycznych na polu walki (ang. *Network Enabled Capabilities*, NEC) oraz sposobów ich dostarczenia¹⁶⁴. Agencja podjęła również czynności, których zadaniem było określenie potrzeb i możliwości w zredukowaniu palącego problemu transportu strategicznego, czego jednym z głównych efektów jest proces tworzenia Europejskiej Floty Transportu Powietrznego¹⁶⁵ (ang. *European*

---

¹⁶⁰ CDP, z uwagi na swój charakter i informacje w nim zawarte, jest dokumentem niepublicznym, stąd też trudno dokładnie stwierdzić co zostało w nim zapisane. Ze względu jednak na nacisk ze strony niektórych Państw Członkowskich o poinformowaniu opinii publicznej na temat przynajmniej części informacji zawartych w dokumencie, EAO postanowiła wydać materiał informacyjny zatytułowany *Future Trends from the Capability Development Plan* zawierający wiele ważnych, możliwych do opublikowania treści.

¹⁶¹ Więcej na temat informacji zawartych w CDP, patrz: *Future Trends from the Capability Development Plan*, European Defence Agency, 21 październik 2009 oraz *Capability Development Plan*, w: *European Defence Agency's Strategic Framework*, European Defence Agency, 4 wrzesień 2009, s. 5–20.

¹⁶² *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 10.

¹⁶³ Informacje jakie obszary wyszczególniono, patrz: *European Defence Agency. Annual Report 2009...*, s. 10.

¹⁶⁴ P. Hougardy, *Filling the Gaps*, „EDA Bulletin”, lipiec 2006 nr 2, s. 5–6.

¹⁶⁵ Ostatnim związany z EATF projektem, współorganizowanym przez Agencję, było szkolenie z zakresu transportu powietrznego, harmonizujące działania załóg samolotów z różnych państw, skupiające się na pozyskaniu specyficznych umiejętności związanych

Air Transport Fleet, EATF) oraz znalezienia nowych sposobów wypełniania luki w odniesieniu do tankowania samolotów w powietrzu. Innym problemem w zdolnościach obronnych, którym także zajmuje się Europejska Agencja Obrony jest rozpoznanie. Rada Sterująca zobligowała Agencję do wykrycia i zaproponowania możliwości w przyszłych, wspólnych działaniach na polu rozpoznania morskiego. Podjęte zostały kroki zmierzające do zapewnienia wymiany informacji pomiędzy uczestniczącymi stronami oraz rozpoczęto przygotowania do projektu morskich taktycznych bezzałogowych pojazdów powietrznych¹⁶⁶. Również w zakresie ochrony wojsk EAO podejmuje kroki mające zwiększyć zdolności sił zbrojnych. Zagrożenia CBRN są jednym z podstawowych priorytetów Agencji, przez co podjęła ona m.in. działania mające na celu wymianę informacji pomiędzy państwami, służącą znalezieniu potencjalnych, wspólnych rozwiązań dla lepszej ochrony sił pola walki¹⁶⁷. Kolejnym obszarem działań przy zmniejszaniu niedoborów w zdolnościach obronnych jest domena helikopterów. Sprawa ta nabrała szczególnego impetu po misji EUFOR Tchad/RCA¹⁶⁸, podczas której państwa Unii Europejskiej miały problem z wyasygnowaniem wystarczającej liczby śmigłowców, zwłaszcza transportowych¹⁶⁹. Agencja rozpoczęła prace nad wspólnymi programami treningowymi oraz modernizacji istniejącej floty, co szybko zaowocowało efektami, jak np. platformą do wymiany informacji szkoleniowych pomiędzy państwami oraz przygotowaniem do stworzenia wielonarodowego programu szkolenia pilotów helikopterów¹⁷⁰. Europejska Agencja Obrony, oprócz wyżej wymienionych, prowadzi również inne, istotne programy mające zwiększyć zdolności obronne i prowadzenia misji jej Państw Członkowskich. Inicjatywy takie jak europejski system standaryzacji informacji obronnych (ang. *European Defence Standards Information System*, EDSIS), tworzenie zdolności w dziedzinie wywiadu, rozpoznania, namierzania celów i rekonesansu (ang. *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance*, ISTAR) czy współpraca z podmiotami trzecimi w zakresie logistyki, stanowią tylko część projektów, którymi Agencja się zajmuje mając na horyzoncie jeden cel – zlikwidowanie

---

z procedurami, technikami oraz taktyką wykorzystywania jednostek transportowych. Więcej na ten temat, patrz: *As EATT ends, European air transport training makes great strides*, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 26.05.2012 r.

¹⁶⁶ *Maritime Surveillance: a Security Challenge for Europe*, „EDA Bulletin”, lipiec 2007 nr 5, s. 15.

¹⁶⁷ F. Kämper, J. Blackburn, *Enhancing Protection Against Biological Attack*, „EDA Bulletin”, lipiec 2008 nr 9, s. 8.

¹⁶⁸ Operacja ta, mająca miejsce w Czadzie i Republice Środkowej Afryki, miała na celu powstrzymanie groźby rozprzestrzeniania się konfliktu w Darfurze oraz ochronę misji Narodów Zjednoczonych w tych państwach – UNAMID. Była ona jak dotąd największą operacją wojskową UE i zasłynęła głównie z problemów natury logistycznej, jakie napotkały państwa w niej uczestniczące.

¹⁶⁹ H. Maniere, J. Mattiussi, *Meeting the Urgent Need for Helicopters*, „EDA Bulletin”, lipiec 2008 nr 9, s. 9.

¹⁷⁰ Ibidem.

niedoborów w zdolnościach obronnych jej Państw Członkowskich. Pierwsze efekty przedsięwzięć sygnowanych przez EAO są widoczne już dziś. Z danych dotyczących możliwości rozlokowania i utrzymania sił zbrojnych poza granicami Unii wynika, iż nastąpił w tej dziedzinie pewien postęp. W roku 2005 państwa Unii Europejskiej były w stanie utrzymać około 83 tys. żołnierzy sił lądowych podczas gdy w roku 2008 liczba ta sięgnęła już 125 tys., by ponownie spaść, tym razem do poziomu 106 tys., dwa lata później¹⁷¹. W porównaniu z możliwościami Stanów Zjednoczonych owa zmiana nie jest może nadzwyczajna, jednak patrząc z perspektywy zmniejszających się budżetów obronnych państw UE oraz krótkiego okresu sześciu lat pomiędzy prezentowanymi danymi można owy postęp uznać za namacalny, choć ze znaczącym ryzykiem regresu.

Właśnie w odniesieniu do budżetów obronnych państw, EAO również może zakwalifikować ostatnie lata jako sukces. Pomimo zmniejszającego się strumienia pieniędzy udało się Agencji, choć oczywiście nie jest to tylko jej zasługa, przekonać Państwa Członkowskie do zmniejszenia wydatków na personel z 55% w roku 2006 do niecałych 51% w 2010. Jednocześnie zwiększeniu uległy wydatki na inwestycje ogółem, rosnąc z 19,5% do ponad 22% pomiędzy latami 2006 – 2010¹⁷². O ile jednak trend dotyczący personelu jest bardzo wyraźny, o tyle kwestia wzrostu wydatków na inwestycje jest dosyć dyskusyjna oraz, jak zostanie to zobrazowane w podrozdziale dotyczącym badań i technologii, zmiany nie idą jedynie w dobrym kierunku.

2.1.3. Europejskie zdolności obronne – problemów ciąg dalszy

Jak twierdzi Rüdiger Wolf, sekretarz stanu w federalnym ministerstwie obrony, „EAO jest na dobrej drodze w staniu się centrum realizacji europejskich zdolności obronnych”¹⁷³. Aby się to jednak stało Agencja nie może być tylko koordynatorem w tym procesie, ale musi przeznaczyć wszystkie swoje siły na rozwój własnych pomysłów przy realizacji założeń CDP¹⁷⁴. Zadanie przed jakim ją postawiono jest jednak, jak pokazują doświadczenia jej poprzedników, niezwykle trudne do wykonania. Pierwszym, nadal nierozwiązanym problemem przy rozwoju zdolności obronnych jest wspomniana już kwestia zmniejszających się budżetów obronnych Państw Członkowskich Agencji. Odpływ funduszy zarówno globalnie (201 mld euro w roku 2006 i 194 mld euro 4 lata później), jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca (412 euro

---

¹⁷¹ *European Defence Expenditure in 2005*, European Defence Agency, Brussels, 20 listopad 2006, s. 9; D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 3 oraz *Additional Defence Data Statistics...* s. 15.

¹⁷² *Defence Data 2010*, European Defence Agency, Brussels 2011, s. 7.

¹⁷³ R. Wolf, *EDA – An Efficient ESDP Instrument*, „EDA Bulletin”, czerwiec 2009 nr 12, s. 4.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

na osobę i 390 pomiędzy latami 2006 – 2010) ma już miejsce od dłuższego czasu¹⁷⁵, a w wyniku obecnego kryzysu gospodarczego może być on jeszcze większy. W dalszym ciągu poważnym problemem są odmienne w państwach Europy tradycje wojskowe, sposoby podejmowania decyzji, procedury oraz ambicje. Osiągnięcie przez EAO rezultatów w tej materii, rzeczywiście harmonizujących potrzeby i działania państw, nadal stanowi poważne wyzwanie i jego stopniowa realizacja zajmie prawdopodobnie lata. Inną istotną sprawą pozostaje rzeczywista współpraca państw, która, zdaniem niektórych, jest dalece niewystarczająca, a wspólne projekty Europejskiej Agencji Obrony stanowią tylko listek figowy, mający ukryć prawdziwe intencje wciąż zazdrośnych o swoje interesy państw. Pomimo iż decydenci polityczni zasadniczo zdają sobie sprawę z potrzeby wspólnych działań, mających zmniejszyć luki w zdolnościach obronnych, często ich zadanie jest bardzo utrudnione ze względu na silny lobbing ze strony konserwatywnego przemysłu zbrojeniowego, czy też świadomość czekających wyborów i związanej z nimi niechęci do podejmowania nowatorskich decyzji¹⁷⁶. W odniesieniu zaś do samych zdolności warto zauważyć, iż spośród wspomnianych 12 głównych obszarów w zdolnościach obronnych, którymi Agencja się zajmuje, rozwój niektórych jest na początkowym etapie, a np. zdolności w zakresie przenośnych systemów obrony powietrznej nie doczekały się jak dotąd żadnego projektu.

Powyższe wyliczenie nie stanowi oczywiście pełnej listy nadal istniejących problemów w opisywanej materii, a służy jedynie ukazaniu jak wiele zostało jeszcze do zrobienia. Europejska Agencja Obrony, będąc organizacją stosunkowo młodą, stoi przed iście herkulesowymi zadaniami i zważywszy na jej skromne zasoby nie jest wcale pewne czy im podoła.

2.2. Promowanie badań i technologii obronnych

Podczas nieformalnego spotkania głów państw i szefów rządów państw Unii Europejskiej w pałacu Hampton Court w październiku 2005 roku, ówczesny szef EAO Javier Solana wygłosił przemówienie, w którym stwierdził, iż państwa wspólnoty powinny „wydawać więcej, wydawać lepiej i wydawać razem” na potrzeby rozwoju badań i technologii obronnych¹⁷⁷. Apel ten, skierowany do decydentów politycznych Państw Członkowskich Agencji zawiera w sobie esencję myślenia, na którym oparty został jeden z jej celów, jakim jest zwiększanie wydajności europejskich badań i technologii wojskowych. Myślenie to oparte jest na ogólnoeuropejskim przekonaniu, iż Europa, aby zapewnić sobie wzrost gospodarczy i zwiększyć konkurencyjność, musi prze-

---

¹⁷⁵ *Additional Defence Data Statistics...*, s. 2.

¹⁷⁶ N. Whitney, *Re-energising Europe's Security and...*, s. 32.

¹⁷⁷ D. Zandee, *Europe aims to spend more together*, „EDA Bulletin”, styczeń 2008 nr 7, s. 7.

znaczać coraz większe sumy na rozwój R&T, co z kolei pozwoli uniezależnić się od zagranicznych, zwłaszcza amerykańskich, technologii.

Politycy, eksperci, przedstawiciele przemysłu oraz nauki są współcześnie przekonani, iż państwa Unii Europejskiej chcąc rozwijać swoje zdolności obronne, zwłaszcza w dłuższej perspektywie, muszą postawić na rozwój technologii. Nie ulega wątpliwości, że badania są decydującym elementem w owym procesie, powinny one jednak być prowadzone, co zostało już powiedziane w poprzednim rozdziale, w ścisłej współpracy z sektorem cywilnym, maksymalizując efekt synergii przy możliwym minimalizowaniu kosztów.

2.2.1. Rozwój badań i technologii militarnych jako problem dla EAO

Państwa Europy Zachodniej od wielu lat starały się rozwijać współpracę w zakresie rozwoju badań i technologii obronnych. Pomimo świadomości, iż taka kooperatywa jest opłacalna ekonomicznie, czynniki polityczne brały częstokroć górę i całość kończyła się w najlepszym wypadku na pomniejszych wspólnych projektach. Pomimo początkowego zapału oraz pewnych sukcesów okazało się, iż również działania w ramach WEAG/WEAO nie spełniły ambicji polityków i ekspertów w zakresie rozwoju wspólnych projektów badawczych. Stanowiły one jednak istotną podbudowę dla działalności przyszłej Europejskiej Agencji Obrony i pokazały, że postęp w tej dziedzinie może być osiągnięty¹⁷⁸. Agencja ma świadomość, iż jednym z podstawowych problemów z jakimi musi się zmierzyć podczas realizacji swojego zadania, jest właśnie opór państw. Z ową niechęcią do współpracy wiąże się również kwestia duplikacji i negatywnej ekonomii skali, które powodują, iż i tak niezbyt wysokie wydatki na rozwój technologii obronnych, stają się jeszcze mniej efektywne¹⁷⁹.

Jak wskazują dane zebrane przez EAO, należy podkreślić, że właśnie w liczbach Europa nie tylko w sposób kategoryczny przegrywa ze Stanami Zjednoczonymi, ale jest to również podstawowy problem dla rozwoju zbrojeń w UE – państwa wydają na ten cel coraz mniej pieniędzy. W 2010 roku Państwa Członkowskie Agencji wydały na R&T zaledwie 2,08 mld euro, co w stosunku do roku 2006 jest spadkiem o prawie 22%, kiedy wydano o prawie 600 mln euro więcej¹⁸⁰. Również spojrzenie na te wydatki pod względem stosunku do ogólnych nakładów pieniężnych na obronę nie napawa optymizmem – R&T to zaledwie nieco ponad 1% wydatków obronnych państw. Inną bolączką jest z kolei zagadnienie wkładu poszczególnych państw w wydatki na badania i technologię. Jedynie sześć Państw Członkowskich EAO, na czele z pozytywnie wyróżniającymi się Francją i Wielką Brytanią, wydaje ponad

¹⁷⁸ T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 86.

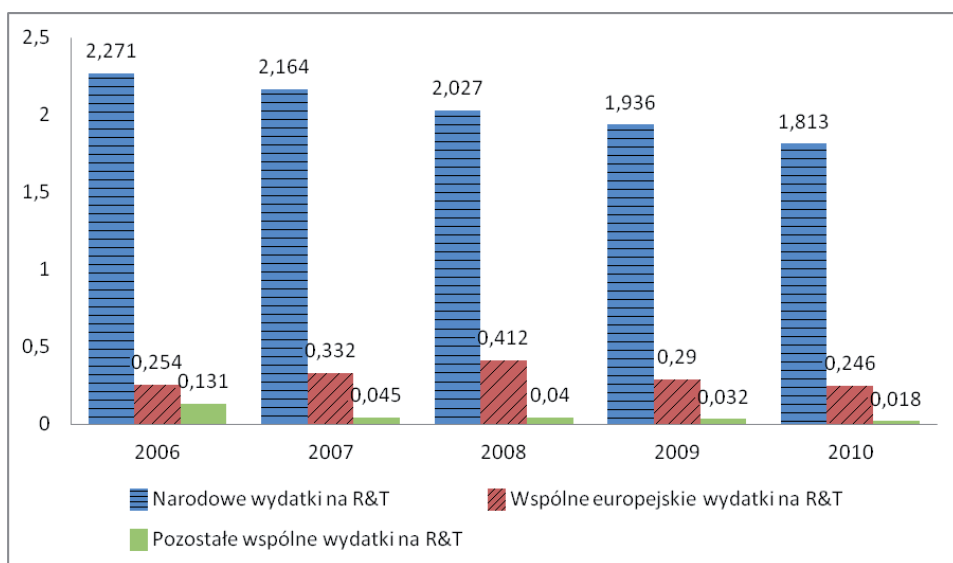
¹⁷⁹ J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 26.

¹⁸⁰ *Defence Data 2010...*, s. 15.

1% ze swoich budżetów obronnych na R&T, podczas gdy czternaście innych przeznacza na ten cel mniej niż 0,2%¹⁸¹.

Odminną sprawą, jeszcze ważniejszą z punktu widzenia Europejskiej Agencji Obrony, pozostaje problem wspólnych programów badawczych. Kooperacja na tym polu jest nie tylko istotna z punktu widzenia oszczędności, efektu synergii czy zapewnienia konkurencyjności, ale również należy brać pod uwagę, iż sprzęt wyposażony we wspólnie wypracowane technologie jest łatwiejszy w obsłudze przez sojuszników, co znacząco zwiększa interoperacyjność. Wartym zaznaczenia jest fakt, iż w tym zakresie nastąpiła pewna poprawa pomiędzy latami 2006 i 2010 – państwa wydają nieco więcej (9,6% w 2006 i 11,8% w 2010) na wspólne programy¹⁸². Nie zmienia to jednak tego, że jest to wciąż stanowczo za mało, gdyż w liczbach bezwzględnych owe 11,8% to zaledwie niecałe 250 mln euro oraz, co gorsza, jest to znaczący spadek w porównaniu z rokiem 2008, kiedy na kooperatywne programy badawcze Państw Członkowskich EAO przeznaczonych zostało ponad 400 mln euro¹⁸³. Dokładne informacje na temat wydatków na projekty badawcze widnieją na wykresie nr 2.

Wykres 2. Wydatki na badania i technologie obronne Państw Członkowskich EAO w miliardach euro.

Źródło: *Defence Data 2010...*, s. 15.

¹⁸¹ Dick Zandee, *Europe aims to spend...*, s. 7.

¹⁸² *Defence Data 2010...*, s. 16.

¹⁸³ Ibidem, s. 15.

Kolejnym problemem w zakresie R&T, pozostawionym do rozwiązania Agencji, jest wspomniane wyżej zagadnienie kooperacji sektorów wojskowego i cywilnego. Głównymi podmiotami, z którymi EAO stara się nawiązać współpracę są Komisja Europejska oraz Europejska Agencja Kosmiczna, a także przemysł nowoczesnych technologii ze względu na fakt, iż aktorzy ci posiadają największe środki na badania. Jak dotąd, współdziałanie tych podmiotów z przemysłem zbrojeniowym oraz z państwami pozostawiało wiele do życzenia. Obawa przed wyciekiem technologii obronnych z rąk cywilów, brak odpowiednich przepisów regulujących kwestie współpracy, oraz niedostateczna ilość powiązań pomiędzy wymienionymi aktorami, to główne problemy z którymi Europejska Agencja Obrony musi się zmierzyć w celu stworzenia efektywnej kooperacji.

2.2.2. Działalność Agencji – dotychczasowe sukcesy

Pierwsze inicjatywy w zakresie rozwoju R&T, podjęte przez EAO jeszcze w latach 2004–2005, niemal niezwiązane były z projektami i dotyczyły głównie określenia struktury dyrektoriatu ds. Badań i Technologii oraz utworzenia dla niego Koncepcji Operacyjnej¹⁸⁴. Ponadto, rozpoczęto tworzenie sieci ekspertów z Państw Członkowskich, w której następuje identyfikacja potrzeb wojskowych z możliwościami technologicznymi. Zapoczątkowano także flagowy projekt w zakresie R&T, dotyczący bezzałogowych pojazdów powietrznych, oraz, co chyba najistotniejsze, sporządzono zestaw warunków ogólnych dla zarządzania i kontraktowania projektów badawczych, mający zapewniać standaryzację procedur w tym zakresie¹⁸⁵. Prawdziwym przełomem dla działań na rzecz R&T w Europie było spotkanie głów państw i szefów rządów w Hampton Court w grudniu 2005 roku, podczas którego uznano, iż rozwój badań i technologii wojskowych jest kluczowym priorytetem dla przyszłych zdolności obronnych państw UE. Jeszcze tego samego miesiąca Javier Solana, na spotkaniu Rady Unii Europejskiej, przedstawił plan działań na rzecz zwiększenia wydatków i współpracy na polu R&T oraz podjęto decyzję o implementacji szeregu środków, włączając:

- zbieranie danych od Państw Członkowskich w zakresie wydatków na badania i technologie obronne;
- wzmocnienie mechanizmów współpracy oraz zwiększenie ilości wspólnych programów;
- stworzenie Europejskiej strategii rozwoju Badań i Technologii Obronnych (ang. *European Defence Research and Technology*, EDRT) oraz zidentyfikowanie technologii priorytetowych;

---

¹⁸⁴ T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 107.

¹⁸⁵ *Laying the Groundwork for Efficient Cooperation in R&T*, „EDA Bulletin”, grudzień 2005 nr 1, s. 4.

- wdrożenie środków mających na celu zrationalizowanie i koordynowanie narodowych wydatków na badania i technologię, zmniejszających duplikację oraz zwiększających efekt synergii¹⁸⁶.

Za realizację powyższych działań Rada obarczyła w głównej mierze Europejską Agencję Obrony, jako najbardziej naturalny wybór w wykonywaniu tego rodzaju zadań.

Podstawowym zamierzeniem Agencji, zgodnie z zamysłem kompleksowego i długoterminowego spojrzenia na rozwój zdolności obronnych, stało się więc możliwie najszybsze wypracowanie europejskiej strategii dla rozwoju R&T w dziedzinie obrony. Stworzenie ów dokumentu wymagało długotrwałych prac zarówno w samym Dyrektoriacie ds. Badań i Technologii, jak i licznych konsultacji z podmiotami odpowiedzialnymi za CDP oraz inne strategie opracowywane w ramach EAO, przedstawicielami przemysłu (zwłaszcza z ASD), państw oraz akademii. Ostatecznie 10 listopada 2008 roku Rada Sterująca zaakceptowała Europejską strategię rozwoju Badań i Technologii Obronnych, mającą na celu usystematyzowanie działań służących EAO w wykonywaniu jej zadań na polu R&T. Głównym celem strategii jest wzmocnienie współpracy różnych podmiotów w zakresie badań, które z kolei mają przysłużyć się rozwojowi zdolności obronnych w perspektywach krótko, średnio i długoterminowej¹⁸⁷. W strategii EDRT zawarto zarówno spodziewane efekty działań podejmowanych przez współpracujące państwa, narzędzia jakie będzie należało zastosować, oraz sposoby ich implementacji, głównie za pomocą planów działań i „map drogowych”¹⁸⁸. Strategię tę należy jednak ujmować w sposób komplementarny z innymi dokumentami wypracowanymi przez EAO, gdyż sama w sobie nie stanowi panaceum na problemy ze słabą współpracą w zakresie R&T w Europie. Jest ona również aktem „żyjącym” i tak jak odnosi się to do CDP czy pozostałych strategii, będzie sukcesywnie aktualizowana i dostosowywana do zmieniającej się sytuacji oraz potrzeb Państw Członkowskich Agencji.

Przechodząc do konkretnych projektów badawczych i rozwojowych, sygnowanych przez Europejską Agencję Obrony, należy zaznaczyć, iż rozdzielanie sfer rozwoju zdolności obronnych oraz badań i technologii jest rzeczą nie tylko niewłaściwą, ale wręcz niemożliwą. Wiele programów opisanych przy okazji osiągnięć Agencji w rozwoju zdolności obronnych jest ściśle związanych z badaniami i rozwojem nowoczesnych technologii, czego przykładami są SDR oraz ISTAR. Łącznie, w latach 2007 – 2009¹⁸⁹, EAO zakontraktowała projekty badawcze kategorii B na sumę 222 mln euro co, jak na trzy lata

¹⁸⁶ T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 108 oraz B. de Cordoue, *Towards a European Defence R&T Strategy*, „EDA Bulletin”, grudzień 2006 nr 3, s. 8.

¹⁸⁷ *European Defence Research & Technology Strategy*, w: *European Defence Agency's Strategic...*, s. 21–26.

¹⁸⁸ Więcej na ten temat patrz: ibidem.

¹⁸⁹ Projekty w zakresie R&T przed 2007 rokiem były kontraktowane przez wygaszającą swoją działalność WEAG i WEAO.

działalności, jest sporym sukcesem¹⁹⁰. Najbardziej znaczącymi oraz posiadającymi największe budżety są jednak dwa programy kategorii A, z których pierwszy – JIP-FP, otrzymał budżet w wysokości 55 mln euro. Projekt ten ma na celu wynalezienie technologii zwiększających przetrwanie wojsk na polu walki, mając na względzie szereg komponentów dla tego istotnych, jak np. ochrona osobista, bezpieczeństwo komunikacji bezprzewodowej, czy trening w środowisku walki asymetrycznej¹⁹¹. Drugim programem kategorii A, ustanowionym w maju 2008 roku, jest Połączony Program Operacyjny – Innowacyjne Pomysły i Wschodzące Technologie (ang. *Joint Investment Programme – Innovative Concepts and Emerging Technologies*, JIP-ICET) opiewający na sumę ponad 15 mln euro. Ma on w założeniu służyć jako „koło napędowe” dla przyszłych projektów badawczych, identyfikując poprzez badania podstawowe potencjalne technologie służące wzmocnieniu zdolności obronnych¹⁹². Jedną z jego największych zalet jest fakt, iż skierowany jest głównie do małych i średnich przedsiębiorstw oraz instytucji badawczych, które mogą pozwolić sobie tylko na niewielkie wydatki badawcze, a częstokroć są inkubatorami nowatorskich rozwiązań¹⁹³.

Również na polu działań mających zwiększyć synergię pomiędzy sektorami cywilnym i wojskowym oraz rozwój technologii podwójnego przeznaczenia, Europejska Agencja Obrony może poszczycić się znaczącymi sukcesami. Wraz z Komisją Europejską, Europejską Agencją Kosmiczną, przedstawicielami przemysłu oraz akademii, wypracowuje ona listę krytycznych technologii kosmicznych z punktu widzenia zarówno cywilnego jak i wojskowego¹⁹⁴. Współpraca EAO z ESA ma miejsce także przy szeregu projektach związanych z kosmosem, czego przykładami są Wielonarodowy System Obrazowania z Przestrzeni Kosmicznej (ang. *Multinational Space-based Imaging System*, MUSIS) oraz system przekazywania danych w oparciu o satelity. Kooperacja obu podmiotów jest wręcz modelowym przykładem tego jak mogą współdziałać instytucje cywilne oraz wojskowe, jeżeli posiadają wspólne cele oraz chęci do prowadzenia takiej współpracy. Jednym z ostatnich przykładów współpracy pomiędzy EAO i ESA było podpisanie porozumienia na stworzenie projektu demonstracyjnego dla operacji bazujących na wykorzystaniu UAV, wpisującego

---

¹⁹⁰ EDA achievements since 2004, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 13, s. 5.

¹⁹¹ T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 114. Walka asymetryczna jest terminem pochodnym od pojęcia „wojny asymetrycznej” i oznacza sytuację w której jedna ze stron zaangażowanych w walkę posiada miażdżącą przewagę liczebną, technologiczną oraz w wyposażeniu nad stroną drugą. Przykładami walki asymetrycznej są starcia doskonale wyposażonych i wyszkolonych, oraz wspomaganych z powietrza regularnych oddziałów wojska z niewielkimi siłami partyzanckimi bądź terrorystami, prowadzone częstokroć na terenach zurbanizowanych.

¹⁹² B. de Cordoue, H. Davies, G. Ameyugo, M. Levin, *New Joint R&T Programme on Emerging Technologies*, „EDA Bulletin”, lipiec 2008 nr 9, s. 7.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ *Workshop on Critical Space Technologies for European Strategic Non-dependence*, „EDA Bulletin”, luty 2009 nr 10, s. 24.

się w szerszy kontekst kooperacji na polu wprowadzania pojazdów bezzałogowych do przestrzeni powietrznej¹⁹⁵. Agencja stara się również zwiększać efekt synergii i niwelować duplikację działań we współdziałaniu z Komisją Europejską. Programowalne radio, bezzałogowe pojazdy powietrzne i regulacja ich obecności w przestrzeni powietrznej oraz technologie kosmiczne, to tylko niektóre ze sfer w których Komisja ma swój udział w projektach EAO. Jednym z ostatnich działań ukazujących ścisłą współpracę obu podmiotów¹⁹⁶ jest ustanowienie przez Radę Sterującą w listopadzie 2009 roku Europejskiej Współpracy Ramowej, kreującej nowy mechanizm współdziałania z aktorami cywilnymi, mający zmaksymalizować współpracę oraz zwiększyć synergii tam gdzie jest to możliwe i pożądane¹⁹⁷.

Innym, wartym wspomnienia działaniem Europejskiej Agencji Obrony na rzecz R&T, jest stworzenie sieci Europejskich Centrów Badań i Technologii Obronnych (ang. *European Defence R&T Centres*, EDRC). Celem owej inicjatywy jest katalizowanie rozwoju technologii obronnych poprzez promocję i reklamę dostępnych usług wśród podmiotów zajmujących się tego typu badaniami¹⁹⁸. Wsparcie to ma być komplementarne w stosunku do istniejących wewnątrz EAO grup CapTechs i służyć ma jako wartość dodana poprzez oferowanie specjalistycznego wsparcia czy porad odnośnie najnowszych trendów w rozwoju przyszłych technologii¹⁹⁹. Co istotne, baza danych z informacjami od poszczególnych centrów znajduje się na stronie internetowej Agencji, gdzie każdy podmiot zainteresowany badaniami nad obronnością może poszukać ofert go interesujących.

Jak wynika z powyższej charakterystyki, EAO jest instytucją aktywną na polu badań i technologii, co pokazują zarówno dane statystyczne, jak i mnogość podejmowanych inicjatyw. Wzrastająca liczba wspólnych projektów badawczych zarówno pod względem wydawanych pieniędzy, jak i samej ilości programów, jest dowodem na zwiększającą się świadomość potrzeby kooperacji. Podczas gdy w roku 2007 wspólne projekty R&T, znajdujące się pod parasolem Agencji, opiewały na sumę zaledwie 71 mln euro, to już 2 lata później była to kwota 172 mln euro²⁰⁰. Sytuacja zapewne nie szłaby w takim kierunku, gdyby nie aktywny udział Europejskiej Agencji Obrony w przeko-

---

¹⁹⁵ EDA and ESA sign Arrangement on UAS demonstration project, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 26.05.2012 r.

¹⁹⁶ Oprócz Komisji i Agencji również ESA ma znaczący udział w formułowaniu owej współpracy.

¹⁹⁷ EDA and Commission to work closely together on research, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp 25.04.2011 r., oraz C. Bréant, U. Karock, *Boosting together the European Research Framework Cooperation*, „EDA Bulletin”, lipiec 2009 nr 12, s. 10.

¹⁹⁸ U. Madaleno, *European Defence R&T Centres – Building up a Network*, „EDA Bulletin”, lipiec 2009 nr 12, s. 13.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ C. Bréant, *Five Years of EDA Collaborative Defence R&T*, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 13, s. 9.

nywaniu państw o potrzebie współdziałania oraz samych jej działań ułatwiających i generujących współpracę. Jak zostało to wykazane powyżej, również kooperacja na liniach cywilno-wojskowych jest dobrze rozwinięta. Komisja Europejska i Europejska Agencja Kosmiczna są jednak tylko dwoma (choć najważniejszymi), spośród wielu cywilnych instytucji, z którymi EAO utrzymuje kontakty i wspomaga różnorakie podmioty, aby z nimi współpracowały. Jeżeli wyżej zarysowane trendy zostaną utrzymane, to wysoce prawdopodobne jest, iż Agencja, jako pierwsza międzynarodowa instytucja, będzie mogła pochwalić się zasługą stworzenia prawdziwie europejskiej sieci wspólnych projektów badawczych na rzecz zdolności obronnych.

2.2.3. Nierozwiązane problemy w dziedzinie rozwoju badań i technologii

Mając na uwadze sukcesy jakie Europejska Agencja Obrony osiągnęła w dziedzinie wspólnych badań i rozwoju technologii wojskowych, należy dodać, iż wiele pozostało jeszcze do zrobienia, a w obszarze ogólnych wydatków na R&T sytuacja uległa wręcz pogorszeniu. Z danych przedstawionych na początku podrozdziału wynika jasno, że podstawowy element, służący do odpowiedniego wspomagania badań i technologii jakim są środki finansowe z budżetów obronnych, jest wysoce niewystarczający. Jest to tym bardziej widoczne jeżeli porównamy 10 mld euro, jakie wydają Stany Zjednoczone z sumą 2,1 mld euro przeznaczanych na ten cel przez Państwa Członkowskie EAO²⁰¹. Co gorsza, w ciągu ostatnich kilku lat mamy do czynienia z bardzo niepokojącym trendem zmniejszania się wydatków na badania i rozwój w ogóle, oraz na R&T w szczególności. Nakłady na R&D w roku 2010, w stosunku do 2006, spadły o 13%, podczas gdy spadek w odniesieniu do badań i technologii był jeszcze większy, i wyniósł około 22%²⁰². W sytuacji dalszego utrzymywania się tego trendu państwa Unii Europejskiej będą musiały zawiesić swoje ambicje posiadania prawdziwie nowoczesnych i zdolnych do działania poza granicami UE sił zbrojnych, co z kolei uderzy w wiarygodność Unii jako aktora o zasięgu globalnym.

Przyznając pierwszeństwo narastającym problemom budżetowym, nie należy zapominać również o innych sprawach, które w dalszym ciągu wymagają uwagi ze strony zarówno EAO, jak i wielu innych podmiotów. Państwa powinny w sposób znaczący zwiększyć nakłady na kolaboracyjne programy badawcze, przyczyniając się do dalszego wzmacniania efektu synergii i redukcji duplikowanych projektów. To samo tyczy się współdziałania z instytucjami i przemysłem cywilnym. Istniejące powiązania są nowe i nie do końca wypróbowane w praktyce, przez co tak naprawdę nie wiadomo jak system

---

²⁰¹ *Europe and United States Defence...*, s. 10.

²⁰² *Defence Data 2010...*, s. 8.

ten będzie działał w najbliższych latach. Ważnym jest również silniejsze zaangażowanie małych i średnich przedsiębiorstw, dające im możliwość rozwoju z jednej strony, z drugiej zaś wzmacniające innowacyjność w sensie globalnym, przekładającą się na nowatorskie rozwiązania w dziedzinie obrony. Co więcej, wciąż aktualnym problemem pozostaje dialog z przemysłem obronnym, który jest głównym sponsorem badań i rozwoju. Agencja stworzyła, między innymi poprzez uczestnictwo przedstawicieli przemysłu w grupach *CapTechs*, stałe mechanizmy współpracy, jednak wciąż obie strony odczuwają pewne braki we wzajemnych interakcjach i stąd potrzeba dodatkowych kanałów wymiany informacji.

2.3. Wzmacnianie współpracy na polu uzbrojenia

Kooperacja państw europejskich w obszarze projektów zbrojeniowych oraz wspólnych zakupów uzbrojenia nie jest na starym kontynencie rzeczą nową i ma miejsce już od lat 60-tych, czego dobrymi przykładami są: projekt myśliwca wielozadaniowego Panavia Tornado oraz utworzenie Francusko-Niemieckiej grupy „Euromissile”²⁰³. Na przestrzeni lat powoływano różne organizacje, jak np. OCCAR czy WEAG, mające za zadanie wspomóc współpracę w tym zakresie, które jednak nie do końca spełniały pokładane w nich nadzieje. Pomimo woli decydentów politycznych szybko okazało się, że huczne zapowiedzi wspólnych projektów traciły na impecie ze względu na różnorodne bariery, jak np. niechęć biurokracji, stawianie wymiaru atlantyckiego nad europejskim, czy znaczące różnice w potencjale finansowym i przemysłowym państw²⁰⁴. Świadomość przywódców Unii Europejskiej, utworzenie EPBiO, konsolidacja europejskiego przemysłu zbrojeniowego oraz zmniejszanie się budżetów obronnych państw otworzyły jednak nowy rozdział na polu współpracy zbrojeniowej²⁰⁵. Jednym z kluczowych elementów owego otwarcia było utworzenie Europejskiej Agencji Obrony, która, w przeciwieństwie do innych instytucji zajmujących się zbrojeniami, została obarczona zadaniem kompleksowego rozwoju zdolności obronnych, a nie tylko samym generowaniem projektów zbrojeniowych.

Agencja jest podmiotem „napędzanym potrzebami w zakresie zdolności obronnych” (ang. *capability-driven*²⁰⁶), co oznacza, że wszystkie działania podejmowane przez nią mają na celu zmniejszenie niedoborów na tym polu,

---

²⁰³ D. Keohane, *The EU and armaments co-operation*, Working Paper, Centre for European Reform, London, grudzień 2002, s. 22.

²⁰⁴ N. Gnesotto, *Preface*, w: B. Schmitt, *The European Union and armaments...*, s. 5–6.

²⁰⁵ B. Schmitt, *The European Union and armaments...*, s. 7.

²⁰⁶ Fraza ta nie posiada prostego tłumaczenia na język polski, jednak ze względu, iż jest ona częstokroć przywoływana przez różnych przedstawicieli Agencji, warto o niej w tym miejscu wspomnieć.

zwłaszcza w odniesieniu do zdolności w sferze zarządzania kryzysowego. Kooperatywne programy zbrojeniowe są zaś chyba najbardziej oczywistym przykładem tego typu działań. Pomimo oczywistych zalet wspólnej realizacji projektów zbrojeniowych, procesy te napotykać wiele przeszkód i problemów, co do których niwelowania Europejska Agencja Obrony została powołana.

2.3.1. Kolaboracyjne programy zbrojeniowe – ukazanie problemu

Wyzwania jakie stoją przed EAO we wspomaganiu jej Państw Członkowskich, przy realizacji kolektywnych zakupów uzbrojenia i programów zbrojeniowych, są bardzo szerokie i dotyczą wielu obszarów. Po raz kolejny, w celu zobrazowania podstawowego problemu jaki dosięga państwa Europy w zakresie wydatków zbrojeniowych, warto odnieść się do porównania ze Stanami Zjednoczonymi. Pomimo znacząco mniejszych sum, jakie wydają Państwa Członkowskie EAO (34 mld euro w roku 2010) na zakup sprzętu wojskowego, w stosunku do tego co przeznaczają na ten cel USA (101 mld euro na rok 2010), uznać można, iż owe fundusze są wystarczające aby pokryć militarne potrzeby Europy²⁰⁷. Owe miliardy euro nie są jednak wydawane w sposób wspólny²⁰⁸, co nie tylko prowadzi do gorszych warunków zakupu sprzętu przez poszczególne państwa, ale powoduje również, że koszty konstrukcyjne w przeliczeniu na jednostkę są znacząco wyższe niż ma to miejsce w Stanach Zjednoczonych, gdzie ekonomia skali jest znacznie lepsza. Powyższy problem jest jednak pochodną innej kwestii, a mianowicie nadmiernej liczby narodowych programów zbrojeniowych. Siedem oddzielnych projektów spalinowych okrętów podwodnych, szesnaście niezależnych programów opancerzonych wozów bojowych, czy cztery przedsięwzięcia w rozwoju czołgów podstawowych, to tylko niektóre przykłady niepotrzebnej mnogości identycznych w gruncie rzeczy inicjatyw²⁰⁹. Rezultatem owej fragmentaryzacji jest duplikacja produkcji, badań z nią związanych, odmienne standardy wyposażenia, co ma z kolei negatywny wpływ na takie sprawy jak interoperacyjność czy braki we wspólnym zapleczu logistycznym²¹⁰. Dokładne dane porównujące ilość projektów zbrojeniowych w Europie i USA znajdują się w tabeli nr 2.

Innym, jednak ponownie dotyczącym sfery wydatków, problemem w realizacji kooperatywnych projektów zbrojeniowych w Europie jest fakt, iż dotychczasowe wspólne programy częstokroć nie redukowały kosztów, a wręcz je zwiększały. Oparte o zasady czysto międzyrządowe, najczęściej w wersji *ad hoc*

---

²⁰⁷ *Europe and United States Defence...*, s. 10.

²⁰⁸ W roku 2010 pieniądze przeznaczone na kolaboracyjne projekty zbrojeniowe Państw Członkowskich EAO stanowiły zaledwie 22% całości.

²⁰⁹ J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 18.

²¹⁰ *Ibidem*.

inicjatywy wymagały tworzenia skomplikowanych powiązań instytucjonalnych, które w ostateczności prowadziły do znacznych opóźnień i wzrostu kosztów²¹¹. Teoretyczne oszczędności, mające wynikać m.in. z podziału zadań, nie były z kolei wykorzystywane ze względu na sztywne trzymanie się zasady *juste retour*²¹². Nie jest zatem zaskakujące, iż decydenci polityczni w państwach nie do końca chętni są inicjatywom kooperatywnym, skoro nie spełniają nawet podstawowej przesłanki ich realizacji jaką jest redukcja kosztów.

Tabela 2. Programy zbrojeniowe w Europie i Stanach Zjednoczonych.

System	Europa	USA
Systemy lądowe		
Czołg podstawowy	4	1
Opancerzony wóz bojowy	16	3
Haubica 155 mm	3	1
Systemy powietrzne		
Myśliwiec uderzeniowy	7	5
Szturmowy samolot treningowy	6	1
Śmigłowiec szturmowy	7	5
Rakieta przeciwokrętowa	9	3
Rakieta powietrze-powietrze	8	4
Systemy morskie		
Podstawowy nawodny okręt bojowy	11	1
Spalinowy okręt podwodny	7	0
Torpeda przeciw okrętom podwodnym	9	2
Atomowy okręt podwodny	2	1
Suma	89	27

Źródło: *Evaluation of the Common Initiative in the context of the Intra-EU Transfers of Defence Goods*, European Commission, UNISYS, Final report of the study, Brussels, luty 2005. Znaleziono w: J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 18.

Kolejną z szeregu trudności, jaka dotyka opisywaną kwestię, są wymagania stawiane przez państwa wobec sprzętu. Zdaniem wielu ekspertów działających na polu uzbrojenia, zdefiniowanie wspólnych wymagań jest sprawą absolutnie

²¹¹ B. Schmitt, *The European Union and armaments...*, s. 10.

²¹² Ibidem, s. 11. Zasada *juste retour* (sprawiedliwego zwrotu) oznacza, iż przemysł każdego z państw uczestniczących w danym projekcie powinien uzyskać przydział pracy proporcjonalny do finansowego wkładu rządu danego państwa. Jak pokazuje praktyka, owa zasada doprowadziła, w przypadku wielu programów, do nieodpowiedniej alokacji środków i nieracjonalnego rozłożenia pracy w przemyśle.

fundamentalną przy realizacji projektów kooperatywnych²¹³. Państwa jednak nie dość, że żądają aby sprzęt spełniał szereg często niemożliwych do skondensowania cech, to dodatkowo, ze względu na dobro swojego przemysłu zbrojeniowego, stawiają szczegółowe, techniczne wymagania, aby ich przemysły zbrojeniowe mogły pełnić dominującą rolę przy realizacji danego programu²¹⁴. Ilustracją takiej sytuacji była inicjatywa Francji, Hiszpanii, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Włoch stworzenia wspólnego samolotu nowej generacji. Francja zrezygnowała ze współpracy nad myśliwcem Eurofighter Typhoon, gdyż chciała samolotu wielozadaniowego, podczas gdy Wielka Brytania optowała za szturmowym samolotem myśliwskim, a Włochy przechwytyującym, co ostatecznie poskutkowało rozpoczęciem prac nad własną konstrukcją. Jeżeli rządy państw Europy chcą realnego współdziałania na polu projektów zbrojeniowych, muszą nie tylko wykazać się prawdziwą wolą współpracy i nie wysuwać niepotrzebnych wymagań, ale również przedstawiać je z punktu widzenia operacyjnego, a nie technicznego.

Problemem, który również warto w tym miejscu poruszyć są różnice w procesach i procedurach zakupu sprzętu wojskowego w poszczególnych państwach. Po pierwsze, efektem tego zróżnicowania jest brak przejrzystości w procedurach, co dla potencjalnych zagranicznych kontraktorów stanowi często znaczący problem²¹⁵. Ponadto, podmioty odpowiedzialne za kontrakty zbrojeniowe muszą zazwyczaj tłumaczyć się przed parlamentami w zakresie wyboru tej, a nie innej firmy przy dostawach sprzętu. Legislatury są w takich sytuacjach często wykorzystywane przez krajowe przedsiębiorstwa zbrojeniowe jako dodatkowe źródło nacisku na decydentów, aby ci wybrali dostawców narodowych. Także w zakresie procesów zatwierdzania programów zbrojeniowych, parlamenty różnią się w sposób znaczący, co komplikuje i wydłuża realizację wspólnych projektów. Przykładem tego było bardzo długie, dwuletnie zatwierdzanie programu samolotu Airbus A400M przez parlament Niemiec²¹⁶. Ujednolicenie procedur, zwiększenie ich przejrzystości, oraz przekonanie przemysłu co do zasadności porzucenia podejścia narodowego na rzecz wspólnotowego, stanowią jedne z głównych wyzwań przed jakimi postawiona została Europejska Agencja Obrony w swojej misji zwiększania zdolności obronnych jej Państw Członkowskich.

Odmienneą, choć nie mniej istotną kwestią pozostaje sprawa zarządzania samymi programami międzynarodowymi. Przy tego rodzaju inicjatywach mamy zawsze do czynienia z różnorodnymi zespołami projektowymi, złożonymi z przedstawicieli państw, które mają za zadanie kierować przedsięwzięciem w imieniu rządów. Podstawowym problemem w tej materii jest fakt, iż owe grupy nie posiadają w zasadzie żadnych kompetencji decyzyjnych,

---

²¹³ J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 19.

²¹⁴ Ibidem, s. 20.

²¹⁵ Ibidem, s. 21.

²¹⁶ Ibidem, s. 22.

co prowadzi z kolei do sytuacji, w której delegaci z poszczególnych państw są zmuszeni do konsultowania się z centralami przy podejmowaniu nawet pomniejszych decyzji²¹⁷. Pomimo iż już w ostatniej dekadzie ubiegłego wieku postanowiono o tworzeniu takich zespołów na zasadzie permanentnej, gdzie osoby uczestniczące w nich posiadałyby pewne kompetencje decyzyjne i nie byłyby traktowane tylko jako przedstawiciele państw, nie wyeliminowało to do końca opisanego problemu, będącego jedną z podstawowych przyczyn opóźnień w programach międzynarodowych.

Ostatnim z najważniejszych, choć ponad wszelką wątpliwość nie ostatnim w ogóle, wyzwaniem jakie dotyka kwestię wspólnych projektów zbrojeniowych, są stosunki pomiędzy rządami a przemysłem. Pod tym szerokim zagadnieniem znajduje się szereg znaczących różnic między państwami dotyczącymi spraw własności intelektualnej, ochrony własnego przemysłu zbrojeniowego i siły jego powiązań z państwem, nacisku na stosowanie wyżej wspomnianej zasady *juste retour*, czy balansu pomiędzy konsolidacją, a konkurencyjnością. Więcej informacji na temat problemów z przemysłem i jego relacji z państwami w perspektywie rozwoju zdolności obronnych opisanych zostanie w dalszej części niniejszego rozdziału, w tym miejscu natomiast należy jedynie stwierdzić, iż owe relacje mają znaczący wpływ na tworzenie i realizację wspólnych programów zbrojeniowych, a zbyt silne powiązania na linii rząd-przemysł prowadzą najczęściej do większego oporu przy tworzeniu projektów kooperatywnych²¹⁸.

Mnogość przedstawionych problemów, chyba największa spośród wszystkich czterech pól, którymi Agencja się zajmuje, może rzeczywiście wydawać się nie do pokonania. Jak jednak wynika z danych zebranych przez EAO, sytuacja ulega stopniowej poprawie, gdyż liczba wspólnych projektów wzrasta, zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i z punktu widzenia funduszy na nie przeznaczanych²¹⁹. Europejska Agencja Obrony, w ciągu ostatnich kilku lat, podjęła szereg działań mających rozwiązać najbardziej palące spośród wyżej wymienionych problemów i, pomimo iż droga w tym zakresie jest jeszcze długa, to już dziś możemy oglądać pewne sukcesy.

2.3.2. Działania EAO na polu wspólnych projektów zbrojeniowych

Jak można było wywnioskować z podrozdziału dotyczącego badań i technologii, projekty ich dotyczące mają na celu zapewnienie państwom Europy zdolności obronnych głównie w perspektywie długoterminowej. Inaczej sytuacja ma się w odniesieniu do programów zbrojeniowych i związanych z nimi wspólnych zakupów sprzętu wojskowego, gdyż intencją ich jest możliwie

---

²¹⁷ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 142.

²¹⁸ J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 24.

²¹⁹ *Defence Data 2010...* oraz A. Weis, *Projects, Projects, Projects*, „EDA Bulletin”, luty 2009 nr 10, s. 2.

szybkie zagwarantowanie zdolności prowadzenia misji, przez co można je traktować raczej w perspektywie średnioterminowej²²⁰. Wspomniana chęć szybkiego zapewnienia sobie odpowiednich zdolności obronnych, obok pragnienia redukcji kosztów, jest właśnie jedną z głównych przyczyn kooperacji państw starego kontynentu²²¹.

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku badań i technologii oraz rozwoju zdolności obronnych, tak i w materii wspólnego uzbrojenia podstawowym zadaniem Agencji było możliwe szybkie wypracowanie strategii w celu zapewnienia kompleksowego podejścia do sprawy. Chronologicznie rzecz ujmując, Europejska strategia Współpracy w dziedzinie Uzbrojenia (ang. *European Armaments Co-operation Strategy*, EAC), zaakceptowana przez Radę Sterującą w październiku 2008 roku, jest ostatnim fragmentem układanki stanowiącej całościowe ramy strategiczne dla rozwoju zdolności obronnych Państw Członkowskich EAO. Zawiera ona w sobie wspólną wizję, złożoną z dalekosiężnego spojrzenia na kwestie zbrojeń, procesu przekładającego wspólne potrzeby w zdolnościach obronnych na projekty kooperatywne, a także praktyk mających ulepszyć sposoby współdziałania²²². Zidentyfikowane zostały w niej również trzy fundamentalne, strategiczne cele, które powinny być realizowane dla osiągnięcia ściślejszej i bardziej efektywnej współpracy przy projektach zbrojeniowych, wzmacniających skuteczność WPBiO. Owe cele to:

- generowanie oraz promowanie wspólnych projektów zbrojeniowych nakierowanych na potrzeby w zakresie zdolności obronnych;
- zapewnienie, iż EDTIB oraz inwestycje w nią wkładane są zorientowane na rozwój zdolności i wspomagają wspólne, przyszłe kooperatywne programy zbrojeniowe;
- wzmacnianie efektywności i wydajności europejskiej współpracy zbrojeniowej, poprzez rozwijanie odpowiednich narzędzi do tego prowadzących²²³.

Zarówno przy nich samych, jak i w dalszej części opisywanej strategii do każdego z powyższych celów przypisane zostały odpowiednie działania, które powinny zostać podjęte, zarówno przez Agencję jak i inne podmioty, niezbędne dla tych celów urzeczywistnienia²²⁴.

Jedną z głównych konsekwencji przyjęcia strategii EAC było rozpoczęcie działań związanych ze wspólną edukacją i treningiem, mających w zamie-

---

²²⁰ Naturalnie, wielkie projekty zbrojeniowe, jak np. samolot transportu strategicznego i taktycznego Airbus A400M, czy helikopter szturmowy Eurocopter Tiger były prowadzone również z myślą długoterminową i służyć będą siłom zbrojnym państw Europy przez długie lata.

²²¹ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 137–138.

²²² J. Juusti, *The Evolution of a European Armament Strategy*, „EDA Bulletin”, lipiec 2008 nr 9, s. 11.

²²³ *European Armaments Co-operation Strategy*, w: *European Defence Agency's Strategic...*, s. 27–34.

²²⁴ Więcej na temat konkretnych działań oraz samych celów patrz: ibidem.

zeniu zapewnienie lepszej interoperacyjności. Po przeprowadzeniu, wraz z EUISS, szeregu warsztatów oraz zorganizowaniu w czerwcu 2009 roku konferencji pt. Europejska Edukacja i Trening we Współpracy Zbrojeniowej sprawa nabrała tempa i już w październiku tego samego roku Rada Sterująca podjęła decyzję, iż organizacją odpowiedzialną za rozwijanie tej inicjatywy będzie EAO²²⁵. Do współpracy zaproszonych został szereg instytucji, spośród których warto wymienić Europejską Akademię Bezpieczeństwa i Obrony (ang. *European Security and Defence College*, ESDC) oraz Europejski Instytut Administracji Publicznej (ang. *European Institute for Public Administration*, EIPA), mających przeprowadzać odpowiednie kursy oraz udostępniać materiały²²⁶. Sama Agencja została natomiast zobligowana do utworzenia bazy danych dotyczących szkoleń, wraz ze zidentyfikowaniem możliwości nauczania internetowego w tym zakresie²²⁷. Jak widać, inicjatywa wspólnego szkolenia sił zbrojnych państw Europy, choć stosunkowo świeża, zapowiada się całkiem dobrze i, pomimo iż nie jest to typowy, wspólny program zbrojeniowy, to ponad wszelką wątpliwość jest ona niezbędna aby sprzęt z tego rodzaju projektów mógł być kompetentnie obsługiwany przez żołnierzy różnych krajów Unii Europejskiej.

Także w dziedzinie zwiększania interoperacyjności sił zbrojnych Europejska Agencja Obrony ma znaczne osiągnięcia, szczególnie jeżeli chodzi o procesy standaryzacyjne. Utworzenie pod auspicjami EAO Zespołu ds. Standaryzacji i Harmonizacji Sprzętu Wojskowego (ang. *Materiel Standardization and Harmonisation Team*, MSHT²²⁸), który przejął dorobek jednej z grup WEAG zajmującej się tą kwestią, stanowiło znaczący sukces w zakresie ulepszania praktyk standaryzacyjnych sprzętu wojskowego w Europie²²⁹. Wykreowano również, już tym razem wewnątrz samej Agencji, Grupę ds. Standaryzacji Sprzętu Wojskowego (ang. *Material Standardization Group*, MSG), biorącą w swojej pracy pod uwagę zarówno potrzeby operacyjne, jak i doświadczenia z misji i operacji unijnych, co możliwe jest dzięki włączeniu w jej prace EUMC²³⁰. Co więcej, w roku 2007 rozpoczął funkcjonowanie, wspomniany w kontekście rozwoju zdolności obronnych, europejski system standaryzacji informacji obronnych. Celem istnienia EDSIS jest zapewnienie platformy umożliwiającej wymianę informacji, propozycji i kolektywnej pracy na rzecz wspólnych standardów i zapewnienia przyszłej interoperacyjności²³¹. Warto dodać w tym miejscu, iż wysiłki standaryzacyjne prowadzone są, gdzie to możliwe,

---

²²⁵ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 161.

²²⁶ Ibidem, s. 161–162.

²²⁷ Ibidem, s. 162.

²²⁸ Zespół ten nie stanowi jednak części EAO m.in. ze względu na wykraczający poza Państwa Członkowskie Agencji zakres działań w dziedzinie standaryzacji.

²²⁹ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 169.

²³⁰ Ibidem, s. 170.

²³¹ *The European Defence Standards Information System: Doing Things Together*, „EDA Bulletin”, lipiec 2007 nr 5, s. 14.

w ścisłej współpracy zarówno z przedstawicielami przemysłu, jak i podmiotami cywilnymi na czele z KE.

Jeżeli zaś chodzi o projekty, to pierwszą, flagową inicjatywą podjętą przez dyrektoriat ds. Uzbrojenia było rozpoczęcie prac nad zidentyfikowaniem możliwości kooperacyjnych, strukturalizacją obecnych i przyszłych potrzeb, a także stworzeniem rekomendacji dla przyszłego opancerzonego wozu bojowego²³². Przeprowadzone przez Agencję studium na ten temat wykazało, iż państwa Europy będą potrzebowały w ciągu nadchodzącej dekady około 10 000 nowych pojazdów tego typu, mających kosztować łącznie 30 mld euro, a istniejąca mnogość programów w większości Państw Członkowskich EAO nie wróżyła osiągnięcia celów standaryzacji czy obniżenia kosztów²³³. Pomimo chęci stworzenia wspólnego projektu, szybko okazało się, iż ze względu na zaawansowanie istniejących programów należy przyjąć bardziej długookresowe podejście i zidentyfikować technologie, przy których państwa zechcą współpracować podczas tworzenia opancerzonego wozu bojowego nowej generacji²³⁴. Jednym z najbardziej znaczących efektów owego procesu była zgoda na rozpoczęcie negocjacji nad projektem kategorii B w zakresie systemu aktywnej ochrony dla bojowych wozów opancerzonych. Oprócz powyższego, na uwagę zasługują jeszcze dwa inne przykłady projektów zbrojeniowych tej kategorii zapoczątkowanych w EAO. Pierwszym jest program zidentyfikowania wspólnych potrzeb i wymagań oraz możliwych rozwiązań w zakresie zwalczania min morskich zainicjowany w listopadzie 2008 roku²³⁵. Drugi dotyczy natomiast stworzenia przyszłego śmigłowca transportowego dla sił zbrojnych Francji i Niemiec. Rada Sterująca, w maju 2009 roku, zdecydowała o rozpoczęciu programu kategorii B, mającego na celu skonstruowanie ciężkiego helikoptera transportowego z intencją zastąpienia wysłużonych CH-47 „Chinook” oraz CH-53 „Super Stallion”²³⁶.

Wymienione w tej części inicjatywy i sukces Europejskiej Agencji Obrony na polu rozwoju kooperacji przy wspólnych projektach zbrojeniowych nie stanowią zbioru w żadnej mierze skończonego. Agencja podejmuje inne działania związane zarówno z projektami, współpracując zwłaszcza z OCCAR przy realizacji programów przez nią prowadzonych, jak i szerszymi inicjatywami, czego przykładem są czynności przy racjonalizacji funkcjonowania podmiotów zajmujących się testami sprzętu zbrojeniowego i ewaluacją. Porównując jednak opisane problemy do inicjatyw trudno oprzeć się wrażeniu, że znacznie więcej pozostało do zrobienia niż zrobione zostało. Pomimo iż pewne sprawy, jak np. standaryzacja czy szkolenia i edukacja idą w dobrym kierunku,

---

²³² *Assembling the Components for a Future Common AFV Platform*, „EDA Bulletin”, gruzień 2005 nr 1, s. 6.

²³³ Ibidem.

²³⁴ C. Magrassi, *Building Cooperation*, „EDA Bulletin”, lipiec 2006 nr 2, s. 10.

²³⁵ *Improving coastal operations through Future Maritime Mine Counter Measures*, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 10, s. 6.

²³⁶ *Future Transport Helicopter*, „EDA Bulletin”, lipiec 2010 nr 12, s. 3.

to wiele z utrudnień wciąż ma miejsce, czego przykładem są wciąż znaczące różnice w procedurach realizacji projektów w poszczególnych państwach. Także sygnowane przez EAO kooperatywne programy zbrojeniowe nie należą do wielkich projektów, a dotyczą raczej szukania wspólnych wymagań czy rozwiązań w odniesieniu do konkretnych kwestii. Należy jednak zauważyć, iż z kompleksowym podejściem do kooperatywnych programów zbrojeniowych mamy do czynienia dopiero od momentu przyjęcia strategii EAC, trudno więc oczekiwać aby w ciągu kilku zaledwie lat współpraca rozkwitła w magiczny sposób, a należy spodziewać się raczej mozolnego „docierania się” państw w ich świadomości o nieuniknionej współpracy.

2.3.3. Nierozwiązane problemy w zakresie wspólnych zbrojeń

Realizacja wspólnych projektów zbrojeniowych jest zagadnieniem znacznie bardziej skomplikowanym niż tworzenie programów badawczych i nie chodzi tu bynajmniej o wchodzące w grę sumy. Jak twierdzi były szef Dyktoriatu ds. Uzbrojenia Carlo Magrassi, „jest to układanka żądań ze strony polityki, wojska i przemysłu oraz pieniędzy, którą trudno często pogodzić w jednym państwie, nie mówiąc już wśród wielu państw we wspólnym programie”²³⁷. Podstawowym problemem w skompletowaniu owej układanki wciąż pozostaje brak zaufania państw wobec kooperatywnych projektów, które same w sobie również doskonałe przecież nie są. Także różnorodne interesy przemysłów zbrojeniowych, będące m.in. efektem braku odpowiedniej konsolidacji nadal stanowią znaczący utrudnienie, pomimo wielokrotnych zapewnień przedsiębiorstw o woli wspólnego działania. Ponadto, ostatnie wielkie kooperatywne projekty zbrojeniowe, co prawda rozpoczęte jeszcze przed utworzeniem EAO, nadal wpisują się w niebezpieczny dla przyszłej współpracy trend rozdętych kosztów i przekraczania terminów realizacji, czego koronnym przykładem jest program samolotu transportowego Airbus A400M. Nie udało się również jak dotąd rozwinąć współpracy rozciągającej się na większą liczbę państw. Prawie żadna z inicjatyw podjęta w ramach Agencji czy poza nią, nie zdołała przyciągnąć nawet połowy Państw Członkowskich i chociaż projekty systemu aktywnej ochrony dla opancerzonego wozu bojowego, czy zwalczania min morskich posiadają odpowiednio 8 i 11 zainteresowanych państw, to większość wspólnych programów oscyluje wokół kilku chętnych. Owa niechęć do uczestnictwa we wspólnych projektach zbrojeniowych wynika głównie z ryzyka ponoszenia podwyższonych kosztów, a także z obawy o ewentualną niemożność wysłania połączonych sił na zagraniczne operacje – obecnie nawet oficjele z silnie proeuropejskich Niemiec nie są tak entuzjastycznie nastawieni do idei realizacji wspólnych programów²³⁸.

²³⁷ C. Magrassi, *Building Cooperation...*, s. 10.

²³⁸ T. Valasek, *Surviving Austerity. The case for a new approach to EU military collaboration*, Centre for European Reform, London 2011, s. 8.

Podsumowując, EAO w swoich staraniach generowania i koordynowania projektów oraz innych inicjatyw związanych ze wspólnymi zbrojeniowymi uczyniła wiele, choć wciąż za mało aby można było mówić o jakimś przełomie. Najbliższe lata funkcjonowania strategii EAC, koordynacji w zakresie wymagań i standaryzacji oraz generowania nowych programów pokażą, czy Agencja i jej Państwa Członkowskie są wystarczająco do współpracy zdeterminowane.

2.4. Tworzenie Europejskiego Rynku Uzbrojenia i wzmacnianie bazy technologiczno-przemysłowej

Ostatnim z wyszczególnionych we Wspólnym Działaniu Rady zadań EAO jest stworzenie, konkurencyjnego w skali światowej, Europejskiego Rynku Uzbrojenia oraz wzmocnienie europejskiej bazy technologicznej i przemysłowej. Utworzenie EDEM, poprzez otwarcie i zintegrowanie rynków zbrojeniowych poszczególnych państw jest, jak pokazują dotychczasowe doświadczenia, rzeczą trudną i ani WEAG/WEAO czy LoI nie były w stanie pchnąć sprawy do przodu w znacznej mierze. Teoretycznie utworzenie takiego rynku pozwoliłoby na swobodny przepływ wyrobów przemysłu zbrojeniowego pomiędzy państwami UE, co stanowiłoby bodziec do obniżenia cen ze względu na większą konkurencję. Ministerstwa obrony mogłyby kupować sprzęt od przedsiębiorstw, które oferują niższe ceny oraz najlepsze charakterystyki techniczne niezależnie od kraju pochodzenia. Uważa się, że wspólny europejski rynek umożliwiłby oszczędności rzędu 6 mld euro rocznie, stanowiących około 20% wydatków na nowe uzbrojenie, które przeznaczane są przez państwa Unii²³⁹. Powszechne jest również przekonanie, iż bez silnej EDTIB, dzisiejsze i przyszłe siły zbrojne państw Europy nie będą w stanie spełniać misji w ramach WPBiO²⁴⁰. Jeżeli przemysły zbrojeniowe i wysokich technologii nie będą dostatecznie skonsolidowane, nie będą mogły wyposażać wojsk w najnowocześniejszy sprzęt, uniemożliwiając siłom zbrojnym prowadzenie skomplikowanych misji zagranicznych na światowym poziomie.

Utworzenie EDEM oraz wzmocnienie EDTIB wymagają jednak podejścia kompleksowego, co rozumieć należy jako współpracę ze strony Agencji, jej Państw Członkowskich, Komisji Europejskiej, oraz przemysłu. Ze szczególnie delikatną sytuacją mamy jednak do czynienia w przypadku Wspólnego Rynku Uzbrojenia, gdyż określenie gdzie kończą się kompetencje Komisji

---

²³⁹ K. Hartley, *The future of European defence policy: an economic perspective*, „Defence and Peace Economics”, tom 14, styczeń 2003 nr 2, s. 107–115, znalezione w: D. Keohane, *Introduction – Towards a European Defence Market*, w: *Towards a European Defence Market*, red. D. Keohane, Chaillot Paper nr 113, EUISS, listopad 2008, s. 6.

²⁴⁰ A. A. Meiriño, *The defence market and the strengthening of Europe's defence technological and industrial base*, w: *European Defence Agency: Past...,* s. 173.

w zakresie wspólnego rynku, a zaczyna prawo państw do interpretowania danej kwestii w kategoriach bezpieczeństwa narodowego, jest nadal kością niezgody pomiędzy KE a rządami²⁴¹. Generalnie, mamy w Europie do czynienia z konsensusem co do utworzenia EDEM oraz konsolidacji EDTIB, kwestią pozostawiającą jednak wiele do życzenia jest jednomyślność w jaki sposób oraz do jakiego stopnia należy to uczynić. Powołanie EAO ma w zamyśle doprowadzić do wypracowania odpowiadających wszystkim zainteresowanym rozwiązań, przy czym podkreślić należy, iż odbywa się to przy zastosowaniu metody międzyrządowej, stojącej częstokroć w sprzeczności z zamierzeniami m.in. Komisji Europejskiej.

2.4.1. Problemy związane z EDTIB oraz EDEM

Opisując trudności w tworzeniu Wspólnego Rynku Uzbrojenia i umacniania europejskiej bazy technologiczno-przemysłowej warto zacząć od zaznaczenia, że rynek zbrojeniowy i przedsiębiorstwa na nim operujące są w znacznym stopniu specyficzne w porównaniu do tradycyjnych rynków. Państwa to w zasadzie jedyni klienci firm operujących na rynku uzbrojenia, są jego podstawowymi regulatorami oraz, co w Europie jest nad wyraz częste, kontrolują koncerny zbrojeniowe będąc ich głównymi udziałowcami. Wszystkie te elementy powodują z kolei, iż rządy, pomimo werbalnej gotowości do tworzenia EDEM, nadal wspierają własne przemysły poprzez utrudnienia zagranicznym firmom w zabieganiu o kontrakty zbrojeniowe.

Wskazywanym przez wielu podstawowym elementem owej niekorzystnej praktyki, jest wyłączenie rynku zbrojeniowego ze wspólnotowego procesu integracji. Należy pamiętać, iż kwestie te tradycyjnie były pozostawione tylko i wyłącznie w gestii samych państw, a wszelkie próby wdrożenia spraw uzbrojenia w ramy wspólnego rynku spełzały na niczym ze względu na niechęć rządów do tracenia choćby części kontroli w tej materii²⁴². Głównym instrumentem wyłączającym państwa z obowiązku działania zgodnie z regulacjami wspólnego rynku jest artykuł 346 TFUE stanowiący, iż państwo może odstąpić od zasad i przepisów wspólnego rynku w sytuacji gdy dowiedzie, że jego podstawowe interesy bezpieczeństwa są zagrożone²⁴³. Zwolnienie z zasad

---

²⁴¹ S. N. Ferraro, *The European Defence Agency...*, s. 592.

²⁴² B. Schmitt, *The European Union and armaments...*, s. 9.

²⁴³ Artykuł 346 TFUE stanowi:

1. Postanowienia Traktatów nie stanowią przeszkody w stosowaniu następujących reguł:
  - a) żadne Państwo Członkowskie nie ma obowiązku udzielania informacji, których ujawnienie uznaje za sprzeczne z podstawowymi interesami jego bezpieczeństwa;
  - b) każde Państwo Członkowskie może podejmować środki, jakie uważa za konieczne w celu ochrony podstawowych interesów jego bezpieczeństwa, a które odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojennymi; środki takie nie mogą negatywnie wpływać na warunki konkurencji na rynku wewnętrznym w odniesieniu do produktów, które nie są przeznaczone wyłącznie do celów wojskowych.

obowiązujących na wspólnym rynku, pomimo iż nie automatyczne, w praktyce jest wykorzystywane przez państwa nader często, nawet w sytuacjach gdy kontrakt dotyczy kwestii zbrojeniowych tylko w niewielkim stopniu²⁴⁴. Kardynalną sprawą, pozostawiającą rządowi tak znaczące możliwości nadużywania artykułu 346, jest dylemat jego interpretacji, dotyczący m.in. takich spraw jak niemal dowolna wykładnia słów „podstawowe interesy bezpieczeństwa”, czy pytanie o prawne obowiązywanie listy produktów z 15 kwietnia 1958 roku²⁴⁵. Teoretycznie problem nie powinien mieć miejsca, gdyż organem odpowiedzialnym za interpretację przepisów zawartych w traktatach jest Europejski Trybunał Sprawiedliwości (ETS), w rzeczywistości jednak podejmując wykładnię artykułu 346 bierze on pod uwagę kontekst polityczny, wagę spraw obrony oraz suwerenności państw, co przekłada się na niedające się uogólnić orzeczenia²⁴⁶. Co więcej, samych spraw przed ETS, dotyczących tego artykułu, było w ciągu ostatnich 20 lat zaledwie dziesięć, co pokazuje, że również sama Komisja Europejska jest niechętna naciskaniu państw na jego ścisłe przestrzeganie właśnie ze względu na kaliber materii której dotyczy²⁴⁷.

Sam artykuł 346 nie stanowiłby jednak tak wielkiego kłopotu, gdyby nie rozbieżności pomiędzy państwami co do organizacji EDEM, wynikających z odmiennych tradycji politycznych oraz kultur odnośnie polityk zbrojeniowych. Zasadniczą kwestią pozostają różnice w wielkości poszczególnych przemysłów. Sektory zbrojeniowe Wielkiej Brytanii, Francji oraz Niemiec, a także w mniejszym stopniu, Włoch, Hiszpanii i Szwecji stanowią ponad 90% siły przemysłu zbrojeniowego UE, co ma niebagatelny wpływ na odmienne podejście rządów tych państw do kwestii zbrojeń oraz troski o własny przemysł²⁴⁸. Co więcej, grupa ta również nie jest homogeniczna i każde państwo ma własne koncepcje oraz polityki w kwestiach roli rządów jako konsumentów, właścicieli przemysłu, czy regulatorów, a także funkcjonowania zbrojeń w politykach zagranicznej, przemysłowej i gospodarczej²⁴⁹.

Kolejną kwestią, choć w oczywisty sposób z powyższym powiazaną, pozostaje fragmentacja przemysłu zbrojeniowego. Początek pierwszej dekady nowego tysiąclecia pokazał co prawda, iż konsolidacja na tym polu jest możliwa, czego koronnym przykładem jest przemysł raketowo-lotniczy i kosmiczny

---

2. Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji, może wprowadzać zmiany do sporządzonej przez siebie 15 kwietnia 1958 roku listy produktów, do których mają zastosowanie postanowienia ustępu 1 litera b).

²⁴⁴ *Defence procurement in the European Union. The current debate*, red. B. Schmitt, Report of an EUISS Task Force, EUISS, maj 2005, s. 15.

²⁴⁵ E. Aalto, *Interpretations of Article 296*, w: *Towards a European Defence Market...*, s. 15–27. Więcej na temat kwestii interpretacyjnych artykułu 346 TFUE oraz listy produktów z 15 kwietnia 1958 roku, patrz: *ibidem*.

²⁴⁶ *Ibidem*, s. 27.

²⁴⁷ C. M. O'Donnell, *The EU finally opens up...*, s. 2.

²⁴⁸ *Defence procurement in the European Union...*, s. 12.

²⁴⁹ *Ibidem*.

(zespolenie i powstanie konglomeratów: EADS, BAE Systems, Finmeccanica oraz Thales), to jednak firmy działające w sektorach lądowym i morskim są w dalszym ciągu nieskonsolidowane²⁵⁰. Jednym z podstawowych dowodów na istnienie takiego stanu rzeczy jest zaś fakt, iż spośród dwudziestu największych firm zbrojeniowych świata, tylko pięć to przedsiębiorstwa europejskie²⁵¹. Sytuacja ta ma negatywny wpływ na wiele istotnych elementów związanych ze zbrojeniami, jak np. niemożność wykorzystania ekonomii skali czy niedo-inwestowanie badań i rozwoju. Ponadto, co może wydawać się paradoksalne, znaczna liczba małych przedsiębiorstw nie zapewnia wcale lepszej konkurencyjności. Pomimo dużego wyboru kontraktorów, sprzęt małych i średnich firm nie jest w stanie częstokroć sprostać wymaganiom współczesnego pola walki, ze względu na brak odpowiednich środków na R&D.

Obok atomizacji przemysłu mamy w Europie do czynienia również z silnie z nią powiązaną, fragmentacją rynków. Jak wykazały przeprowadzone badania jakościowe, wydatki budżetowe w inwestycje kapitałowe na europejskich rynkach zbrojeniowych, wynoszące około 40 mld euro, nie są przeprowadzane w sposób wydajny²⁵². Każde państwo posiada w zasadzie odrębny, inaczej regulowany rynek, efektem czego są niewielkie, nawet w przypadku dużych państw, rodzime rynki zbytu i przymus wielu firm do znacznego uzależnienia się od eksportu sprzętu do krajów pozaeuropejskich, który na dłuższą metę może okazać się niebezpieczny. Dodatkowo należy nadmienić, iż niewielkie rynki uniemożliwiają produkcję na dużą skalę, przez co wydatki na badania i rozwój są nieproporcjonalnie wysokie w stosunku do ilości wyprodukowanego i sprzedanego uzbrojenia.

Innym zagrożeniem związanym z europejskim przemysłem obronnym, z którym zmierzyć się muszą państwa starego kontynentu oraz EAO, jest jego wyraźne słabnięcie. Spadek wydatków rzeczywistych na R&D, a w szczególności na R&T, w ciągu ostatnich 15 lat, niewielka liczba nowych projektów zbrojeniowych, oraz dominacja amerykańskiego przemysłu w eksporcie uzbrojenia, czego wyrazem są m.in. liczne zakupy sprzętu z USA przez wiele europejskich państw, są dowodami słabnięcia zbrojeniowej bazy technologiczno-przemysłowej w Europie²⁵³. Taki stan rzeczy może mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na tworzenie EDTIB i EDEM. Z jednej strony podupadanie przemysłów w poszczególnych państwach jest dodatkowym bodźcem dla lepszej współpracy i konsolidacji, z drugiej zaś obawa rządów i firm tego sektora o dalsze słabnięcie może wywoływać reakcje obronną w postaci uszczelniania rynków narodowych oraz niedopuszczania zagranicznych, w tym europejskich kontraktorów. Bez względu jednak na obie, choć ważne tenden-

---

²⁵⁰ D. Keohane, *The EU and armaments co-operation...*, s. 7–14.

²⁵¹ E. E. Nowak, *Konsolidacja Polskiego Przemysłu Obronnego*, <http://www.bumar.com>, dostęp 03.05.2011 r.

²⁵² A. A. Meiriño, *The defence market and the strengthening...*, s. 175.

²⁵³ Ibidem, s. 186.

cje, niezbitym pozostaje fakt, iż słabsza baza technologiczna i przemysłowa, europejska czy narodowa, ma negatywny wpływ na rozwój zdolności obronnych państw Europy.

Problemy wyszczególnione w niniejszym podrozdziale nie stanowią, tak jak było to również w przypadku zbrojeń, wszystkich trudności związanych z EDEM oraz bazą technologiczną i przemysłową. Kwestie offsetu, praw własności intelektualnej przy realizacji wspólnych projektów, istniejąca w dalszym ciągu choć już zmodyfikowana zasada *juste retour*, czy nadmierna liczba przedsiębiorstw zbrojeniowych zajmujących się produkcją podobnego sprzętu i podzespołów, wskazują jak wielowątkowy jest to problem²⁵⁴. Sprawą problematyczną pozostaje też wymiar transatlantycki współpracy i konsolidacji przemysłu zbrojeniowego, a także otwartości rynków w Stanach Zjednoczonych i w państwach Unii Europejskiej. Pomimo ważkości owego zagadnienia nie zostanie ono opisane w niniejszej publikacji ze względu na jego skomplikowany i niebezpośrednio związany z tematem EAO wymiar²⁵⁵. Jak jednak wiadomo, Państwa Członkowskie Agencji, wbrew oczywistym trudnościom, są zdecydowane poprawić kondycję obronnej bazy technologiczno-przemysłowej oraz stworzyć prawdziwie europejski rynek uzbrojenia, czego wyrazem są liczne inicjatywy podejmowane przez Europejską Agencję Obrony.

2.4.2. Inicjatywy EAO na polu tworzenia EDEM oraz EDTIB

Ostatnie kilka lat wspólnych działań na polu budowy europejskiego rynku uzbrojenia oraz wzmocnienia obronnej bazy technologicznej i przemysłowej charakteryzowały się dwoma konkurencyjnymi podejściami – wspólnotowym, prowadzonym przez KE oraz międzyrządowym (pragmatycznym), organizowanym przez EAO. Zgodnie z tą drugą koncepcją państwa, poprzez dobrowolne składane zobowiązania w postaci przyłączania się do prawnie niewiążących kodeksów postępowania, powinny sukcesywnie otwierać swoje rynki na europejskich partnerów oraz rezygnować z utrudniających praktyk.

Pierwszym tego rodzaju dokumentem, zaakceptowanym przez Radę Sterującą 21 listopada 2005 roku, jest Kodeks Postępowania w sprawie Zamówień Obronnych (ang. *Code of Conduct on Defence Procurement*, COC), stanowiący podstawę międzyrządowego reżimu dla tworzącego się Europejskiego Rynku Uzbrojenia²⁵⁶. Pierwszoplanowym celem Kodeksu jest zwiększenie konkurencyjności i transparentności pomiędzy kontraktorami oraz państwami,

---

²⁵⁴ Więcej na temat wskazanych problemów, patrz: J-P. Darnis i inni, *Lessons learned from European...*, s. 23–26.

²⁵⁵ Na temat współpracy transatlantyckiej w kwestiach rynku i przemysłu zbrojeniowego, patrz: S. de Vaucorbeil, *The changing transatlantic defence market*, w: *Towards a European Defence Market...*.

²⁵⁶ Pomimo iż Rada Sterująca zaaprobowала COC w listopadzie 2005 roku, to reżim zaczął funkcjonować dopiero od 1 lipca 2006 roku.

które go podpisały. Nowy, europejski reżim zamówień obronnych oparty został na następujących zasadach:

- Dobrowolności – oznacza ona brak jakichkolwiek prawnych zobowiązań w nim zawartych oraz, że każde Państwo Członkowskie Agencji może w dowolnym momencie do niego przystąpić, bądź z niego wystąpić.
- Sprawiedliwego i równego traktowania dostawców – zasada ta stanowi, iż wszyscy dostawcy z państw, które do reżimu przystąpiły, będą traktowane w taki sam sposób przy wyborze kontraktorów.
- Wzajemnej transparentności i odpowiedzialności – reguła ta oznacza, że państwa będą samodzielnie informować o zmianach jakie zaszły po wprowadzeniu reżimu oraz, iż Agencja, jako ciało niezależne, będzie monitorować zmiany i ewentualne problemy w jego implementacji.
- Wzajemnego wsparcia – co należy rozumieć poprzez wzajemne wsparcie państw w zapewnieniu bezpieczeństwa dostaw w przypadku zwycięstwa kontraktora z innego państwa, które podpisało COC.
- Wzajemnych korzyści – oznaczającą, iż wszystkie państwa reżimu powinny odnieść korzyść z zaangażowania się w niego, czego wyrazem jest możliwość wygrania kontraktu nawet dla niewielkich firm z mniejszych państw²⁵⁷.

Chcąc ocenić powyższe zasady wypada stwierdzić, że ich komplementarność, dotycząca wzajemnie się przeplatających elementów związanych z zamówieniami obronnymi, daje realną możliwość stworzenia podstawy dla EDEM, a jedynie praktyka stosowania pozwoli na rzeczywistą ich ewaluację.

Państwa, przystępując do reżimu, zobowiązałyby się, iż wszystkie kontrakty zbrojeniowe o wartości co najmniej 1 miliona euro, co do których zastosowanie znajduje artykuł 346 TFUE²⁵⁸ będą ogłaszane i każde przedsiębiorstwo w Europie będzie mogło starać się o otrzymanie takowego kontraktu²⁵⁹. Co istotne, w celu przejrzystego i sprawnego zarządzania wystawianymi przez państwa ofertami kontraktów, Agencja stworzyła na swojej stronie internetowej Elektroniczną Tablicę Ogłoszeń, gdzie są one zamieszczane. Jak dotąd, istnienie reżimu oraz EBB pozwala patrzeć na całą inicjatywę w optymistycznych barwach. Około 400 kontraktów zostało opublikowanych, a ponad 200 z nich, na sumę ponad 3,2 mld euro, doczekało się podpisania umowy, z czego około 60 otrzymały firmy nie pochodzące z państw wystawiających oferty²⁶⁰.

---

²⁵⁷ *The Code of Conduct on Defence Procurement of the EU Member States Participating in the European Defence Agency*, European Defence Agency, 21 listopad 2005, s. 2–4.

²⁵⁸ Wyjątkami od tego założenia są zamówienia związane z badaniami i technologią, zamówienia z programów kooperacyjnych oraz te dotyczące broni jądrowej, napędu atomowego, towarów chemicznych, bakteriologicznych i radiologicznych, a także wyposażenia kryptograficznego.

²⁵⁹ *The Code of Conduct on Defence Procurement...*, s. 1.

²⁶⁰ C. M. O'Donnell, *The EU finally opens up...*, s. 3.

Drugim przedsięwzięciem, ściśle z COC związanym, było stworzenie dokumentu, uzupełniającego reżim zamówień obronnych, o nazwie Kodeks Najlepszych Praktyk w Łańcuchu Dostaw (ang. *Code of Best Practice in Supply Chain*, CoBP). Zaakceptowany przez Radę Sterującą 27 kwietnia 2006 roku stanowi narzędzie przenoszące zasady konkurencji i jawności na przedsiębiorstwa, będące podwykonawcami dla firm realizujących rządowe kontrakty zbrojeniowe²⁶¹. Został on „uszyty” na miarę małych i średnich przedsiębiorstw, które nie są w stanie samodzielnie zabiegać o publiczne zamówienia obronne, a są obecne na rynku poprzez dostarczanie podzespołów dla dużych aktorów przemysłowych. Podobnie jak miało to miejsce w przypadku propozycji rządowych, tak i oferty kontraktów podwykonawczych wystawiane są na EBB.

Trzecim z kolei i jak dotąd ostatnim elementem reżimu zamówień obronnych jest, uchwalony 24 października 2008 roku, Kodeks Postępowania w sprawie Offsetów (ang. *Code of Conduct on Offsets*, COCO). Został on stworzony aby ustanowić ramy dla ewoluujących zasad stosowania offsetów w przemyśle zbrojeniowym i zawiera wytyczne dla państw, mające zbliżyć stosowane reguły w tym zakresie oraz, w dłuższej perspektywie, zlikwidować praktyki offsetowe w ogóle. Jak możemy wyczytać w COCO, używanie offsetu powinno służyć wspomaganiu budowy EDTIB, poprzez rozwój kompetentnego i konkurencyjnego potencjału przemysłowego, wzmocnieniu roli małych i średnich przedsiębiorstw, oraz stworzeniu równowagi na EDEM²⁶². Ze względu jednak na to, iż ten element reżimu działa dopiero od lipca 2009 roku, trudno orzec jak państwa będą przywiązane do opisywanych zobowiązań, choć patrząc na pozostałe jego części, możemy być dobrej myśli.

Obok reżimu zamówień obronnych, będącego podstawą dla tworzącego się Europejskiego Rynku Uzbrojenia, Dyrektoriat ds. Uzbrojenia stworzył również strategiczny dokument dotyczący EDTIB. Strategia dla Europejskiej Bazy Technologicznej i Przemysłowej w dziedzinie Obrony, zatwierdzona przez Radę Sterującą 14 maja 2007 roku, jest ostatnią z pakietu strategii stworzonych przez EAO w celu zwiększania zdolności obronnych jej Państw Członkowskich. Zbudowana została na założeniach, iż przyszła EDTIB powinna być nie tylko konkurencyjna, zintegrowana, czy współzależna, ale przede wszystkim musi działać zgodnie z potrzebami w zakresie zdolności obronnych²⁶³. Skupia się ona głównie na działaniach jakie powinny zostać podjęte przez rządy jako regulatorów, klientów i inwestorów, w celu stworzenia prawdziwie wspólnej EDTIB. Oprócz powyższego, znajdują się tam również zalecenia dotyczące stworzenia konkurencyjnego EDEM oraz rekomendacje na polu wzmacniania

---

²⁶¹ *The Code of Best Practice in the Supply Chain*, European Defence Agency, 27 kwiecień 2006.

²⁶² *The Code of Conduct on Offsets*, European Defence Agency, 24 październik 2008.

²⁶³ U. Hammarström, *A Strategy for the European Defence Technological and Industrial Base*, „EDA Bulletin”, lipiec 2007 nr 5, s. 9.

współpracy przemysłów zbrojeniowych państw Europy²⁶⁴. Samo stworzenie strategii dla EDTIB nie stanowi jednak o sukcesie w procesie realizacji wspólnej bazy technologicznej i przemysłowej. Niedługo po jej zaakceptowaniu, we wrześniu tego samego roku, Rada Sterująca zatwierdziła szereg planów działań mających zapewnić, iż strategia będzie prowadziła do konkretnych działań.

Na podstawie wyżej przedstawionych inicjatyw możemy bez wątpienia powiedzieć, że Europejska Agencja Obrony wywiązuje się ze swojego zadania tworzenia EDEM oraz, co znacznie trudniejsze do zmierzenia, wzmacniania EDTIB. Nie jest Agencja jednak w swoich wysiłkach odosobniona gdyż, jak wiadomo z rozdziału pierwszego, także Komisja Europejska podejmuje starania mające na celu harmonizację Europejskiego Rynku Uzbrojenia, czego najaktualniejszym wyrazem są: dyrektywa w sprawie wewnątrz-unijnego transferu produktów obronnych oraz dyrektywa o zamówieniach obronnych. Pomimo niewątpliwych sukcesów, zarówno inicjatywy EAO jak i KE są zaledwie początkiem długiego procesu jaki czeka państwa Europy w umacnianiu EDTIB oraz tworzeniu EDEM. Wiele zależeć będzie tak naprawdę od rzeczywistej woli rządów we wdrażaniu obu dyrektyw, wszak również i w nich mogą znaleźć się różnie interpretowane przepisy, a także od chęci trzymania się reguł zawartych w kodeksach postępowania. Na dzień dzisiejszy jedną jednak rzecz możemy powiedzieć na pewno – ostatnie lata funkcjonowania EAO pokazują, iż myślenie decydentów politycznych uległo zmianie i państwa stopniowo zmieniają swoje postępowanie w dziedzinie obrony²⁶⁵.

2.4.3. EDEM i EDTIB – nierozwiązane problemy i przyszłe wyzwania

Europejska Agencja Obrony, dzięki silnemu poparciu swoich Państw Członkowskich, była jak dotąd w stanie zrealizować kilka znaczących inicjatyw, mających doprowadzić do wzmocnienia EDTIB oraz wykreowania EDEM. Pomimo tego, wiele problemów nadal pozostaje nierozwiązanych, a i same działania Agencji nie do końca spełniają pokładane w nich nadzieje. Przykładem takiego stanu rzeczy jest fakt, iż w dalszym ciągu większość kontraktów wystawianych na EBB jest zawierana z firmami pochodzącymi z państwa, które dany kontrakt wystawia i chociaż sytuacja się poprawia, to wciąż pokutuje myślenie o rynkach zbrojeniowych jako zamkniętych, narodowych fortecach. Innym problemem pozostaje pytanie do jakiego stopnia rządy zechcą wypełniać swoje dobrowolne zobowiązania, gdyż jak pokazuje praktyka, często mamy do czynienia ze sporą różnicą pomiędzy tym co państwa UE mówią, a tym co rzeczywiście robią²⁶⁶. Co więcej, nie jest również pewne jak dalej

---

²⁶⁴ *Strategy for the European Defence Technological and Industrial Base*, w: *European Defence Agency's Strategic...*, s. 35–44.

²⁶⁵ A. A. Meiriño, *The defence market and the strengthening...*, s. 202.

²⁶⁶ C. M. O'Donnell, *The EU finally opens up...*, s. 3.

potoczy się współpraca na linii Komisja – Agencja. Dotychczas kooperacja między obydwoma podmiotami układała się prawidłowo, jednak pytaniem jest czy sytuacja nie ulegnie zmianie wraz z pełną implementacją dyrektyw z pakietu obronnego, gdyż KE może dojść do wniosku, iż ma zielone światło od państw do zajmowania się sprawami rynku uzbrojenia. Przykładem potencjalnego konfliktu jest offset, będący z jednej strony uznawany przez EAO za uprawniony, z drugiej zaś nielegalny w oczach Komisji²⁶⁷. Odmienne, choć nie mniej istotną kwestią pozostaje nadal fragmentaryzacja przemysłu i chociaż rządy państw Europy, w tym Polska, wspierają konsolidację, to w dalszym ciągu istnieje stosunkowo niewiele dużych przedsiębiorstw produkujących na potrzeby sił lądowych i morskich²⁶⁸.

Realizacja założeń strategii dla EDTIB, rzeczywiste stosowanie kodeksów postępowania, współpraca z Komisją Europejską oraz inne, niewymienione w tym miejscu problemy, stanowią i stanowiąc będą wyzwania z którymi EAO będzie musiała zmierzyć się w najbliższej i dalszej przyszłości. Jeżeli Państwa Członkowskie Agencji chcą utrzymać wydajność swoich przemysłów zbrojeniowych na światowym poziomie, to rzeczą niezbędną, obok zaprzestania cięć budżetowych w sektorze obronnym, jest silne wsparcie działań EAO w jej wysiłku tworzenia EDEM i wzmocnienia EDTIB.

2.5. Bilans dotychczasowych osiągnięć

Pomimo iż każdy z powyższych podrozdziałów posiada, obok przedstawienia problemów i działań EAO na danym polu, elementy podsumowania, to jednak zasadnym wydaje się kompleksowe spojrzenie na dotychczasowe sukcesy Agencji. Wynika to w znacznej mierze z faktu istnienia, wspomnianego we wstępie niniejszego rozdziału, zintegrowanego podejścia wewnątrz EAO, które wymusza na nas niejako stworzenie całościowego *resume*.

Jak możemy wywnioskować z lektury całości rozdziału, najbardziej oczywistym sukcesem Agencji jest niewątpliwie stworzenie ram strategicznych zarówno dla poszczególnych obszarów jej zadań (strategie dla EDRT, EAC oraz EDTIB), jak i kompleksowych dokumentów planowania rozwoju zdolności obronnych (CDP i LTV). Są one tak naprawdę wyznacznikiem działań i bez nich EAO byłaby, jak uważa Aleksander Weis, „niczym statek bez kompasu dryfujący na ocenie i niezdolny do obrania jakiegokolwiek kursu”²⁶⁹. Co istotne, nie są one stworzone raz na zawsze, a w założeniu swoich twórców mają ewoluować i dostosowywać się do zmieniających się warunków.

---

²⁶⁷ Ibidem, s. 4.

²⁶⁸ Przykładami dużych firm produkujących dla sektora wojsk lądowych, choć nadal nieporównywalnie mniejszych od takich gigantów jak EADS czy Thales, są niemiecki Rheinmetall czy polska Grupa Bumar.

²⁶⁹ A. Weis, *Projects, Projects...*, s. 1.

Kolejnym, namacalnym sukcesem Europejskiej Agencji Obrony są projekty przez nią sygnowane. Zwiększająca się liczba inicjatyw na polu R&T, programów szkoleniowych, czy wspólnych projektów zbrojeniowych, wskazują na to, iż powołanie Agencji było krokiem w dobrą stronę²⁷⁰. Aspekt ten jest zarazem jednak uznawany przez część ekspertów, jako jeden z dowodów wskazujących na to, iż EAO nie spełniła jak dotąd pokładanych w niej nadziei jeżeli chodzi o liczbę nowych inicjatyw. Sceptycy wskazują na nieznaczną liczbę projektów zbrojeniowych mających swoje źródło w Agencji oraz stosunkowo niewielkie wydatki na kooperatywne programy z zakresu R&T twierdząc, iż większość z nich to małe, nieznacznie poprawiające sytuację programy. Trzymając się nadal kwestii wydatków, także na tym polu wysiłki EAO można uznać za co najwyżej średnio udane. Powołując się na dane zawarte w podrozdziale dotyczącym rozwoju zdolności obronnych należy stwierdzić, że poprawa rozłożenia wydatków obronnych Państw Członkowskich EAO faktycznie zaszła, jednak Europie nadal daleko do poziomu naszego głównego, północnoamerykańskiego sojusznika. Niezbędnym jest jednak nadmienić w tym miejscu, iż tak naprawdę trudno zmierzyć w jakikolwiek oczywisty sposób wpływ, jaki Agencja wywarła na ową, niewielką zmianę. Jedyną rzeczą, która może wykazywać wkład EAO w poprawę sytuacji jest fakt przeprowadzenia w ciągu tych kilku lat jej istnienia wielu, w tym kilku naprawdę poważnych, konferencji i warsztatów stanowiących nie tylko fora omawiania i rozwiązywania problemów, ale przede wszystkim miejsca, gdzie stopniowo następuje zmiana myślenia na korzyść podejścia kooperatywnego. Kolejnym, raczej słabo wspomnianym w rozdziale sukcesem Agencji, są liczne i przynoszące efekty relacje z innymi aktorami działającymi na polu obronności. Współpraca ta nie polega tylko na wzajemnych konsultacjach, lecz jak mogliśmy zauważyć przy opisie wielu projektów, jest ona pragmatyczna i skupia się na szukaniu i wykorzystywaniu synergii pomiędzy konkretnymi działaniami, skutkując możliwie najlepszym wykorzystaniem zasobów, w tym pieniędzy europejskich podatników²⁷¹. Pisząc o synergii nie należy zapominać o współpracy EAO z instytucjami cywilnymi. Przedsięwzięcia jak np. SDR, UAV, czy szereg projektów związanych z kosmosem, są doskonałymi przykładami rozwoju zdolności zarówno wojskowych jak i cywilnych. Synergia cywilno-wojskowa jest dla Unii Europejskiej niezwykle istotną sprawą, gdyż, jak mogliśmy zauważyć po dotychczasowych misjach UE, cywile i żołnierze często razem uczestniczą w zagranicznych operacjach, przez co korzystają z tego samego, bądź podobnego sprzętu. Przechodząc dalej, następną do zaznaczenia sprawą jest skuteczność nowego reżimu zamówień na EDEM. Jak uważa były przewodniczący ASD Charles Edelstenne, „nowy reżim stopniowo zmienia sposoby

---

²⁷⁰ Wykaz niektórych projektów i programów realizowanych przez Europejską Agencję Obrony znaleźć można w: *EDA achievements since 2004*, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 13, s. 4–5.

²⁷¹ A. Weis, *Shareholders and Stakeholders*, „EDA Bulletin”, lipiec 2009 nr 12, s. 3.

w jakich planowane i wykonywane są zamówienia obronne”²⁷². Także sposób myślenia co do współpracy zbrojeniowej oraz wspólnych zakupów uzbrojenia, zarówno w przemyśle jak i u decydentów politycznych, ulega zmianie, przez co w przyszłości możemy spodziewać się nowych projektów kooperatywnych. Kolejnym ważnym osiągnięciem Europejskiej Agencji Obrony, uwiarygodniającym realizację dalszych projektów, jest stworzenie po raz pierwszy ram finansowych na lata 2010–2012. Pozwoli to na lepsze planowanie działań Agencji oraz zapewni większą elastyczność w najbliższych latach, co z kolei powinno przełożyć się na wzrost liczby inicjatyw.

Podsumowując, siedem lat jakie minęły od powstania EAO bez wątpienia nie było czasem zmarnowanym. Można oczywiście dyskutować czy nie dałoby się zrobić więcej i takie dyskusje z pewnością są również potrzebne, wszak sami przedstawiciele Agencji wielokrotnie wspominali, iż niektóre sprawy nie do końca potoczyły się w kierunku, jaki by można oczekiwać. Prawdą jest jednak, że trudno spodziewać się wielkich zmian w tak krótkim czasie na polu jakim jest obronność, gdzie realizacja projektów zbrojeniowych zajmuje często ponad dziesięć lat, a w przypadku tych największych nawet ponad dwadzieścia. Zważyć należy również na fakt, iż prawdziwa, usystematyzowana praca w Agencji ma miejsce jeszcze krócej, ze względu na stosunkowo niedawne wypracowanie ram strategicznych dla poszczególnych dziedzin, w których EAO wykonuje swoje zadania. Przywołując słowa eksperta z Instytutu Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem Daniela Keohane, dzisiaj „trudno jest wyobrazić sobie krajobraz bezpieczeństwa i obrony w Unii Europejskiej bez Europejskiej Agencji Obrony”²⁷³, co jest dodatkowym argumentem na to, że Agencja jest rzeczywiście działającym i potrzebnym aktorem w rozwoju zdolności obronnych jej Państw Członkowskich.

---

²⁷² C. Edelstenne, *The EDA Has Started to Move the Boundaries*”, „EDA Bulletin”, numer specjalny, wrzesień 2007 nr 6, s. 7.

²⁷³ D. Keohane, *Helpful, Open and Candid*, „EDA Bulletin”, numer specjalny, wrzesień 2007 nr 6, s. 5.

3. Europejska Agencja Obrony wobec wyzwań przyszłości

Jak wykazane zostało w poprzednim rozdziale, Europejska Agencja Obrony w ciągu kilku lat swego istnienia zdążyła w skuteczny sposób zakorzenić się w krajobrazie bezpieczeństwa i obrony na starym kontynencie. Faktem jest jednak, że pierwsze lata były swego rodzaju wstępem do tego z czym będzie się musiała zmierzyć w nadchodzącym czasie, chcąc wypełnić misję powierzoną jej przez Państwa Członkowskie. W niniejszym rozdziale wykroczymy poza ramy empirycznie sprawdzalnego stanu faktycznego i podejmiemy próbę antycypacji charakteru oraz działań przyszłej EAO, opierając się na dotychczasowych założeniach związanych nie tylko z nią samą, ale również z kontekstem w jakim przyjdzie jej działać.

Rozdział trzeci podzielony został na trzy fragmenty, charakteryzujące prognozowaną przyszłość na zasadzie „od ogółu do szczegółu”²⁷⁴. Pierwszy podrozdział opisuje najbardziej prawdopodobne tendencje jakie wystąpią w Europie i jej dalszym oraz bliższym sąsiedztwie, a także przedstawia jakie będzie to miało konsekwencje dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Kolejna część stanowi o przewidywanej przyszłości Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, zarówno na polu jej ogólnej sylwetki oraz wykonywanych pod jej auspicjami operacji w XXI wieku, jak i potrzeb w zakresie wymaganych do ich przeprowadzania zdolności obronnych. Ostatni fragment tego rozdziału dotyczy z kolei już samej EAO, w którym przedstawione zostaną najważniejsze zewnętrzne i wewnętrzne czynniki stanowiące o jej przyszłości wraz z możliwymi scenariuszami oraz planowane i przewidywane działania na wszystkich czterech polach, na których prowadzi ona działalność.

---

²⁷⁴ Zastosowanie tego rodzaju podejścia wydaje się w niniejszym rozdziale zasadne, gdyż samo scharakteryzowanie możliwej przyszłości Europejskiej Agencji Obrony nie pozwoliłoby na poznanie przyczyn dlaczego takie, a nie inne działania będą przez nią prawdopodobnie podejmowane.

3.1. Środowisko bezpieczeństwa i wyzwania dla Europy w XXI wieku

Nowe stulecie, w które niedawno wkroczył świat, a wraz z nim Unia Europejska, jest i będzie w znacznym stopniu środowiskiem odmiennym w stosunku do tego z czym mieliśmy styczność do tej pory. Zmiany jakie będą zachodzić zarówno wewnątrz starego kontynentu, jak i wokół niego, odbiją się niesłychanym dotąd echem i wpływać będą na wszystkie aspekty naszego życia, nie wyłączając kwestii bezpieczeństwa i obrony. Pomimo wielu niewiadomych, Europa przekracza ten próg wyposażona w pewne instrumenty, które służyć jej będą w rozwiązywaniu narastających problemów i wyzwań. Jednym z tych instrumentów jest powstała w 1999 roku Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony²⁷⁵, służąca państwom Unii Europejskiej m.in. do skuteczniejszego stawiania czoła wyzwaniom, na które narażone są wszystkie państwa kontynentu. Kilkanaście lat jej istnienia jest dowodem na to, że UE, posiadająca 500 mln mieszkańców, wytwarzająca czwartą część ogólnoswiatowego produktu narodowego brutto oraz wydająca na obronę niemal 200 mld euro rocznie, jest bezsprzecznie aktorem globalnym, który ma zamiar pełnić wiodącą rolę na arenie międzynarodowej, również w nadchodzących dziesięcioleciach.

Państwa Unii na przestrzeni ostatnich lat wypracowały nie tylko szereg dokumentów, w tym strategicznych, mających stworzyć prawdziwą współpracę w zakresie bezpieczeństwa i obrony, ale również powołały wiele instytucji realizujących WPBiO, jak choćby PSC, EUMC, EUMS, czy wreszcie EAO. Europejska Strategia Bezpieczeństwa, cywilne i wojskowe misje realizowane pod egidą WPBiO, Plan Rozwoju Zdolności Obronnych UE, a także wiele innych elementów zostało stworzonych i zrealizowanych aby wspólnota mogła stawić czoła nadchodzącym wyzwaniom. Pomimo niewątpliwych sukcesów w przygotowaniach oraz stworzeniu licznych scenariuszy, przyszłość wciąż pozostaje trudna do odgadnięcia i nie jest wcale pewne czy uda się Europie sprostać wyzwaniom na poziomie aktora światowego.

3.1.1. Kontekst globalny

Świat XXI wieku będzie, jak możemy przeczytać w dokumencie LTV, „prawdopodobnie bardziej zróżnicowany, bardziej współzależny, oraz tym bardziej nierównomierny”²⁷⁶. Postępujące procesy globalizacyjne sprawiają, że będzie on „mniejszy” niż jest obecnie, bardziej niebezpieczny, a aktualna siła jak i znaczenie Europy ulegną osłabieniu. Państwa UE oraz ona sama będą musiały stawić czoła wielu niepokojącym trendom, mającym miejsce w zasa-

²⁷⁵ Wtedy zwana Europejską Polityką Bezpieczeństwa i Obrony.

²⁷⁶ *An initial long term-vision for European defence capability and capacity needs*, European Defence Agency, Brussels, 3 październik 2006, s. 6.

dzie na wszystkich polach, jak np. zmiany społeczno-demograficzne, środowiskowe i ekonomiczne.

Zaczynając od jednego z najgłośniejszych od lat tematów w europejskiej debacie politycznej, czyli kwestii demografii, należy podkreślić, iż Europa borykać się będzie ze zmniejszającą się i starzejącą populacją, podczas gdy regiony otaczające stary kontynent będą przeżywały, oprócz państw Europy Wschodniej, demograficzny boom. Średnia wieku w Unii Europejskiej w roku 2025 wynosić ma około 45 lat, a populacja Europy stanowić będzie zaledwie 6% ludności świata, co z kolei będzie miało negatywny wpływ na finanse publiczne w postaci zwiększonych wydatków na opiekę zdrowotną oraz emerytury²⁷⁷. Wzrost liczby ludności na Bliskim Wschodzie i w Afryce przyczyni się natomiast do zwiększenia presji migracyjnej na Europę, zmuszając państwa Unii do zacieśnienia polityki imigracyjnej z jednej strony, z drugiej zaś do przyjęcia milionów imigrantów w celu wypełnienia luk na rynku pracy, powodując zarazem nasilenie napięć na tle etnicznym na samych kontynencie²⁷⁸.

Drugą sprawą, która będzie miała niebagatelny wpływ zarówno na Europę, jak i na resztę świata, jest kwestia pozyskiwania źródeł energii oraz zależności w tym zakresie jednych państw od drugih. Według prognoz, globalne zapotrzebowanie na energię zwiększy się o 50% do roku 2030, a zależność starego kontynentu od zagranicznych źródeł gazu i ropy naftowej ulegnie dalszemu pogłębieniu do odpowiednio 80% i 90%²⁷⁹. Wzrost tych wskaźników nie nastąpi tylko w Europie, lecz będzie miał miejsce zwłaszcza w krajach rozwijających się z Chinami i Indiami na czele, co niewątpliwie zwiększy napięcia i konkurencję w dostępie do zasobów. Z jednej strony spowoduje to wzrost cen surowców energetycznych i wywoła dalsze napięcia budżetów państw, z drugiej zaś będzie stanowiło czynnik sprzyjający inwestycjom w energetykę jądrową oraz odnawialne źródła energii.

Kolejnym ważkim trendem, tym razem odnoszącym się do środowiska naturalnego, będzie dalsza walka ze zmianami klimatycznymi oraz przeciwdziałanie skażeniu ekosystemu. Podnoszenie się poziomu oceanów, katastrofy naturalne takie jak powodzie, susze, czy tornada nabiorą na sile, a wraz z postępującą degradacją środowiska, zwłaszcza w krajach rozwijających się, będą stanowić przyczynę napięć związanych np. z dostępem do wody pitnej oraz migracjami na bezpieczniejsze tereny, m.in. do Europy²⁸⁰. Procesy te powodować będą liczne kryzysy humanitarne, z którymi słabe rządy państw „południa” niekoniecznie sobie poradzą. Będzie to miało również wpływ na wydobycie surowców naturalnych, w tym nośników energii, gdyż niepokoje społeczne oraz nacisk państw rozwiniętych na ochronę środowiska zwiększą koszty ekstrakcji w państwach rozwijających się, wpływając po raz kolejny na finanse.

---

²⁷⁷ Ibidem.

²⁷⁸ *Future Trends from the Capability...*, s. 34–35.

²⁷⁹ *An initial long term-vision...*, s. 7.

²⁸⁰ *Future Trends from the Capability...*, s. 32.

Efekty globalizacji będą też widoczne w sferze gospodarczej. Obok wspomnianych kłopotów budżetowych państw Europy wynikłych ze zjawisk demograficznych, środowiskowych, oraz z pozyskiwaniem surowców energetycznych, stary kontynent straci swoją pozycję ekonomiczną. Gospodarki wschodzące (zwłaszcza państwa BRIC²⁸¹) nabiorą większego znaczenia w światowym systemie finansowym oraz będą silniej współzawodniczyć z państwami rozwiniętymi o zasoby, doprowadzając do napięć w regionach obfitych w różnego rodzaju surowce²⁸². Jednocześnie wystąpi wiele niekorzystnych zjawisk do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- pogłębianie się przepaści pomiędzy bogatymi a biednymi (również wewnątrz samych państw);
- wzrost zagrożenia ze strony międzynarodowych grup przestępczych;
- spadek poziomu życia w krajach Afryki Subsaharyjskiej;
- intensyfikację napięć pomiędzy państwami związaną z „walką” o zagrańniczne inwestycje, rynki zbytu oraz surowce naturalne²⁸³.

Wszystkie z wymienionych zjawisk będą z kolei miały realny wpływ na życie na terenie Unii Europejskiej, solidarność państw oraz możliwe niepokoje społeczne, a jednym z niewielu pozytywnych zjawisk natury ekonomicznej na starym kontynencie ma być zbliżenie się poziomu życia mieszkańców nowych państw UE do społeczeństw Europy Zachodniej.

Kolejne pole, którego dotyczyć będą znaczące zmiany w przyszłości, odnosi się do materii społecznych i kulturowych. Z jednej strony będziemy mieli do czynienia z występującym już dzisiaj tzw. „efektem CNN”²⁸⁴, potęgującym awersję społeczeństw wysoko rozwiniętych do działań militarnych i związanych z nimi strat wśród ludności cywilnej oraz zachodnich żołnierzy²⁸⁵. Z drugiej zaś nasilą się różnego rodzaju negatywne zjawiska, jak np. wysokie bezrobocie, przestępczość, czy ekstremizmy, w tym religijne, wywołane powiększającą się luką cywilizacyjną pomiędzy społeczeństwami lepiej wykorzystującymi globalizację od tych słabiej radzących sobie z jej procesami²⁸⁶. Spowoduje to nasilenie się fali migracyjnej do państw rozwiniętych, w tym Unii Europejskiej, zwiększając i tak już poważne napięcia.

---

²⁸¹ Brazylia, Rosja, Indie oraz Chiny.

²⁸² *Future Trends from the Capability...*, s. 37–38.

²⁸³ *Ibidem*, s. 38.

²⁸⁴ Efekt CNN (od amerykańskiego kanału informacyjnego CNN) polega na ciągłym przekazie informacji na żywo, za pomocą telewizji, Internetu czy radia, z miejsc, gdzie mają miejsce ważne wydarzenia, jak np. wojna. Zmusza to decydentów do natychmiastowego niemal podejmowania działań oraz w znaczący sposób na nie wpływa, gdyż poinformowana opinia publiczna wywiera nacisk na takie, a nie inne decyzje. Częstokroć przejawia się to w niechęci wobec długotrwałych i krwawych akcji zbrojnych, zmuszając rządy do wycofywania swoich wojsk.

²⁸⁵ T. Ries, *The globalising security environment and the EU*, w: *What ambitions for European defence in 2020?*, red. A. de Vasconcelos, EUISS, Paris 2009, s. 71 oraz *An initial long term vision...*, s. 7.

²⁸⁶ *Future Trends from the Capability Development Plan...*, s. 34.

Znaczące zmiany będą miały także miejsce w dziedzinie zarządzania globalnego oraz prawa międzynarodowego. Pomimo iż państwa pozostaną najważniejszymi aktorami na arenie międzynarodowej, to podmioty pozapaństwowe, jak np. korporacje, ruchy społeczne, czy grupy interesu, będą miały coraz większy wpływ na kontekst, w którym operują starzy uczestnicy stosunków międzynarodowych²⁸⁷. Nastąpi również znacząca zmiana w zakresie znaczenia poszczególnych państw. Nienależące do zachodniego kręgu kulturowego duże gospodarki wschodzące, takie jak Chiny, Indie czy Indonezja, nabiorą znacznie większego znaczenia w polityce globalnej, skuteczniej konkurując ze Stanami Zjednoczonymi oraz Unią Europejską w rywalizacji o przywództwo i zasoby²⁸⁸. Innym problemem pozostaną również „państwa upadłe”²⁸⁹. Tak jak obecnie, a może nawet i bardziej, będą one niekończącym się zasobem siły ludzkiej dla grup ekstremistycznych oraz miejscem konfliktów i kryzysów humanitarnych. Do tych zmian będzie musiało dostosować się z kolei prawo międzynarodowe dotyczące interwencji zbrojnych. Znalezienie równowagi pomiędzy skutecznością a legitymizacją stosowania siły będzie w tym zakresie materią kluczową²⁹⁰.

Wymienione wyżej zmiany jakie nastąpią w świecie XXI wieku nie są oczywiście zbiorem skończonym, a dotyczą jedynie najważniejszych kwestii zidentyfikowanych w dokumentach LTV i CDP. Nie jest również jasne w jakim stopniu będziemy mieli do czynienia z zarysowanymi przeobrażeniami, ani nawet czy wszystkie wystąpią. Państwa Unii Europejskiej w swoich planach i działaniach, aby zminimalizować negatywne efekty owych zmian, powinny kierować się jednak daleko posuniętą ostrożnością i zakładać możliwie najczarniejsze scenariusze, gdyż lepiej być zaskoczonym pozytywnie niż „gasić nieprzewidziane pożary”.

3.1.2. Wyzwania wobec kwestii bezpieczeństwa

Zjawiska wymienione w powyższym fragmencie będą oddziaływały na najróżniejsze elementy życia człowieka oraz polityki państw i UE jako całości, a bezsprzecznie jednymi z głównych sfer, jakie pozostaną pod ich wpływem będą szeroko pojęte bezpieczeństwo i obrona. Europejska Strategia Bezpieczeństwa wymienia pięć głównych zagrożeń dla Europy w nadchodzących latach:

- terroryzm;
- rozprzestrzenianie broni masowego rażenia;

---

²⁸⁷ Ibidem, s. 39.

²⁸⁸ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 23.

²⁸⁹ Termin ten odnosi się do krajów, w których władza państwowa nie sprawuje kontroli nad terytorium państwa m.in. poprzez utratę monopolu użycia siły. Tego rodzaju państwa doświadczają również gospodarczego i społecznego upadku oraz targane są ciągłymi konfliktami.

²⁹⁰ *Future Trends from the Capability...*, s. 39.

- konflikty regionalne;
- rozpad państw;
- przestępczość zorganizowaną²⁹¹.

Wszystkie one zaistnieją w wyniku opisanych tendencji i będą wymagały od sił zbrojnych państw Unii olbrzymiego wysiłku aby zapewnić spokój na terenie wspólnoty oraz zabezpieczyć żywotne interesy jej członków.

Obok powyższych zagrożeń, wyróżnić można także dwa wyzwania dla kwestii bezpieczeństwa i obrony, z którymi przyjdzie się Europie zmierzyć. Pierwszym z nich jest dostosowanie sił zbrojnych do ich nowych ról oraz sprawnego zwalczania wypunktowanych zagrożeń. Operacje wojskowe będą przeprowadzane przy współudziale, bardziej niż kiedykolwiek, działań politycznych i mediacyjnych, a zwycięstwo militarne nie zawsze będzie oznaczało wygraną w sensie politycznym²⁹². Same cele misji również stracą na znaczeniu wobec sposobu ich przeprowadzania, a nieumiejętne ich wykonywanie może spowodować kompromitację zarówno decydentów politycznych jak i wojskowych, a także wycofanie poparcia ze strony opinii publicznej oraz pozostałych aktorów międzynarodowych²⁹³. Działania zbrojne będą wymagały także, większej niż kiedykolwiek wcześniej, precyzji. Nie wynika to jedynie z potrzeby ochrony ludności cywilnej, ale również z tytułu ewentualnych zniszczeń w środowisku naturalnym, na co zachodnia opinia publiczna będzie coraz bardziej wyczulona. Co więcej, konflikty przyszłości będą coraz bardziej odchodzić od modelu tradycyjnych wojen międzypaństwowych, choć i takie będą miały miejsce. Państwa Unii Europejskiej nie będą walczyć z innymi krajami, a większość interwencji i misji będzie polegała na zażegnaniu kryzysom, dystrybucji pomocy humanitarnej, czy rozdzielaniu walczących stron, przy czym wszystko to będzie się odbywać w bardzo niestabilnym i niebezpiecznym otoczeniu²⁹⁴.

Drugim podstawowym wyzwaniem dla państw Europy oraz ich wojsk będzie pełne zaadaptowanie się do rewolucji technologicznej oraz możliwości i zagrożeń przez nią kreowanych. Jak możemy przeczytać w LTV, „nauka i technologia odgrywają kluczową rolę w zmienianiu roli sił zbrojnych; wykorzystanie tego co mają do zaoferowania będzie decydujące w zaadaptowaniu do tej zmieniającej się roli.”²⁹⁵. Armie zyskają na nowych zdolnościach w zakresie komunikacji, rozpoznania, ochrony przed różnego rodzaju zagrożeniami, w tym zabójczymi, oraz w wielu innych dziedzinach potrzebnych do sprawnego wykonywania ich zadań. Z drugiej strony przeciwnicy, dzięki coraz szerszemu dostępowi do nowoczesnych technologii, będą bardziej nieuchwytni i nawet przy niewielkich zasobach materialnych, będą mogli wyrządzić wiele szkód,

²⁹¹ *Bezpieczna Europa w lepszym świecie...*, s. 3–5.

²⁹² *An initial long term-vision...*, s. 9.

²⁹³ *Ibidem*.

²⁹⁴ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?*..., s. 12–16, 28.

²⁹⁵ *An initial long term-vision...*, s. 11.

np. poprzez cyberterroryzm. Zmianie ulegnie także tradycyjne spojrzenie na wojskowe R&T, jako inicjatora postępu w siłach zbrojnych. Postępująca rewolucja technologiczna w sektorze cywilnym spowoduje, iż więcej technologii będzie napływało do branży obronnej, niż z niej „wypływało”, przez co zapewnienie przewagi wojskowej w tym zakresie będzie wymagało skutecznej absorpcji nowoczesnych rozwiązań²⁹⁶.

Pisząc o przyszłych zagrożeniach dla bezpieczeństwa i obrony należy również odnieść się do wymienionych w podrozdziale dotyczącym środowiska bezpieczeństwa, przyszłych trendów na opisanych tam polach. Z demograficznego punktu widzenia głównym zagrożeniem dla obronności stanie się problem zmniejszającej się liczby ludzi zdolnych do coraz bardziej wymagającej służby wojskowej oraz potrzeba konkurowania sił zbrojnych z sektorem cywilnym o pacyfistycznie nastawionych młodych ludzi²⁹⁷. W odniesieniu do kwestii związanych ze źródłami energii, podstawowymi, choć oczywiście nie jedynymi, trudnościami w opisywanym zakresie staną się możliwe cięcia w budżetach obronnych wywołane wzrostem cen surowców oraz zwiększenie ilości misji zagranicznych, mających na celu ochronę coraz bardziej niestabilnych miejsc wydobywania (jak np. Bliski Wschód czy Azja Centralna) oraz transportu (np. cieśniny Ormuz i Malakka) ropy naftowej i gazu ziemnego²⁹⁸. Również trendy związane ze środowiskiem naturalnym będą miały swoje implikacje w dziedzinie obrony. Najistotniejszymi konsekwencjami będzie prawdopodobnie nie tylko wzięcie większej odpowiedzialności za ekosystemy, gdzie wojsko będzie kontrolowało i wymuszało standardy, np. przy połowie ryb, ale także mogą być konieczne prawdziwe misje humanitarne w przypadku znacznych katastrof ekologicznych²⁹⁹. Równocześnie z powyższym, wpływ na bezpieczeństwo i obronę będą miały zmiany ekonomiczne. Ich oddziaływanie spowoduje oczywiście cały szereg trudności, z czego najważniejszymi dla państw UE wydają się kurczące się budżety obronne i związana z nimi potrzeba specjalizacji państw oraz kooperacji, a także zmiany w doktrynach wojskowych wymagające bardziej innowacyjnych podejść³⁰⁰. Przemiany socjokulturowe z kolei, obok wspomnianej wyżej awersji społeczeństw postindustrialnych do przemocy i konfliktów, spowodują, że żołnierze będą musieli być szkoleni nie tylko w używaniu broni, ale również w radzeniu sobie wewnątrz mieszanych kulturowo i etnicznie społeczeństwach, a także negocjowaniu z ludnością cywilną³⁰¹. Jeżeli zaś chodzi o wyzwania będące efektem przeobrażeń na polu zarządzania globalnego i prawa międzynarodowego, to pierwszoplanowe zagrożenia dotyczyć będą erozji systemu nieprolifracji broni masowego

---

²⁹⁶ Ibidem, s. 12.

²⁹⁷ *Future Trends from the Capability...*, s. 35.

²⁹⁸ Ibidem, s. 37.

²⁹⁹ T. Ries, *The globalising security environment...*, s. 70.

³⁰⁰ *Future Trends from the Capability...*, s. 38–39.

³⁰¹ Ibidem, s. 34.

rażenia oraz zaangażowanie się w konflikty wielu nowych aktorów, jak np. prywatne agencje ochrony, najemnicy, czy przestępcy, powodujące, iż trudno będzie odróżnić kombatanatów od cywili³⁰².

Jak można się z powyższego wyliczenia domyślić, opisane wyzwania są zaledwie wierzchołkiem góry lodowej, który wystarczający jest jednak do ukazania jak wielowątkowy jest to problem i jak wiele różnorodnych zadań wojska państw Unii Europejskiej będą musiały spełniać. Oczywistym jest jednak, iż nie będą działały one na tym polu w osamotnieniu, a współpraca w ramach NATO, czy też wykorzystująca instrumenty WPZiB umożliwi im lepsze eksploatowanie środków i skuteczniejsze oddziaływanie.

3.2. Przyszłość WPBiO

Od powstania Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony minęło już ponad 10 lat i współcześnie, jak twierdzi wielu ekspertów zajmujących się tą dziedziną, możemy mówić zarówno o sukcesach z nią związanych, jak i o porażkach. Zamiarem niniejszego fragmentu nie jest jednak ocenianie jak dotąd sprawiała się WPBiO, ale ma on na celu ukazanie najbardziej prawdopodobnych dla niej scenariuszy rozwoju oraz wymagań w zakresie zdolności obronnych potrzebnych do realizacji misji wojskowych i cywilnych.

Pomimo iż przewidywanie jak będzie wyglądała przyszła WPBiO jest rzeczą wysoce niepewną, to jednak wielu autorów, związanych zwłaszcza z EUISS, zajmujących się ową tematyką podejmowało się tego zadania. Także liczne dokumenty wydawane przez różne unijne urzędy i instytucje zajmowały się tą materią dzięki czemu wspólnota, przynajmniej w zakresie teoretycznym, jest relatywnie dobrze wyposażona w przewidywania na temat przyszłości swojej polityki bezpieczeństwa i obrony. W poniższym podrozdziale skupimy się na takich kwestiach jak: przyszła natura i zasięg terytorialny misji petersberskich, relacje z NATO i Stanami Zjednoczonymi, cele WPBiO, a także to skąd będzie ona czerpała swoją legitymację. Wszystko to zaś w celu ukazania jaki wpływ będą miały owe zmiany na przyszłe potrzeby w zakresie zdolności obronnych, za które w znacznej mierze odpowiadać będzie Europejska Agencja Obrony.

3.2.1. Charakter WPBiO w przyszłości i operacji w jej ramach wykonywanych

Jak już zostało wyżej wyjaśnione, Unia Europejska, jeżeli chce zachować pozycję globalnego gracza, musi stać się podmiotem wiarygodnym i odpowiednio reagować na zagrożenia bezpieczeństwa wykorzystując nie tylko środki cywilne, ale i wojskowe. Aby było to możliwe, WPZiB, w tym WPBiO, muszą

---

³⁰² Ibidem, s. 40.

nabrać większego znaczenia w europejskim dyskursie politycznym. Przypuszcza się, iż polityki zagraniczna i bezpieczeństwa będą silniej połączone z działaniami Komisji Europejskiej, a sama WPBiO będzie aktywniejsza na polach zapobiegania konfliktom oraz zarządzania po kryzysach, stabilizując i odbudowując terytoria nimi dotknięte³⁰³. Także dzięki Traktatowi z Lizbony i zawartych w nim przepisach odnoszących się do mechanizmów stałej współpracy strukturalnej oraz wzmocnionej współpracy, kooperacja państw będzie w tym zakresie efektywniejsza³⁰⁴. Zagrożeniem jest jednak w tym miejscu ryzyko powstania Europy wielu prędkości w zakresie wspólnej obrony, co z kolei mogłoby prowadzić do osłabienia integracji jak twierdzą niektórzy, lub, jak uważają inni, do powstania awangardy państw pokazującej innym krajom jak należy współpracować. Potrzeba kooperacji będzie skutkować również zbliżeniem doktryn wojskowych państw, które na dzień dzisiejszy są raczej dysfunkcjonalne przy decydowaniu o wspólnym użyciu wojsk³⁰⁵. Prawdopodobnym rozwiązaniem będzie stworzenie dokumentu na wzór białych ksiąg dotyczących bezpieczeństwa i obrony w państwach, który harmonizować będzie owe doktryny ułatwiając podejmowanie decyzji o przeprowadzaniu operacji. WPBiO jest również jedną z tych polityk, które potrzebują znacznej legitymizacji aby mogły być skutecznie implementowane. Współcześnie posiada ona wysoki poziom poparcia zarówno ze strony parlamentów narodowych jak i, co ważniejsze, od obywateli – 76% europejskiej opinii publicznej jest za WPBiO³⁰⁶. Owe poparcie musi zostać utrzymane, jeżeli Unia chce przeprowadzać wiarygodne w oczach swoich społeczeństw operacje w różnych regionach świata. Obok zdania obywateli i parlamentów narodowych, równie istotne będzie posiadanie legitymacji międzynarodowej, zwłaszcza ze strony Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). W przyszłości Unia Europejska, jako jeden z głównych orędowników porządku międzynarodowego opartego na prawie, będzie zapewne silnie zabiegać o poparcie ze strony tej instytucji przy decydowaniu o przeprowadzaniu misji. Co więcej, również Parlament Europejski, działający w tandemie ze wspomnianymi parlamentami narodowymi, zostanie wezwany do odgrywania większej roli, co w oczywisty sposób wzmacniać będzie legitymację WPBiO³⁰⁷.

Nie ulega również najmniejszej wątpliwości, że Unia będzie uczestniczyła w konfliktach oraz prowadziła liczne misje poza swoimi granicami. W grud-

---

³⁰³ H. Bontéat, *What aspirations for European defence?*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 98.

³⁰⁴ B. Lasheras, E. Ayala, J-P. Maulny, F. Liberti, C. Katsioulis and S. Biscop, *A Future Agenda for the European Security and Defence Policy (ESDP)*, Fundacion Alrternativas, EGMONT, OPEX, IRIS, Friedrich Ebert Stiftung, Berlin, Brussels, Madrid, Paris 2009, s. 18.

³⁰⁵ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 13–14.

³⁰⁶ *The European Union Today and Tomorrow*, Eurobarometer Standard, field work maj 2008, listopad 2008. Dostępne w: ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf, znalezione w: A. de Vasconcelos, *Introduction – 2020: defence...*, s. 25.

³⁰⁷ Ibidem.

niu 2008 roku Rada Unii Europejskiej wydała Deklarację o Wzmacnianiu Zdolności Obronnych, w której przewiduje się, iż UE powinna być zdolna do jednoczesnego prowadzenia dwóch dużych misji stabilizacyjnych przez co najmniej 2 lata; dwóch operacji natychmiastowego reagowania mających ograniczony czas trwania; awaryjnej operacji ewakuowania obywateli Unii w ciągu mniej niż 10 dni; morskiej lub powietrznej misji rozpoznawczej bądź zakazu; cywilno-wojskowej operacji humanitarnej trwającą do 90 dni oraz około tuzina misji cywilnych, włączając dużą, (do 3000 ekspertów) mogącą trwać wiele lat operację³⁰⁸. Siły zbrojne państw wspólnoty będą nie tylko mocno obciążone licznymi zadaniami, ale również charakter tych misji będzie wymagał od nich zaangażowania wielu instrumentów jakimi Unia dysponuje. W większości przypadków nie będą one polegały na aktywnej walce, ale jeżeli już taka sytuacja zaistnieje, to celem nie będzie samo zwycięstwo, a doprowadzenie do stabilizacji w regionie, np. poprzez rozdzielenie skonfliktowanych stron³⁰⁹. Przeciwnikami w tego rodzaju operacjach będą nie tylko kombatanci (jak np. partyzanci lub terroryści), ale również częstokroć nieprzyjaźnie nastawiona ludność cywilna, czy wreszcie takie zjawiska jak choroby oraz głód.

Geograficznie rzecz ujmując, misje petersberskie będą co do zasady ograniczone głównie do regionów otaczających kontynent europejski, przy czym należy zauważyć, iż wciąż daje to znaczący obszar działań. Bałkany, wody Morza Śródziemnego, Afryka Północna, Morze Czarne, Kaukaz oraz wschodnia granica Unii stanowić będą główne obszary zainteresowania³¹⁰. Tereny te stanowią i w przewidywalnej przyszłości stanowić będą pierwszą „linię frontu” dla wielu zagrożeń, jak np. fale nielegalnych emigrantów, czy zorganizowana przestępczość. Tuż za nimi, a być może częstokroć bardziej istotne, będą dla Europy terytoria Afryki Subsaharyjskiej oraz Bliskiego Wschodu (szczególnie Izrael, Palestyna i Liban)³¹¹. Z jednej strony zasobność tych regionów w nośniki energii oraz inne surowce naturalne powoduje, iż ewentualne konflikty mogłyby spowodować zaprzestanie ich wydobycia i transportu do Europy, co sprzeczne jest z interesem narodowym państw UE. Z drugiej zaś, ze względu na liczne społeczno-ekonomiczne problemy, są one mocno narażone na konflikty mogące prowadzić nie tylko do wojen i katastrof humanitarnych w nich samych, ale również do rozlania się tych zjawisk na otaczające regiony, powodując dalszą destabilizację. Obok wymienionych, misje WPBiO będą prawdopodobnie przeprowadzane na wodach oblewających wybrzeża Eurazji³¹². Róg Afryki, Cieśnina Ormuz, Morze Czerwone, czy wreszcie Kanał Sueski, z faktu nasilających się aktów piractwa i możliwej destabilizacji państw

---

³⁰⁸ *Declaration on Strengthening Capabilities*, Council of the European Union, 16840/08, 11 grudzień 2008, s. 2.

³⁰⁹ *An initial long term-vision for...*, s. 13.

³¹⁰ J. Howorth, *Implementing a 'grand strategy'*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 45.

³¹¹ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 9–12.

³¹² J. Howorth, *Implementing a 'grand strategy'...*, s. 45.

leżących u brzegów tych wód, będą musiały stać się jedną z ważniejszych osi zainteresowania UE z tytułu transportowanej tymi drogami ropy naftowej i gazu ziemnego oraz towarów płynących z Europy do Azji i odwrotnie.

Przechodząc do relacji Unii z NATO oraz Stanami Zjednoczonymi w zakresie bezpieczeństwa i obrony, należy stwierdzić, iż opisanie w niniejszej publikacji całego spektrum przyszłych związków tych podmiotów jest rzeczą niemożliwą, a zarysowane zostaną tu jedynie główne trendy³¹³. NATO, prawdopodobnie nadal pełniące rolę organizacji bezpieczeństwa zbiorowego, będzie wykorzystywane do misji gdzie zarówno UE, jak i USA nie zechcą działać same – czyli miejsc wymagających poparcia i zaangażowania największej liczny aktorów³¹⁴. Jednocześnie WPBiO pozostanie głównie cywilno-wojskowym instrumentem unijnej polityki zagranicznej, podczas gdy NATO stanowić będzie mechanizm wojskowej solidarności pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Europą³¹⁵. Także współpraca między instytucjami WPBiO i NATO będzie w dalszym ciągu rozwijana w celu lepszej koordynacji oraz unikania dublowania zadań. Same USA pozostaną zaś głównym partnerem bezpieczeństwa dla państw UE, przestaną być jednak tak mocno zainteresowane regionami otaczającymi wspólnotę, pozostawiając Europejczykom większą odpowiedzialność za swoje bezpieczeństwo i stabilność ich sąsiadów.

3.2.2. Implikacje dla potrzeb w zakresie zdolności obronnych

Aby aspiracje Europy związane z WPBiO mogły zostać spełnione, państwa Unii Europejskiej będą musiały znacząco rozwinąć swoje zdolności obronne, zwłaszcza w zakresie prowadzenia operacji zagranicznych. Nie chodzi tu jednak tylko o wąsko rozumiane zdolności, jako sam sprzęt potrzebny do tego rodzaju misji, ale również koncepcję strategiczną, doktrynę, szkolenie oraz organizację, które dopiero połączone dadzą pożądane efekty. Według LTV można wyszczególnić cztery pola wymagające szczególnej uwagi:

- 1) Synergia – wkład różnych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych oraz mediów, w bezpieczeństwo i obronę będzie rzeczą istotną w zarządzaniu konfliktami i siły zbrojne muszą nauczyć się współpracy z tego rodzaju aktorami. Także zsynchronizowanie tradycyjnego sprzętu wojskowego z nowoczesnymi systemami, jak np. UAV, bronią precyzyjną, czy najnowszymi czujnikami i systemami satelitarnymi, będzie rzeczą niezbędną dla sprawności działania wojska³¹⁶.

---

³¹³ Więcej informacji na temat ewolucji WPBiO w kontekście NATO i USA, patrz: S. F. Larrabee, *The United States and the evolution of ESDP*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 51–60 oraz D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 17–23.

³¹⁴ Ibidem, s. 18.

³¹⁵ N, Gnesotto, *The Need for a more strategic EU*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 35.

³¹⁶ *An initial long term-vision...*, s. 16–17.

- 2) Ruchliwość – odnosi się do zwiększenia zdolności w zakresie szybkości reagowania, czy możliwości rozlokowania oddziałów i obejmuje nie tylko kwestie sprzętu, ale również doktryny i konceptualizacji na wszystkich trzech poziomach: taktycznym, operacyjnym i strategicznym. Siły zbrojne będą musiały reagować szybko, zdecydowanie i precyzyjnie z możliwie pełną wiedzą na temat teatru działań przy sposobności do natychmiastowej relokacji w inne miejsce³¹⁷.
- 3) Selektywność – będzie ona wyznacznikiem efektywności wojska w stosowaniu siły, gdyż samo posiadanie miazdzącej siły ognia nie jest równoznaczne z możliwością jej użycia. Oznacza ona, iż siły zbrojne w celu wykonania zamierzeń przyszłych operacji będą używały zarówno zabójczych, jak i obezwładniających rodzajów uzbrojenia, ograniczając się do określonego szczegółami misji obszaru oraz bacząc na czynniki natury humanitarnej i prawnej. Wprowadzenie do użytku sprzętu tworzącego zdolność do neutralizacji przeciwnika bez jego likwidowania, jak np. broń elektromagnetyczna, czy cyberataki w celu zniszczenia wrogich sieci informatycznych, będzie wymagało ogromnych nakładów pieniężnych i wspólnych wydatków na ten cel³¹⁸.
- 4) Utrzymanie – chodzi tu o utrzymanie sił zbrojnych w trakcie operacji zagranicznych zarówno w sensie technicznym (zaopatrzenie, rotacyjność i inne) oraz politycznym, związanym silnie z minimalizacją strat ludzkich. Zapewnienie najwyższej jakości sprzętu służącego ochronie wojsk, sprawnego i międzynarodowego systemu zaopatrzenia wykorzystującego lotniczy transport strategiczny, morki oraz lądowy (rurociągi, kolej i transport samochodowy oraz ich ochrona), stanowić będą prawdziwe wyzwanie dla podmiotów zajmujących się likwidowaniem niedoborów na tym polu³¹⁹.

Podsumowując powyższe obszary należy powiedzieć, że tylko realizacja ich wszystkich pozwoli na sprawne działanie sił zbrojnych Państw Członkowskich EAO w przyszłości. Przeplatający się i komplementarny profil scharakteryzowanych sfer powoduje, iż opóźnienia w realizacji choćby jednej z nich mogą spowodować znaczący ubytek w skuteczności oddziałów wysyłanych poza granice wspólnoty. Samo zaś zapewnienie wymienionych zdolności, będących niezbędnymi dla sprawnego realizowania misji petersberskich w ramach WPBiO, będzie niewątpliwie sprawą trudną i wymagającą współpracy. Jak możemy się natomiast spodziewać, główną instytucją odpowiedzialną za to zadanie będzie Europejska Agencja Obrony, gdyż, jak pamiętamy z rozdziału pierwszego, zdolności obronne, którymi zajmują się poszczególne Zintegrowane Zespoły Rozwojowe w zasadzie idealnie pokrywają się z obszarami opisanymi powyżej³²⁰.

---

³¹⁷ Ibidem, s. 17.

³¹⁸ Ibidem, s. 18.

³¹⁹ Ibidem, s. 18–19.

³²⁰ Dziedziny, którymi zajmują się poszczególne IDT znajdują się na schemacie 2 w rozdziale pierwszym.

Pisząc o implikacjach przyszłej WPBiO dla zdolności obronnych nie sposób również nie zaznaczyć przynajmniej niektórych, najczęściej wspominanych, konkretnych technologii i systemów, niezbędnych dla sprawnego przeprowadzania operacji. Istotnym będzie rozwijanie nowoczesnych sieci komunikacyjnych i informacyjnych, a także satelitów obserwacyjnych³²¹. Służyć one będą nie tylko do celów rozpoznawczych, ale są również niezwykle przydatne przy naprowadzaniu precyzyjnych rakiet, tak istotnych w konfliktach przyszłości. Pozostając w temacie technologii informatycznych wspomnieć należy, iż siły zbrojne państw UE będą potrzebowały sprzętu niezbędnego dla zabezpieczenia swoich sieci komunikacyjnych, za pomocą których następować będzie wymiana informacji³²². Niezadbanie o tę sferę może skutkować nie tylko przechwytywaniem danych przez informatyków nieprzyjaciela, ale wręcz zniszczeniem całych sieci, doprowadzając do paraliżu siły zbrojne państw wspólnoty. Kolejną kluczową technologią, rozwijaną współcześnie głównie przez Stany Zjednoczone i Izrael, jest obrona przeciwrakietowa. Pomimo iż tradycyjne konflikty będą mało prawdopodobne w przyszłości, to państwa takie jak Iran czy Korea Północna posiadać będą liczne arsenały rakiet średniego i być może dalekiego zasięgu, stanowiących zagrożenie dla Europy³²³. Będzie to stwarzało sytuację, iż tego rodzaju reżimy będą starały się odstraszać rządy państw UE przed podejmowaniem operacji w innych krajach i tylko stworzenie skutecznych systemów obrony przeciwrakietowej zapewni Unii relatywną swobodę w przeprowadzaniu takich misji.

Oprócz sprzętu, siły zbrojne państw Unii Europejskiej potrzebować będą szeregu usprawnień w zakresie organizacji i szkolenia. Utworzenie stałego dowództwa operacyjnego UE zwiększy efektywność oraz wiarygodność operacji organizowanych w ramach WPBiO. Wnioski wyciągnięte z dotychczasowych misji unijnych wskazują, iż zdolność do permanentnego planowania i dowodzenia stanowiłaby o znaczącym wzmocnieniu operacji wspólnoty³²⁴. Także tworzenie nowych, wielonarodowych oddziałów będzie jednym z elementów usprawniających zdolności do prowadzenia misji petersberskich. Większa różnorodność wzmocni nie tylko legitymację, ale również żołnierze, będący częścią takich jednostek, staną się lepiej przygotowani do działań w odmiennym środowisku kulturowym. Co więcej, zlikwidowanie poboru we wszystkich państwach UE³²⁵ dodatkowo przyczyni się do przerzucenia wydatków na personel zawodowy, zapewniając lepsze wyszkolenie, zakup nowego sprzętu oraz wiele innych czynników zwiększających zdolności obronne³²⁶.

³²¹ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 25–26.

³²² C-F. Arnould, *A noble ambition*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 95.

³²³ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 26.

³²⁴ J. Saryusz-Wolski, *Security and defence in the enlarged Europe*, w: *What ambitions for European defence...*, s. 153.

³²⁵ Współcześnie pobór do wojska występuje w UE tylko w Austrii, Finlandii, Grecji, Estonii, Danii i na Cyprze.

³²⁶ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 31.

Mimo wielości zadań przed jakimi stoją rządy państw Unii Europejskiej chcące zapewnić swoim siłom zbrojnym odpowiednie możliwości i zasoby, należy zauważyć, iż wiele spośród przyszłych zdolności jest realizowanych już dzisiaj. Jak wynika z rozdziału drugiego niniejszej monografii, EAO oraz pozostałe organizacje i instytucje, jak np. NATO, OCCAR czy KE zajmujące się tą materią, prowadzą liczne programy zbrojeniowe, badania, czy szkolenia, które służyć będą zlikwidowaniu przyszłych problemów i spełnieniu różnorodnych wymogów pola walki XXI wieku.

3.3. Europejskiej Agencji Obrony w XXI wieku

Przewidywanie przyszłości EAO na obecnym, wczesnym etapie jej istnienia jest sprawą trudną, gdyż, jak wielokrotnie zostało to w niniejszej monografii zaznaczone, same zapowiedzi i deklaracje wysokich rangą oficjeli już nieraz kończyły się jedynie na słowach. Biorąc jednak pod uwagę aspiracje decydentów politycznych wobec Agencji, to zasadnym jest twierdzenie, że będzie ona prawdopodobnie jedną z kluczowych instytucji WPBiO. Przykładem wysokich oczekiwań mogą być słowa byłego ministra obrony Francji Hervé Morin, który stwierdził, iż „naszą ambicją jest aby Agencja stała się inkubatorem dla przyszłych europejskich kooperatywnych projektów zbrojeniowych, które stać się muszą coraz większą częścią wyposażenia europejskich sił zbrojnych w przyszłości”³²⁷. Sprawność i waga Agencji nie leżą jednak tylko w interesie zwykle proeuropejskiej Francji, ale również wojskowi z eurosceptycznej Wielka Brytania widzą dla niej znaczącą rolę w budowie zarówno swoich, jak i europejskich zdolności obronnych. Jak uważa generał Kevin O’Donoghue z brytyjskiego ministerstwa obrony, „naszym celem jest aby EAO pomogła nam ulepszyć narodowe i kolektywne zdolności obronne” oraz, iż „musi [Agencja – przyp. aut.] odgrywać wiodącą rolę w tworzeniu europejskich zdolności obronnych oraz likwidowaniu braków w tym zakresie (...)”³²⁸. Biorąc zatem pod uwagę opinie przedstawicieli dwóch najistotniejszych dla WPBiO państw w UE, możemy żywić nadzieję na silną i sprawną Agencję w przyszłości.

Jak można się spodziewać, sukces EAO zależeć będzie od wielu czynników, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych, które ostatecznie zdecydują o jej roli. Nie ulega jednak wątpliwości, iż głównymi będą te o charakterze wewnętrznym, gdyż to w jaki sposób uczestniczące Państwa Członkowskie będą zaangażowane w działania Agencji stanowić będzie klucz dla jej przyszłości.

Chociaż EAO od samego początku pomyślana została „na przyszłość”, także ona sama niewątpliwie będzie ulegać zmianom. Nie sposób oczywiście przewidzieć takich zmian jak np. organizacja czy struktura, jednak pewne sprawy jesteśmy w stanie z dużą dozą prawdopodobieństwa antycypować. Przyszłe

³²⁷ H. Morin, *Relaunching European Defence*, „EDA Bulletin”, lipiec 2008 nr 9, s. 3.

³²⁸ K. O’Donoghue, *EDA – a UK perspective*, „EDA Bulletin”, styczeń 2008 nr 7, s. 16.

działania odnoszące się do EDTIB i EDEM, czy nowe programy mające zlikwidować prognozowane potrzeby w zdolnościach obronnych, są tylko niektórymi z obszarów, których poczynania możemy przewidzieć.

3.3.1. Wybrane czynniki zewnętrzne i ich możliwy wpływ na przyszłą EAO

Przechodząc do konkretów, warto zacząć od opisania przynajmniej kilku, z trudnej do określenia liczby zewnętrznych czynników jakie wpływają i wpływać mogą na kształt Europejskiej Agencji Obrony w XXI wieku. Wymienione poniżej determinanty nie będą stanowić oczywiście zbioru skończonego, gdyż nie tylko problematycznym jest wybranie najistotniejszych, przewidywalnych czynników, ale istnieje również niemożliwość do określenia mnogość całkowicie niemożliwych do prognozowania elementów, które w ostatecznym rozrachunku mogą mieć istotny wpływ na Agencję. Należy także podkreślić, iż nawet te możliwe do przewidzenia, lub przynajmniej wyobrażenia, faktory również niekoniecznie będą mieć miejsce, a ich oddziaływanie może być mniej lub bardziej znaczące od opisanego poniżej.

Jednym z głównych determinantów zewnętrznych, pośrednio wpływających na EAO, są kryzysy ekonomiczne mające ogromny wpływ na budżety państw, w tym na wydatki obronne. Pokłosie kryzysu ekonomicznego z roku 2008 możemy oglądać współcześnie, kiedy państwa takie jak Wielka Brytania, Włochy, czy Holandia dokonują drastycznych cięć w budżetach ministerstw obrony, co niewątpliwie przekłada się na zmniejszenie inwestycji w sprzęt, którymi to w znacznym stopniu zajmuje się Agencja³²⁹. W tego rodzaju zdarzeniach nie należy jednak upatrywać jedynie negatywnych konsekwencji dla europejskiej obrony, ale również pozytywów. Presja budżetowa zmusza rządy nie tylko do oszczędności, ale stanowi także bodziec do ściślejszego współdziałania, podziału zadań, wspólnego wykorzystania sprzętu i środków, oraz kooperatywnego planowania, czego ostatnimi przykładami są Belgia i Holandia dążące do zacieśnienia współpracy obronnej, właśnie ze względu na znaczne ograniczenia w wydatkach na ten cel. W ostatecznym rozrachunku może się zatem okazać, iż na europejską kooperację w dziedzinie obrony większy wpływ będzie miał kryzys ekonomiczny, niż niejedna zapowiedź polityków.

Obok czynnika ekonomicznego, również polityka wpływać będzie na Europejską Agencję Obrony i przy odpowiedniej konfiguracji, może ją znacząco osłabić. Chodzi tu o powyborcze rozdania polityczne w poszczególnych państwach, mogące doprowadzić do cofnięcia poparcia dla idei wspólnej obrony³³⁰. Liczne przykłady ze współczesnej polityki pokazują, że zwycięstwo

---

³²⁹ A. A. Meiriño, R. L. Yustos Cordobés, *The future of the European Defence Agency*, w: *European Defence Agency: Past...,* s. 242.

³³⁰ Sytuacja taka ma już do pewnego stopnia miejsce w Wielkiej Brytanii, gdzie do władzy doszła umiarkowana eurosceptyczna Partia Konserwatywna. Więcej na ten temat,

w wyborach parlamentarnych w państwach Europy partii eurosceptycznych jest rzeczą jak najbardziej możliwą, a już dziś obserwujemy, do niedawna niewyobrażalne, bardzo dobre wyniki tego rodzaju ugrupowań³³¹. Jeżeli owa tendencja nie zostanie zahamowana i w nadchodzących latach stronnictwa, będące z różnych powodów przeciwne dalszej integracji starego kontynentu zwyciężać będą w wyborach, to prawdopodobnym wydaje się, że bieg europejskiej współpracy w dziedzinie obrony zostanie odwrócony, a sama EAO może ulec w najlepszym przypadku osłabieniu, w najgorszym zaś likwidacji.

Innym, możliwym do przewidzenia, niezależnym od Agencji czynnikiem jest postawa Stanów Zjednoczonych w odniesieniu do współpracy rynków zbrojeniowych po obu stronach Atlantyku. Zarówno EDEM w UE, jak i tym bardziej rynek zbrojeniowy USA, postrzegane są jako „fortece”, do których niezwykle trudno dostać się firmom znajdującym się po przeciwległych stronach oceanu, a tak naprawdę oba mogą wiele zyskać na wzajemnej kooperacji nie tylko w sensie ekonomicznym, ale i politycznym³³². Decydenci w Waszyngtonie i w stolicach państw UE zdają sobie sprawę, iż rynki oraz przemysły zbrojeniowe obu podmiotów przeżywają podobne trudności, dzięki czemu uzasadnionym jest spodziewanie się zintensyfikowania współpracy w tej materii w przyszłości. Jeżeli taka wzmocniona kooperacja nastąpi, będzie to miało bardzo duży wpływ na EAO, gdyż otrzyma ona najpewniej wiele nowych zadań służących zacieśnianiu owej współpracy. Być może również sama rola Agencji ulegnie w jakimś stopniu przemianie i do jej podstawowych zadań dodane zostanie koordynowanie i wspomaganie transatlantyckiej kooperacji, zwłaszcza w obszarze rynków zbrojeniowych. Wartym odnotowania w tym miejscu jest również fakt, iż potencjał jaki oferuje Europejska Agencja Obrony posiada poparcie także po drugiej stronie Atlantyku. Przykładem dobrej opinii na temat możliwości EAO są eksperci z wpływowego amerykańskiego *think tanku* – Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (ang. *Center for Strategic and International Studies*, CSIS), którzy już w wydanej w 2005 roku publikacji widzą dla Agencji bardzo istotną rolę zarówno w budowie europejskich zdolności obronnych, jak i we współpracy ze Stanami Zjednoczonymi oraz z NATO³³³.

Drugim elementem, tym razem tylko pośrednio związanym ze Stanami Zjednoczonymi, mogącym wpływać na skuteczność Europejskiej Agencji Obrony, jest ewentualne nierozwiązanie problemów z nakładaniem się jej zadań z pracami niektórych agencji NATO. Pomimo relatywnie dobrej współ-

---

patrz: C. M. O'Donnell, *Britain and France should not give up on EU defence co-operation*, Policy Brief, Centre for European Reform, październik 2011.

³³¹ Przykładami są tutaj: Partia dla Wolności (PVV) w Holandii, która uzyskała 15,5% w wyborach 2010 roku oraz ugrupowanie Prawdziwi Finowie (PS) w Finlandii, będące jednym ze zwycięzców wyborów roku 2011 otrzymując 19,1% głosów.

³³² S. de Vaucorbeil, *The changing transatlantic...*, s. 93.

³³³ *European Defence Integration. Bridging the Gap between Strategy and Capabilities*, red. M. A. Flournoy, J. Smith, CSIS, Washington D.C., październik 2005.

pracy obu organizacji nietrudno wyobrazić sobie scenariusz, w którym, pod silnym naciskiem USA, będących w obawie o spójność sojuszu, nastąpi odwrót od wspierania EAO przez bardziej proamerykańsko nastawionych członków Unii. Biorąc jednak pod uwagę, iż scenariusz ten najprawdopodobniej nie będzie mieć miejsca, to wciąż pozostaje sprawa zbieżnych zadań. Jeżeli problem się pogłębi, to może dojść do mniej lub bardziej formalnego podziału nakładających się prac, a przy braku dobrej woli pracowników obu podmiotów, wręcz do wzajemnego „wrywania” sobie zadań i oskarżania drugiej strony o brak kompetencji w danej materii.

Ostatnim z wymienionych w tym miejscu czynników w opisywanej kwestii może być wzmocnienie wspólnotowej metody podejmowania decyzji na polu obronności kosztem międzyrządowej. Jak było to już wspomniane w poprzednich rozdziałach, Komisja Europejska starając się pogłębić integrację skutecznie wkroczyła na obszar spraw bezpieczeństwa i obrony (poprzez wydanie dwóch dyrektyw) osłabiając poniekąd, działającą na zasadzie międzyrządowej, Agencję. Jeżeli państwa przekażą część materii związanej z obroną na poziom wspólnotowy, możemy się wtedy spodziewać przeformułowania roli oraz zadań EAO. Owo przekształcenie może niekoniecznie oznaczać osłabienia Agencji, a przede wszystkim, jeżeli państwa tak zadecydują, zmniejszenie jej udziału w takich sprawach jak EDEM, EDTIB, czy wspieranie R&T, a skierowanie środków, i przez co wzmocnienie, na polu projektów zbrojeniowych. Co więcej, w takiej sytuacji rola EAO jako instytucji koordynującej również mogłaby ulec zwiększeniu.

3.3.2. Wewnętrzne determinanty roli Agencji w XXI wieku

Jak z łatwością można wywnioskować z powyższego fragmentu, zewnętrzne czynniki wpływające na Agencję charakteryzują się wysokim stopniem niepewności, a jeżeli nawet będą miały miejsce, to ich oddziaływanie może być odmienne od opisanych. W przypadku determinantów wewnętrznych szanse ich wystąpienia są dużo bardziej prawdopodobne, gdyż związane są one z nieuniknioną ewolucją EAO i „docieraniem się” państw co do ostatecznej jej roli, a jedynie skala tych zmian może różnić się od zaproponowanej poniżej.

Na początek warto zacząć od kultury i sposobu pracy Agencji. Urzędnicy w niej zatrudnieni muszą pamiętać, iż EAO jest organem międzyrządowym i służy swoim Państwom Członkowskim – owa rzeczywistość nie zmieniła się wraz z wejściem w życie Traktatu z Lizbony czy przegłosowaniem dyrektyw „Pakietu Obronnego”. Logika działania jako instytucji międzyrządowej z jednej strony, oraz ryzyko przekształcenia myślenia funkcjonariuszy Europejskiej Agencji Obrony na bardziej wspólnotową z drugiej, stanowić będą w przyszłości o tym, czy europejskie stolicy nadal będą postrzegać ją jako organ wykonujący ich wolę, co niewątpliwie wpłynie na poparcie i zaangażowanie ze strony państw³³⁴.

³³⁴ A. A. Meiriño, R. L. Yustos Cordobés, *The future of the European...*, s. 242.

Drugim czynnikiem, który zadecyduje o przyszłym funkcjonowaniu EAO są i nadal będą namacalne rezultaty jej pracy. Ze względu na przeszłe doświadczenia z innymi instytucjami zajmującymi się wspólnymi projektami zbrojeniowymi, rządy państw UE są na tym punkcie szczególnie wyczulone i oczekiwać będą rzeczywistych rezultatów. Państwa zdają sobie oczywiście sprawę, iż wyniki zależeć będą w głównej mierze od ich zaangażowania we współpracę, jednak to Agencja będzie rozliczana za popieranie tej kooperacji, organizację, przypomnianie, oraz namawianie decydentów politycznych i w tym sensie może ona zawieść lub odnieść sukces. Jak uważa generał Jo Coelmont z królewskiego instytutu stosunków międzynarodowych „Egmont”, „kilka Państw Członkowskich zmieniło swoje tradycyjne sposoby myślenia w odniesieniu do planowania obronnego w zakresie liczby jednostek wojskowych i systemów uzbrojenia na podejście bardziej holistyczne”³³⁵. Sukcesy są zatem widoczne już dzisiaj, a przyszłość pokaże, czy będzie tak również w nadchodzących latach. Ich brak lub nawet zmniejszenie mogą spowodować odwrót poparcia państw Unii, co poskutkować może tym, iż EAO podzieli los swoich poprzedniczek.

Kolejną wartą zarysowania sprawą jest sama współpraca państw, zarówno na poziomie politycznym, jak i w codziennych kontaktach Agencji z punktami kontaktowymi w ministerstwach obrony. Utrzymanie częstotliwości spotkań wysokiego szczebla w Radzie Sterującej niewątpliwie potwierdza zaangażowanie i poparcie państw dla EAO, a ich ewentualne zmniejszenie w przyszłości skutkować może osłabieniem nacisku jaki kładą rządy na funkcjonowanie tej instytucji. Również stała i skuteczna współpraca na poziomie merytorycznym między państwami i Agencją może w znacznym stopniu zaważyć na jej efektywności. Istotnym jest aby owa sieć powiązań była prawdziwym forum wymiany informacji i pomysłów, a urzędnicy po obu stronach wiedzieli, że posiadają poparcie ze strony swoich politycznych zwierzchników.

Następnym istotnym czynnikiem, który ważyć będzie na roli i znaczeniu EAO w przyszłości jest wola polityczna i umiejętność w dochodzeniu do kompromisów, w tak silnie suwerennej kwestii jaką jest obrona. Dnia 23 maja 2005 roku Javier Solana, na spotkaniu Rady Sterującej w formacji ministrów obrony stwierdził, iż „sukces [Agencji – przyp. aut.] zależeć będzie w sposób fundamentalny od woli politycznej. Rządy państw Europy muszą skonfrontować się z wyzwaniem, które same sobie wyznaczyły”³³⁶. Stałe przekonywanie państw o potrzebie współpracy oraz przypomnianie o ich deklaracjach i zobowiązaniach jest oczywiście rzeczą istotną, jednak jakiejkolwiek dyskusje będą niewiele warte jeżeli zabraknie tego najistotniejszego elementu, o którym wspomina były Wysoki Przedstawiciel. Również zdolność do negocjowania i zawierania kompromisów będzie kształtować EAO w nadchodzącym czasie.

---

³³⁵ J. Coelmont, *An EDA as ambitious as the Lisbon Treaty*, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 13, s. 6.

³³⁶ J. Solana, 23 maj 2005, znalezione w: A. A. Meiriño, R. L. Yustos Cordobés, *The future of the European...*, s. 244.

Zbyt silne trzymanie się zasady suwerenności państw i zapominanie o wspólnotowej solidarności mogą skutecznie utrudniać dochodzenie do rozwiązań kompromisowych, paraliżując w znacznej mierze pracę Agencji, gdyż opiera się w dużym stopniu właśnie na wzajemnych ustępstwach. Niestety, obecne deklaracje brytyjskich oficjeli nie napawają optymizmem. W opinii rządzącej w Wielkiej Brytanii Partii Konserwatywnej, wiele państw UE nigdy nie będzie wiarygodnymi partnerami w zakresie budowy zdolności obronnych i poważnej współpracy militarnej, w związku z czym cała WPBiO jest w gruncie rzeczy pozbawiona sensu, zaś sama EAO jest stratą pieniędzy³³⁷. Sytuacja braku wymaganych przez Brytyjczyków rezultatów w tworzeniu zdolności obronnych przez Agencję jest na tyle poważna, że już w czasie ostatniej kampanii wyborczej zapowiedzieli oni wystąpienie z tej instytucji, a jedynie pod naciskiem swojego proeuropejskiego koalicjanta, Partii Liberalno-Demokratycznej, postanowili dać Agencji dodatkowe 2 lata na wypracowanie odpowiednich wyników³³⁸.

Ostatnim z najistotniejszych determinantów wewnętrznych kształtujących przyszłość Europejskiej Agencji Obrony, będzie stosowanie postanowień Traktatu z Lizbony do niej się odnoszących. Jak zostało to opisane w rozdziale pierwszym niniejszej monografii, Agencja posiada szereg obowiązków związanych ze wspomaganiem swoich Państw Członkowskich w dziedzinie wzmacniania zdolności obronnych oraz oceną wkładu krajów współpracujących w ramach SWS. Przepisy te dają podstawę do nadania EAO znaczącej roli w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony oraz definiują jej ważne dla państw zadania³³⁹. Teoretycznie rzecz ujmując, na straży owych kompetencji stać będą zarówno KE, jak i ETS, jednak, jak pokazuje praktyka, nie są one szczególnie skłonne do konfrontacji z rządami w tak newralgicznej dla suwerenności kwestii jaką jest obrona. Ostatecznie zatem ponownie wracamy do punktu wyjścia w materii skuteczności Agencji w najbliższych i dalszych latach, czyli woli państw. Bez niej żadne dyrektywy czy nawet postanowienia traktatów nie będą mogły być skutecznie wykonywane, a jedyną, hipotetyczną możliwością przeniesienia najważniejszych decyzji w zakresie bezpieczeństwa i obrony na poziom wspólnoty jest utworzenie europejskiej armii wraz z kierującym nią ciałem politycznym.

3.3.3. Działania EAO w przyszłości

Znając podstawowe, zewnętrzne i wewnętrzne czynniki kształtujące obraz i rolę EAO w przyszłości, w ostatnim fragmencie niniejszego rozdziału postaramy się zanalizować prawdopodobne inicjatywy, jakie Agencja podejmować będzie w przyszłości. W grudniu 2008 roku Europejska Agencja Obrony

---

³³⁷ C. M. O'Donnell, *Britain and France should not...*, s. 3.

³³⁸ Ibidem, s. 4.

³³⁹ A. A. Meiriño, R. L. Yustos Cordobés, *The future of the European...*, s. 253.

otrzymała jasny sygnał ze strony Rady w formie deklaracji w sprawie wzmacniania zdolności obronnych, w której stwierdzono, iż „[Rada – przyp. aut.] potwierdza pełne poparcie dla EAO, która odgrywa kluczową rolę w rozwoju krytycznych zdolności obronnych, zidentyfikowanych w kontekście Celu Operacyjnego 2010, w szczególności poprzez implementację Planu Rozwoju Zdolności Obronnych (...)”³⁴⁰. Posiadając wsparcie ze strony europejskich decydentów politycznych Agencja wchodzi w drugą dekadę XXI wieku z pewnością, iż jej dotychczasowe inicjatywy są z jednej strony adekwatne do oczekiwań państw, z drugiej zaś ze świadomością, że nowe działania muszą być jeszcze sprawniejsze i bardziej efektywne.

O ile jednak nowe projekty, programy i inne inicjatywy są niewątpliwie sprawą istotną, o tyle funkcjonariusze EAO zdają sobie sprawę, iż zdecydowana większość działań podjętych w ostatnich latach wymagać będzie dokończenia. Również na poziomie instytucjonalnym Agencja podejmować będzie nadal starania, aby koordynować i dalej zacieśniać kooperację z podmiotami z nią współpracującymi, w szczególności z Komisją Europejską³⁴¹. Co więcej, aby nie dopuścić do roztrwonienia kapitału politycznego i chęci współpracy, EAO będzie kontynuowała przekonywanie państw o niezmienniejszającej się konieczności harmonizacji wymagań, stworzenia dalekosiężnej wizji prowadzenia badań w dziedzinie obrony, oraz otwarcia EDEM na wzajemną konkurencję³⁴². Symultanicznie z powyższym, nowe inicjatywy zostaną podjęte na wszystkich polach zadań, które EAO posiada.

W odniesieniu do zdolności obronnych, Agencja będzie podejmować działania, aby zapewnić postęp we wszystkich 12 krytycznych zdolnościach zidentyfikowanych w CDP, proponując współpracę m.in. na polu systemów obrony powietrznej. Także sam Plan Rozwoju Zdolności Obronnych będzie podlegał dostosowaniu wraz z upływem czasu, a EAO będzie główną instytucją odpowiedzialną za to zadanie. W ciągu najbliższych lat wzrastać będzie liczba projektów kategorii B, a wiele z istniejących obecnie wkroczy w fazę zamówień, dostarczając konkretne rezultaty w postaci sprzętu czy szkoleń. Nowe programy dotyczyć będą systemów wymiany i pozyskiwania informacji, takich jak rozpoznawcze samoloty załogowe i bezzałogowe, satelity, a także nowoczesne systemy lądowe³⁴³. Możemy się również spodziewać utworzenia licznych programów szkoleniowych dla żołnierzy, umożliwiających im sprawniejsze komunikowanie się z ludnością autochtoniczną terenów potencjalnych operacji. Rozwinięta zostanie także inicjatywa wykorzystywania stron trzecich (firm cywilnych, organizacji pozarządowych i innych instytucji międzynarodowych) w logistyce, celem ograniczenia kosztów i przekierowania środków tam gdzie są one bardziej potrzebne, np. na badania i technologię.

---

³⁴⁰ *Declaration on Strengthening Capabilities...*, s. 6.

³⁴¹ A. Weis, *EDA at Five*, „EDA Bulletin”, luty 2010 nr 13, s. 3.

³⁴² A. A. Meiriño, R. L. Yustos Cordobés, *The future of the European...*, s. 245.

³⁴³ *An initial long term-vision...*, s. 21.

Właśnie w materii R&T Agencja ma sporo do zrobienia w nadchodzącym czasie. Inżynieria systemów, zarządzanie dostępnością danych, czy cykl życia technologii zaliczają się do innowacji, które Dyrektoriat ds. Badań i Technologii będzie w przyszłości wspierał³⁴⁴. Przygotowania dla nowych projektów badawczych mają już miejsce m.in. na polu bezzałogowych pojazdów powietrznych, służących nie tylko do rekonesansu, ale również walki. Także współpraca z Europejską Agencją Kosmiczną wejdzie w przyszłości na nowe, bardziej formalne i trwałe tory. Agencja planuje też zacieśnienie kooperacji z KE, poprzez skuteczniejsze wykorzystanie Europejskiej Współpracy Ramowej na rzecz Badań w dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony³⁴⁵, zwłaszcza na polu technologii sensorycznych, oraz rozwoju sieci kontroli i dowodzenia.

Przechodząc do rozwoju Europejskiego Rynku Uzbrojenia oraz Europejskiej Bazy Technologicznej i Przemysłowej w dziedzinie Obrony należy podkreślić, iż przeszłe inicjatywy na tych polach będą najmniej widoczne z perspektywy niezaznajomionego obserwatora, gdyż nie tworzy się tu żadnych konkretnych projektów, które by w oczywisty sposób wskazywały o sukcesach. W materii EDTIB najistotniejszą sprawą dla EAO będzie stworzenie kodeksu postępowania w sprawie publiczno-prywatnego udziału w przedsiębiorstwach zbrojeniowych³⁴⁶. Różnice w poszczególnych państwach są w tej materii bardzo duże, co skutkuje znacząco odmiennymi kulturami pracy, utrudnia współpracę na poziomie europejskim, oraz stanowi przeszkodę dla dalszej konsolidacji. Innym działaniem na tym polu, którego możemy się spodziewać ze strony Agencji jest harmonizacja subsydiów przy eksporcie uzbrojenia poza granice Unii³⁴⁷. Również w przypadku EDEM Europejska Agencja Obrony podejmować będzie inicjatywy mające na celu jego wzmocnienie. Zarówno EAO, jak i KE będą prowadziły rozmowy służące szerszemu otwarciu rynku uzbrojenia w Stanach Zjednoczonych dla firm europejskich, co będzie miało wpływ na zwiększanie się konkurencyjności rynków po obu stronach Atlantyku³⁴⁸. Tego rodzaju działania mogą zaś w dalszej perspektywie doprowadzić do stworzenia transatlantyckich przedsiębiorstw zbrojeniowych. Współpraca Komisji i Agencji będzie mieć także miejsce w przypadku dalszych przedsięwzięć służących lepszemu zbalansowaniu EDEM z potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa dostaw³⁴⁹.

---

³⁴⁴ T. M. Piquer, *Research and Technology...*, s. 123.

³⁴⁵ Jest to mechanizm mający na celu systematyczną synchronizację inwestycji na R&T mających miejsce pod egidą EAO oraz KE, a zatem służący zmaksymalizowaniu kooperacji pomiędzy cywilnymi i wojskowymi programami badawczymi.

³⁴⁶ B. Lasheras, E. Ayala, J-P. Maulny, F. Liberti, C. Katsioulis and S. Biscop, *A Future Agenda for the European...*, s. 37.

³⁴⁷ Ibidem, s. 38.

³⁴⁸ D. Keohane, T. Valasek, *Willing and able?...*, s. 38.

³⁴⁹ B. Lasheras, E. Ayala, J-P. Maulny, F. Liberti, C. Katsioulis and S. Biscop, *A Future Agenda for the European...*, s. 39.

Jeżeli zaś chodzi o przyszłe inicjatywy związane ze współpracą zbrojeniową i zakupami uzbrojenia, to niewątpliwie możemy oczekiwać coraz ściślejszej kooperacji EAO z OCCAR³⁵⁰. Doświadczenie tej organizacji w zarządzaniu projektami oraz fakt, że jej członkami są państwa UE o największym potencjale zbrojeniowym stawia ją w roli oczywistego partnera dla Agencji, zwłaszcza w przypadku realizacji dużych, wielomiliardowych programów. Najbardziej zaś prawdopodobnymi inicjatywami, obok dalszych wielonarodowych szkoleń umożliwiających korzystanie ze wspólnego sprzętu, będą projekty uzbrojenia wysokich technologii, jak np. satelity rozpoznawcze, bezzałogowe pojazdy powietrzne, czy komunikacja na polu walki. EAO podejmować będzie również starania mające w zamierzeniu zmniejszenie ilości podobnych programów w państwach, szczególnie w przypadku opancerzonych wozów bojowych i spalinowych okrętów podwodnych.

Podsumowując rozważania niniejszego rozdziału dotyczące przyszłości Europejskiej Agencji Obrony w kontekście zmian globalnych oraz przeobrażeń WPBiO, zasadnym wydaje się stwierdzenie, iż ma ona szansę stać jedną z najistotniejszych instytucji w zakresie kreacji europejskiej obronności. Silne umocowanie w TUE, poparcie ze strony większości Państw Członkowskich, oraz mnogość inicjatyw i projektów będących dowodami na zasadność istnienia Agencji, pozwalają przypuszczać, że w przyszłości będzie ona jeszcze istotniejszym i bardziej wpływowym podmiotem w Unii Europejskiej. Jeżeli Agencja będzie w stanie wykonywać swoją misję w nadchodzących latach, w ciągu następnej dekady lub dwóch możemy spodziewać się poważnych postępów w zdolnościach do przeprowadzania operacji ekspedycyjnych, interoperacyjności, wydajności w zakresie wydatków, a także lepszej spójności w planowaniu³⁵¹.

Nie należy jednak zapominać, iż EAO nie jest organizacją samodzielną oraz, że jej przyszły kształt zależeć będzie, obok wielu opisanych czynników, od woli państw ją tworzących. O ile jest ona w stanie wpływać na niektóre wewnętrzne faktory stanowiące o jej przyszłym kształcie i zadaniach, o tyle odnośnie wielu spraw musi zdać się na gotowość państw do jej popierania na przekór różnym, niesprzyjającym czynnikom, jak np. problemy ekonomiczne w Europie czy ewentualna konkurencja ze strony NATO i Komisji Europejskiej. Jeżeli Agencja będzie w dalszym ciągu w stanie realizować swoje deklaracje zgodnej współpracy z powyższymi podmiotami oraz wypełniać zadania we wszystkich czterech obszarach określonych we Wspólnym Działaniu Rady, a także zapewnić swoim Państwom Członkowskim potrzebne zdolności obronne, wtedy czarne scenariusze nakreślone przy charakteryzowaniu czynników na nią wpływających prawdopodobnie się nie ziszczą, zaś ona sama

---

³⁵⁰ J. I. Barrasa Martín, *Cooperation in Armaments...*, s. 172.

³⁵¹ *European Defence Integration...*, s. 58.

zajmie trwale i istotne miejsce w budowie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Niespełnienie natomiast oczekiwań w zakresie rezultatów, spowodować może opuszczenie EAO przez bardziej eurosceptycznych członków (zwłaszcza wspomniana powyżej groźba ze strony Wielkiej Brytanii) i tym samym ponowne fiasko w budowie wspólnej europejskiej obrony.

Zakończenie

W roku 1999, kiedy tworzone były zręby Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, mało kto spodziewał się, iż w ciągu niewiele ponad dekady Unia Europejska zdoła skonstruować politykę, która posiadać będzie faktyczne znaczenie na arenie międzynarodowej. Współczesna WPBiO ma za sobą cały szereg zagranicznych, cywilnych i wojskowych operacji różnego typu, silnie oddziałuje na myślenie w kwestiach bezpieczeństwa państw wspólnoty, oraz posiada liczną grupę instytucji i organów ową politykę realizujących. WPBiO została jednak pomyślana nie tylko w zakresie jej teraźniejszych działań, ale również, a może nawet przede wszystkim, w perspektywie przyszłościowej. Państwa Unii tworząc ją zdawały sobie sprawę, że ówczesne zdolności obronne ich sił zbrojnych nie są wystarczające, aby wspólnota była w stanie odgrywać istotną rolę aktora bezpieczeństwa światowego wspólnie ze Stanami Zjednoczonymi. Potrzeba stworzenia skutecznej europejskiej instytucji zajmującej się poprawą owych zdolności była na tyle silna, iż państwa zdecydowały się na powołanie Europejskiej Agencji Obrony, która w żadnej mierze nie przypomina zwykłego podmiotu zajmującego się zakupem uzbrojenia.

W niniejszej publikacji EAO przedstawiona została w trzech logicznie ze sobą powiązanych rozdziałach, charakteryzujących kolejno: historię, strukturę, kontekst prawny oraz powiązania z innymi organizacjami wewnątrz i poza UE; jej działania w latach 2004–2011 na wszystkich czterech polach, którymi się zajmuje; oraz możliwą przyszłość w kontekście zmian w Europie i na świecie, a także zmieniającej się WPBiO. Obok części opisowej, niezbędnej w pracach charakteryzujących nowe, słabo zobrazowane organizacje, zawarte zostały elementy analityczne (zwłaszcza w rozdziale drugim) oraz prognostyczne, znajdujące się głównie w rozdziale trzecim. Zastosowanie takiej, a nie innej formuły pracy stanowi o chęci możliwie kompleksowego podejścia do tematyki EAO, która wraz z charakterystyką oraz opisem działań tej instytucji dotyka, przynajmniej w pewnym stopniu, możliwej przyszłości Agencji.

Rozdział pierwszy wskazuje na szereg przymiotów EAO, które pozwalają jej na odgrywanie roli podstawowej instytucji rozwoju zdolności obronnych jej Państw Członkowskich oraz stanowanie jądra kooperacji na tym polu.

Osadzenie Agencji w ramy instytucjonalne Unii Europejskiej, nadanie jej wysokiej rangi instytucjonalnej poprzez wpisanie do TUE, oraz ustanowienie głównego podmiotu decyzyjnego, jakim są spotkania Rada Sterująca na poziomie ministrów obrony państw lub dyrektorów departamentów, wskazują na poważne zaangażowanie ze strony decydentów politycznych aby wypełniła swoją rolę. Również sama struktura oraz wszechstronność zadań jakimi EAO się zajmuje, a także coraz silniejsze powiązania z różnorakimi organizacjami i instytucjami wewnątrz i pozaunijnymi stanowią dowody na znaczącą istotność Agencji.

Druga część publikacji, stanowiąca w głównej mierze o trudnościach związanych z poszczególnymi polami, na których Agencja prowadzi swoją działalność oraz jej inicjatywach mających te problemy wyeliminować, stanowi główny komponent niniejszego opracowania. Liczne przykłady projektów, programów i innych inicjatyw wskazują na ogrom pracy jakiej dokonała EAO w ciągu ośmiu omawianych lat i chociaż, jak wynika z treści zawartej w rozdziale, wiele kwestii wciąż pozostaje do rozwiązania, to należy przyznać, iż Agencja wywiązuje się ze swojej misji w sposób należyty. Do fundamentalnych sukcesów należy niewątpliwie zaliczyć: stworzenie dokumentów strategicznych na czele z CDP do każdej z dziedzin, w których EAO prowadzi działalność; wykreowanie dobrowolnego, europejskiego reżimu zamówień obronnych za pomocą COC, CoBP oraz COCO; nawiązanie wzajemnie korzystnej współpracy z Komisją Europejską i Europejską Agencją Kosmiczną na polu technologii podwójnego użycia; inicjatywy w obszarze standaryzacji, czego najlepszym przykładem jest EDSIS. Już same wymienione w tym fragmencie działania wskazują, że urzędnicy zatrudnieni w Agencji, posiadając wsparcie ze strony państw, wykonują znaczącą pracę dla poprawy zdolności sił zbrojnych Europy, a sama EAO stanowi punkt zbiorczy dla współpracy ze strony rządów, Unii, przemysłu i wielu innych podmiotów. Pomimo istnienia nielicznych, skądinąd potrzebnych, głosów wyrażających obawy, iż Agencja robi wciąż za mało, należy podkreślić, że nigdy w dziejach starego kontynentu nie było organizacji, która uczyniłaby, w ciągu zaledwie kilku lat istnienia, tak wiele dla europejskiej współpracy w materii obronności.

Ostatni, trzeci rozdział stanowi z kolei o możliwej przyszłości EAO oraz międzynarodowym kontekście, w jakim przyjdzie jej działać. Zastosowanie w nim konstrukcji „od ogółu do szczegółu” miało na celu uniknięcie sytuacji, w której sama charakterystyka przyszłych działań i scenariuszy Agencji pozo-
stawiła by ją w próżni, oderwaną od trendów i czynników mających wpływ na jej kształt. Opisanie kontekstu globalnych zmian, wpływających na Europę i jej sąsiedztwo oraz ich implikacji dla bezpieczeństwa starego kontynentu, pozwoliły na scharakteryzowanie możliwych zmian w WPBiO oraz operacji w jej ramach wykonywanych. Sportretowanie przyszłych misji umożliwiło z kolei wyszczególnienie najważniejszych zdolności obronnych, niezbędnych do ich przeprowadzania, dając możliwość przynajmniej częściowego wynioskowa-

nia jakie działania i inicjatywy będą przez EAO podejmowane w nadchodzących latach. Obok przyszłych czynności Agencji, mających poprawić zdolności obronne, w ostatnim podrozdziale zanalizowane zostały również główne czynniki wpływające na kształt EAO w najbliższych dekadach XXI wieku. Jeden spośród nich, o charakterze wewnętrznym, będzie w największym stopniu oddziaływał na przyszłość Agencji – chodzi tu oczywiście o wolę polityczną państw w popieraniu tej instytucji. Jeżeli zaangażowanie i wiara decydentów politycznych co do zasadności istnienia Europejskiej Agencji Obrony będzie pokrywać się z dalszą skutecznością wykonywania swoich zadań przez personel EAO oraz nie wystąpią niektóre negatywne zjawiska, jak np. konflikt instytucjonalny z NATO i KE, będzie można założyć z dużą dozą prawdopodobieństwa, że Agencja ogrywać będzie istotną rolę również w przyszłości. W sytuacji zaś ewentualnego powrotu jej Państw Członkowskich do postawy zazdrosnego strzeżenia swojej suwerenności w zakresie obrony, wywołanego np. zwycięstwem partii eurosceptycznych w niektórych krajach, istnieje duże prawdopodobieństwo, iż EAO podzieli los organizacji takich jak np. WEAO.

Pomimo pewnych faktów wskazujących na sytuację odwrotną, zdecydowana większość przytoczonych argumentów w rozdziałach pierwszym i drugim, przemawia za stwierdzeniem, iż jak dotąd Europejska Agencja Obrony jest jednym z kluczowych narzędzi Unii Europejskiej w zakresie budowy zdolności obronnych swoich Państw Członkowskich oraz współpracy w tym zakresie na starym kontynencie. Jeżeli zaś chodzi o przyszłość Agencji, chociaż jest ona niejednoznaczna, właściwym wydaje się być założenie, że przedstawione negatywne scenariusze są relatywnie mało prawdopodobne, gdyż decydenci polityczni w państwach rozumieją, że bez współpracy, którą EAO zapewnia, przyszłość ich zdolności obronnych, Europejskiego Rynku Uzbrojenia, czy Europejskiej Bazy Technologicznej i Przemysłowej w dziedzinie Obrony maluje się w ciemnych barwach.

WYKAZ SKRÓTÓW

Skrót oryginalny (skrót w j. polskim)	Nazwa oryginalna	Nazwa w języku polskim
ABC	Atomic, Biological, Chemical	Atomowa, Biologiczna, Chemiczna
CCCP (ZSRR)	Sojuz Sowietских Socialisticheskikh Rjespublik	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
EU (UE)	European Union	Unia Europejska
CFSP (WPZiB)	Common Foreign and Security Policy	Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa
USA	United States of America	Stany Zjednoczone Ameryki
ESDP (EPBiO)	European Security and Defence Policy	Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
EDA (EAO)	European Defence Agency	Europejska Agencja Obrony
CSDP (WPBiO)	Common Security and Defence Policy	Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
R&T	Research & Technology	Badania i Technologia
R&D	Research & Development	Badania i Rozwój
EUISS	European Union Institute for Security Studies	Instytut Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem
EC (KE)	European Commission	Komisja Europejska
EDC (EWO)	European Defence Community	Europejska Wspólnota Obronna
WEU (UZE)	Western European Union	Unia Zachodnioeuropejska
EP (PE)	European Parliament	Parlament Europejski
IEPG	Independent European Programme Group	Niezależna Europejska Grupa Programowa
WEAG	Western European Armament Group	Zachodnioeuropejska Grupa ds. Uzbrojenia

WEAO	Western European Armament Organization	Zachodnioeuropejska Organizacja ds. Uzbrojenia
OCCAR	Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement	Organizacja Współpracy w kwestii Wspólnego Uzbrojenia
LoI	Letter of Intent	List Intencyjny
COREPER	Committee of Permanent Representatives	Komitet Stałych Przedstawicieli
Relex	Working Party of Foreign Relations Counsellors	Grupa Robocza Doradców ds. Stosunków Zagranicznych
PSC	Political and Security Committee	Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa
EUMC	European Union Military Committee	Komitet Wojskowy Unii Europejskiej
CDP	Capability Development Plan	Plan Rozwoju Zdolności Obronnych UE
ECAP	European Capability Action Plan	Europejski Plan Działań na rzecz Zdolności Obronnych
DTIB	Defence Technological and Industrial Base	Baza Technologiczna i Przemysłowa w dziedzinie Obrony
EDEM	European Defence Equipment Market	Europejski Rynek Uzbrojenia
TEU (TUE)	Treaty on European Union	Traktat o Unii Europejskiej
PSC (SWS)	Permanent Structured Cooperation	Stała Współpraca Strukturalna
IDT	Integrated Development Team	Zintegrowany Zespół Projektowy
EUMS	European Union Military Staff	Sztab Wojskowy Unii Europejskiej
PT	Project Team	Zespół Projektowy
AHPG	Ad Hoc Project Group	Grupa Projektowa Ad Hoc
PMG	Project Management Group	Grupa Zarządzania Projektem
UAV	Unmanned Air Vehicles	Bezzałogowe Pojazdy Powietrzne
EDTIB	European Defence Technological and Industrial Base	Europejska Baza Technologiczna i Przemysłowa w dziedzinie Obrony
EBB	Electronic Bulletin Board	Elektroniczna Tablica Ogłoszeń
ESRP	European Security Research Programme	Europejski Program Badań nad Bezpieczeństwem
TFEU (TFUE)	Treaty on the Functioning of the European Union	Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej
EADS	European Aeronautics Defence and Space company	Europejski Koncern Lotniczo-Rakietowy i Obronny
ASD	Aerospace and Defence Industries Association of Europe	Stowarzyszenie Producentów Przemysłu Obronnego i Powietrznego w Europie

ESA	European Space Agency	Europejska Agencja Kosmiczna
CDM	Capability Development Mechanism	Mechanizm Rozwoju Zdolności Obronnych
NAMSA	NATO Maintenance and Supply Agency	Agencja NATO ds. Utrzymania i Zaopatrzenia
N3CA	NATO Consultation, Command and Control Agency	Agencja NATO ds. Konsultacji, Dowodzenia i Kontroli
CBRN	Chemical, Biological, Radiological and Nuclear	Chemiczne, Biologiczne, Radiologiczne i Nuklearne
CEPA	Common European Priority Areas	Wspólne Europejskie Obszary Priorytetowe
HMRB	Harmonisation of Military Requirements Board	Rada ds. Harmonizacji Potrzeb Wojskowych
JIP-FP	Joint Investment Programme - Force Protection	Połączony Program Operacyjny – Ochrona Sił Zbrojnych
LTV	Initial Long Term Vision for European Capability and Capacity Needs	Długofalowa Prognoza Europejskich Potrzeb w zakresie Zdolności Obronnych
CCDP	Comprehensive Capability Development Process	Kompleksowy Proces Rozwoju Zdolności Obronnych Unii Europejskiej
SDR	Software Defined Radio	programowalne radio
TIER	Theatre Defined Exploitation System	system wykorzystania obrazów teatru działań
NEC	Network Enabled Capabilities	osiąganie zdolności sieciocentrycznych
EATF	European Air Transport Fleet	Europejska Flota Transportu Powietrznego
EDSIS	European Defence Standards Information System	Europejski System Standaryzacji Informacji Obronnych
ISTAR	Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance	Wywiad, Rozpoznanie, Namierzanie Celów oraz Rekonesans
EDRT	European Defence Research and Technology strategy	Europejska strategia rozwoju Badań i Technologii Obronnych
JIP-ICET	Joint Investment Programme – Innovative Concepts and Emerging Technologies	Połączony Program Operacyjny – Innowacyjne Pomysły i Wschodzące Technologie
MUSIS	Multinational Space-based Imaging System	Wielonarodowy System Obrazowania z Przestrzeni Kosmicznej
EDRC	European Defence R&T Centres	Europejskie Centra Badań i Technologii Obronnych

EAC	European Armaments Co-operation Strategy	Europejska strategia Współpracy w dziedzinie Uzbrojenia
ESDC	European Security and Defence College	Europejska Akademia Bezpieczeństwa i Obrony
EIPA	European Institute for Public Administration	Europejski Instytut Administracji Publicznej
MSHT	Materiel Standardization and Harmonisation Team	Zespół ds. Standaryzacji i Harmonizacji Sprzętu Wojskowego
MSG	Material Standardization Group	Grupa ds. Standaryzacji Sprzętu Wojskowego
ECJ (ETS)	European Court of Justice	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
COC	Code of Conduct on Defence Procurement	Kodeks Postępowania w sprawie Zamówień Obronnych
CoBP	Code of Best Practice in Supply Chain	Kodeks Dobrych Praktyk w Łańcuchu Dostaw
COCO	Code of Conduct on Offsets	Kodeks Postępowania w sprawie Offsetów
CSIS	Center for Strategic and International Studies	Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych
PVV	Partij voor de Vrijheid	Partia dla Wolności
PS	Perussuomalaiset	Prawdziwi Finowie

Summary

The aim of this monograph is to present the European Defence Agency (EDA), an institution of the European Union, established in July 2004. The author focuses on the description of the Agency as such, analyzes its activities until 2011, as well as presents possible scenarios of its development, especially on the basis of current predictions of future international security environment. This publication is a complex scientific description of the European Defence Agency subject and its transfer on the ground of Polish science which until now had no monograph on this matter.

The first chapter characterises EDA, historical context and reasons behind its establishment. Author describes and analyzes Agencies' legal basis and its functioning, as well as outlines its internal structure. Moreover, he pictures Agency relations with other institutions within the European Union institutional framework and with these outside the EU, having an influence on EDA's functions and tasks.

Chapter II depicts activities of the European Defence Agency in the years 2004 – 2011. Author characterises Agencies' and its member state's struggle with the realization of four main goals for which EDA has been established. He presents its previous successes in the field of creation of military capabilities and points out magnitude of work still to be done.

Third and final chapter tries to anticipate the future of the European Defence Agency. Author illustrates respectively: security challenges for Europe yet to come; future of Common Security and Defence Policy of the EU and implications for the development of defence capabilities; as well as the most important external and internal factors, which will have an influence on EDA in the second decade of XXI century and more distant future.

Conclusions of the monograph allow to place the thesis that European Defence Agency is already an important part of the European defence capabilities creation landscape. Despite uncertain future and dependency on the good will of its member states, EDA has the potential to become one of the main pillars of European defence.

Zusammenfassung

Das Ziel dieser Arbeit ist die Vorstellung der Europäischen Verteidigungsagentur (EVA, englisch: European Defence Agency, EDA), eine im Juli 2004 gegründete Institution der Europäischen Union. Der Autor konzentriert sich auf die Beschreibung der Agentur und analysiert deren Aktivitäten bis ins Jahr 2011. Ferner präsentiert er mögliche Szenarien für die zukünftige Entwicklung der Agentur, basierend auf heutigen Annahmen über die zukünftige internationale Sicherheitsarchitektur. Die vorliegende Arbeit stellt die erste Auseinandersetzung mit der EVA in der polnischen Politikwissenschaft dar.

Das erste Kapitel beschreibt die Charakteristika der EVA vor ihrem historischen Hintergrund und die Motive für ihre Gründung. Der Autor beschreibt und analysiert die rechtliche Grundlage für die Arbeit der EVA und skizziert die interne Struktur der Einrichtung. Er erklärt die Stellung der EVA im europäischen Institutionengeflecht und darüber hinaus die Beziehungen zu jenen außereuropäischen Institutionen, die Einfluss auf die Funktionen sowie Aufgaben der EVA haben.

Das zweite Kapitel behandelt die Aktivitäten der Europäischen Verteidigungsagentur in den Jahren 2004 – 2011. Der Autor beschreibt die Schwierigkeiten, welche die Agentur und die Mitgliedsstaaten hatten, die vier Hauptziele der EVA zu erfüllen. Er schildert die Erfolge im Bereich der Verteidigungsfähigkeit und gibt Ausblick auf die noch vor der EVA liegende Arbeit.

Das dritte und letzte Kapitel will Aussagen über die Zukunft der Europäischen Verteidigungsagentur machen. Dazu illustriert der Autor die zukünftigen sicherheitspolitischen Herausforderungen Europas, die Zukunft der Gemeinsamen Sicherheits- und Verteidigungspolitik (GVSP) mit Hinblick auf die Entwicklung der Verteidigungsfähigkeit sowie die wichtigsten externen und internen Faktoren, welche die EVA bis 2020 und darüber hinaus beeinflussen werden.

Im Fazit kommt der Autor zu dem Schluss, dass die Europäische Verteidigungsagentur gegenwärtig ein wichtiges Element bei der Bereitstellung von europäischen Streitkräften ist. Trotz der unsicheren Zukunft und der Abhängigkeit vom Wohlwollen der Mitgliedsstaaten hat die EVA das Potential eine der wichtigsten Säulen der europäischen Verteidigung zu werden.

Riassunto

L'obiettivo della presente monografia è di presentare l'Agenzia europea per la difesa (AED), istituita nel luglio 2004. L'autore di questa pubblicazione si concentra sulla descrizione sia dell'istituzione nel suo complesso sia delle analisi delle attività dell'Agenzia fino a 2011. Inoltre, presenta possibili scenari di sviluppo, in particolare in base alle attuali previsioni di evoluzione della cooperazione internazionale in tema di sicurezza. La monografia offre uno studio completo sull'Agenzia europea per la difesa e trasferimento di essa in campo della scienza polacca dove finora non c'era un'opera scientifica che trattava dell'argomento in modo complessivo.

Il primo capitolo contiene la descrizione dell'Agenzia, il contesto storico e le ragioni della sua istituzione. L'autore descrive e analizza la base giuridica della sua esistenza e il funzionamento, inoltre delinea la struttura interna dell'Agenzia. Per lo più sono stati descritti i rapporti con altri soggetti dell'Unione europea così come quelli di fuori di essa che però hanno un impatto sul suo funzionamento.

Il secondo capitolo riguarda le attività dell'Agenzia europea per la difesa negli anni 2004-2011. Sono stati caratterizzati dei problemi incontrati dagli stati membri e dalla stessa Agenzia nella realizzazione dei quattro compiti principali per i quali è stata istituita. L'autore presenta precedenti successi dell'Agenzia nel settore dello sviluppo delle capacità di difesa ed evidenzia quanto lavoro resta ancora da fare all'Agenzia.

Il terzo e l'ultimo capitolo della presente monografia cerca di prevedere il futuro dell'Agenzia europea per la difesa. In questo capitolo sono descritte nel seguente ordine: sfide per la sicurezza le quali deve affrontare l'Europa nel prossimo futuro, il futuro della Politica di sicurezza e di difesa comune (PSDC) e le implicazioni per lo sviluppo delle capacità di difesa ed i principali fattori esterni ed interni che incidono sul ruolo dell'Agenzia nel secondo decennio del XXI secolo e poi.

Conclusione della presente monografia permette tuttavia formulare una tesi secondo la cui l'Agenzia europea per la difesa è una parte importante del panorama di costruzione delle capacità di difesa in Europa. Nonostante il futuro incerto e la sua dipendenza dalla volontà degli Stati membri, l'Agenzia dispone di un potenziale per diventare uno dei principali pilastri della difesa europea.

Bibliografia

Akty prawne i dokumenty

- An initial long term-vision for European defence capability and capacity needs*, European Defence Agency, Brussels, 3 październik 2006, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu/> dnia 25.03.2010 r.
- Bezpieczna Europa w lepszym świecie – europejska strategia bezpieczeństwa*, Monitor Integracji Europejskiej, Bruksela 2003.
- Declaration on Strengthening Capabilities*, Council of the European Union, 16840/08, 11 grudzień 2008.
- Deklaracja nr 30 o Unii Zachodnioeuropejskiej dołączona do Traktatu z Maastricht z 7 lutego 1992.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Defence – Industrial and Market Issues. Towards an UE Defence Equipment Policy*, Commission of the European Communities, COM(2003)113 final, Brussels, 11 marzec 2003.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/43/WE z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie uproszczenia warunków transferów produktów związanych z obronnością we Wspólnocie, Dz. Urz. UE L 146 z 10 czerwca 2009.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/81/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na roboty budowlane, dostawy i usługi przez instytucje lub podmioty zamawiające w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa i zmieniająca dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE, Dz. Urz. UE L 216 z 20 sierpnia 2009.
- European Defence Agency's Strategic Framework*, European Defence Agency, 4 wrzesień 2009, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu/> dnia 25.03.2010 r.
- European Capability Action Plan*, General Affairs and External Relations Council, Brussels, 19–20 listopad 2001.
- Future Trends from the Capability Development Plan*, European Defence Agency, 15 czerwiec 2009, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.
- European defence. A proposal for a White Paper*, red. Gnesotto Nicole, Report of an independent Task Force, EUISS, maj 2004, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.
- Green Paper. Defence procurements*, Commission of the European Communities, COM(2004)608 final, Brussels, 23 wrzesień 2004.
- Letter of Intent between 6 Defence Ministers on Measures to facilitate the Restructuring of the European Defence Industry*, London, 6 lipiec 1998, pobrane z: <http://data.grip.org> dnia 09.03.2011 r.
- Protokół (nr 10) w sprawie stałej współpracy strukturalnej ustanowionej na mocy artykuły 42 Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C115 z 9 maja 2008.

The Code of Best Practice in the Supply Chain, European Defence Agency, 27 kwiecień 2006, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

The Code of Conduct on Defence Procurement of the EU Member States Participating in the European Defence Agency, European Defence Agency, 21 listopad 2005, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

The Code of Conduct on Offsets, European Defence Agency, 24 październik 2008, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003. Presidency Conclusions, 11639/03, Council of the European Union, Brussels, 1 październik 2003.

Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE. C 115 z 9 maja 2008.

Wspólne działanie Rady 2004/551/WPZiB z dnia 12 lipca 2004 r. w sprawie ustanowienia Europejskiej Agencji Obrony, Dz. Urz. UE. L 245 z 17 lipca 2004.

Publikacje zwarte

Darnis Jean-Pierre i inni, *Lessons learned from European defence equipment programmes*, Occasional Paper nr 69, EUISS, wrzesień 2008, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

European Defence Agency: Past, Present & Future, Ministerio de Defensa 2010.

European Defence Integration. Bridging the Gap between Strategy and Capabilities, red. Flournoy Michèle A., Smith Julianne, CSIS, Washington D.C. październik 2005, pobrane z: <http://csis.org> dnia 28.06.2012 r.

European Defence Trends. Budgets, Regulatory Frameworks, and the Industrial Base, red. Joachim Hofbauer, A report of the CSIS Defense-Industrial Initiatives Group, Washington D.C. 2010, pobrane z: <http://csis.org> dnia 28.06.2012 r.

European Security and Defence Policy; The first 10 year (1999–2009), red. Grevi Giovanni, Helly Daniel, Keohane Daniel, EUISS, Paris 2009.

Rdzanek Grzegorz, *Eurosamoloty. Trudne początki europejskiej współpracy zbrojeniowej*, Toruń 2007.

Schmitt Burkard, *The European Union and armaments. Getting a bigger bang for the Euro*, Chaillot Paper nr 63, EUISS, sierpień 2003, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

Towards a European Defence Market, red. Keohane Daniel, Chaillot Paper nr 113, EUISS, listopad 2008, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.

What ambitions for European defence in 2020?, red. de Vasconcelos Alvaro, EUISS, Paris 2009.

Whitney Nick, *Re-energising Europe's Security and Defence Policy*, ECFR, sierpień 2008, pobrane z: <http://ecfr.eu> dnia 20.05.2010 r.

Wlazło Robert, *Europejska Agencja Obrony jako instrument rozwoju zdolności UE w latach 2003–2004*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2006.

Artykuły i biuletyny

As EATT ends, European air transport training makes great strides, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 26.05.2012 r.

Batora Jozef, *European Defence Agency: A Flashpoint of Institutional Logics*, „West European Politics”, 2009 nr 32(6), s. 1075–1098.

EDA Agrees on Norway's Participation in Regime of Defence Procurement, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 26.05.2012 r.

EDA and Commission to work closely together on research, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 03.05.2011 r.

EDA and ESA sign Arrangement on UAS demonstration project, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 26.05.2012 r.

EDA and OCCAR build links, seeking efficiencies through cooperation, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp 04.08.2012 r.

EDA and OCCAR to Negotiate Cooperation Agreement, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 02.05.2011 r.

EDA Bulletin, nr 1, grudzień 2005, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu/> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 2, lipiec 2006, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 3, grudzień 2006, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 4, numer specjalny, luty 2007, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 5, lipiec 2007, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 6, numer specjalny, wrzesień 2007, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 7, styczeń 2008, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 8, numer specjalny, marzec 2008, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 9, lipiec 2008, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 10, luty 2009, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Special Bulletin: Helicopters – Key to Mobility, nr 11, numer specjalny, marzec 2009, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 12, lipiec 2009, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Bulletin, nr 13, luty 2010, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

EDA Special Bulletin: Bridging Efforts, nr 14, numer specjalny, maj 2010, European Defence Agency, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 15.10.2010 r.

European Defence Agency working with US on export control, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 18.06.2012 r.

European Defence Matters. A magazine of the European Defence Agency, European Defence Agency, nr 01, maj–lipiec 2012, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 14.08.2012 r.

Ferraro Stacy N., *The European Defence Agency: Facilitating Defense Reform or Forming Fortress Europe?*, „Transnational Law and Contemporary Problems”, 2006 nr 16(2), s. 549–620.

Hampton Court Agenda, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 18.05.2011 r.

Keohane Daniel, *The European defence plans: Filling the transatlantic gaps*, „The International Spectator”, 2003 nr 38(3), s. 61–77.

Keohane Daniel, *Europe's new defence agency*, Policy Brief, Centre for European Reform, czerwiec 2004, pobrane z: <http://www.cer.org.uk> dnia 26.10.2010 r.

Manca Daniela, Quille Gerrard, *The European Armaments Agency: A Virtual Reality*, „European Security Review”, grudzień 2003 nr 20, pobrane z: <http://www.isis-europe.org/> dnia 18.10.2010 r., s. 31–51.

Markowski Stefan, Wylie Robert, *The Emergence of European Defence and Defence Industrial Policies*, „Security Challenges”, czerwiec 2007 tom 3, nr 2, pobrane z: www.securitychallenges.org dnia 11.03.2012 r..

- Nowak Edward E., *Konsolidacja Polskiego Przemysłu Obronnego*, <http://www.bumar.com>, dostęp: 12.05.2011 r.
- O'Donnell Clara Marina, *Britain and France should not give up on EU defence co-operation*, Policy Brief, Centre for European Reform, październik 2011, pobrane z: <http://www.cer.org.uk/> dnia 28.06.2012 r.
- O'Donnell Clara Marina, *The EU finally opens up the European defence market*, Policy Brief, Centre for European Reform, czerwiec 2009, pobrane z: <http://www.cer.org.uk/> dnia 26.10.2010 r.
- Parkanova Vlasta, *In some ways European Defence Agency is stronger than NATO*, <http://www.europesworld.org>, dostęp: 07.04.2011 r.
- Piana Claire, *The European Convention and Defence*, „European Security Review”, grudzień 2002 nr 15, s. 1–3, pobrane z: <http://www.isis-europe.org/> dnia 18.10.2010 r.
- Press Release – *Signing of EDA-Switzerland Framework for Cooperation*, <http://www.eda.europa.eu>, dostęp: 14.05.2012 r.
- Weis Alexander, *Building a more capable Europe*, w: *European Security and Defence Policy 1999–2009...*, ESDP Newsletter, EUISS, październik 2009, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu>, dnia 25.03.2010 r.
- Wierciński Michał, *Europejska Agencja Obrony*, „Kwartalnik Bellona”, 2009 nr 3(658), s. 41–46.
- Wywiad z Nickiem Witney, *Europejska Agencja Obrony – europejska świadomość w zakresie zdolności obronnych*, <http://www.nato.int>, dostęp: 18.04.2011.

Dane statystyczne

- Additional Defence Data Statistics – 2010*, European Defence Agency, Brussels 16 grudzień 2011, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 07.05.2012 r.
- Defence Data: EDA participating Member States in 2010*, European Defence Agency, Brussels 18 styczeń 2012, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 07.05.2012 r.
- Defence Data 2009*, European Defence Agency, Brussels 2010, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 08.03.2011 r.
- Defence Data 2010*, European Defence Agency, Brussels 2011, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 10.08.2012 r.
- Europe and United States Defence Expenditures in 2010*, European Defence Agency, Brussels 12 styczeń 2012, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 07.05.2012 r.
- European Defence Expenditure in 2005*, European Defence Agency, Brussels 20 listopad 2006, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 20.05.2010 r.
- European – United States Defence Expenditure in 2009*, European Defence Agency, Brussels grudzień 2010, pobrane z: www.eda.europa.eu dnia 22.03.2011 r.

Strony internetowe

- Center for European Reform, online: <http://www.cer.org.uk/>.
- European Defence Agency, online: <http://www.eda.europa.eu/>.
- Grupa Bumar, online: <http://www.bumar.com/>.
- European Union Institute for Security Studies, online: <http://www.iss.europa.eu/>.
- Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement, online: <http://www.occar-ea.org/>.
- Western European Armament Group, online: <http://www.weu.int/weag/index.html>.

Pozostałe

- Annual Report 2011*, European Defence Agency, Brussels 2012, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 04.08.2012 r.
- Bailes JK Alyson, Guðmundsson Jón Ágúst, *The European Defence Agency (EDA) and Defence Industrial Cooperation: Implications and Options for Iceland*, Institute of International Affairs, Centre for Small State Studies, University of Iceland, pobrane z: <http://www.stofnanir.hi.is/> dnia 02.05.2012.
- Bailes JK Alyson, Messervy-Whiting Graham, *Death of an Institution. The end for Western European Union, a future for European defence?*, Egmont Paper 46, Academia Press, maj 2011, pobrane z: <http://www.egmontinstitute.be> dnia 20.04.2012 r.
- Biscop Sven, Algeri Franco, *The Lisbon Treaty and ESDP: Transformation and Integration*, Egmont Paper 24, Academia Press, czerwiec 2008, pobrane z: <http://www.egmontinstitute.be> dnia 26.03.2010 r.
- Biscop Sven, Coelmont Jo, *Permanent Structured Cooperation: In defence of the obvious*, ISS Opinion, EUISS, czerwiec 2010, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 18.10.2010 r.
- Borja Lasheras, Enrique Ayala, Jean-Pierre Maulny, Fabio Liberti, Christos Katsioulis and Sven Biscop, *A Future Agenda for the European Security and Defence Policy (ESDP)*, Fundacion Alrternativas, EGMONT, OPEX, IRIS, Friedrich Ebert Stiftung, Berlin, Brussels, Madrid, Paris, luty 2009.
- Cameron Fraser, Quille Gerrard, *ESDP: The State of Play*, EPC Working Paper, nr 11, wrzesień 2004, pobrane z: <http://www.isn.ethz.ch> dnia 26.03.2010 r.
- Defence procurement in the European Union. The current debate*, red. Schmitt Burkard, Report of an EUISS Task Force, EUISS, maj 2005, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.
- EDA – SAAB contract on *The Future of The European Military Aerospace Defence Technological Industrial Base*, EDA Fact sheet, European Defence Agency, 21 marzec 2011, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 07.05.2012 r.
- EDA's Pooling & Sharing*, European Defence Agency, Fact sheet, 20 styczeń 2012, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 07.05.2012 r.
- European Defence Agency. Annual Report 2009*, European Defence Agency, Brussels 2010, pobrane z: <http://www.eda.europa.eu> dnia 29.10.2010 r.
- Keohane Daniel, *The EU and armaments co-operation*, Working Paper, Centre for European Reform, London, grudzień 2002, pobrane z: www.cer.org.uk dnia 26.10.2010 r.
- Keohane Daniel, Valasek Tomas, *Willing and able? EU defence in 2020*, EU 2020 essay, Centre for European Reform, czerwiec 2008, pobrane z: <http://www.cer.org.uk> dnia 26.10.2010 r.
- Keohane Daniel, de Vaucorbeil Sophie, *Education and training for European defence equipment programmes*, ISS Report, EUISS, październik 2008, pobrane z: <http://www.iss.europa.eu> dnia 25.03.2010 r.
- Valasek Tomas, *Surviving Austerity. The case for a new approach to EU military collaboration*, Centre for European Reform, London 2011, pobrane z: <http://www.cer.org.uk> dnia 28.06.2012 r.